بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތުން ނިމުނު ގޮތް

- **ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު:** 2022/HC-A/145، 2022/HC-A/154
- **އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތްތައް:** 1- އަޙްމަދު ޔާސިން އިސްމާޢީލް / ހުޅުމާލެ ގޯޅި ނަންބަރު 11399
  2- އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ރަޝީދު / ހ.އަންނާރުމާގެ
- **އިސްތިއުނާފުގެ ރައްދުވެރި ފަރާތް:** ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް
- **މައްސަލައިގެ ބާވަތް:** ތޫނު އެއްޗެއް ބޭނުންކޮށްގެން ގަސްތުގައި މީހަކު މެރުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު ޙަސަން ޝަފީޢު

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ފަތްހީޖާ

ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްމާލިކު ޙުސައިން

ނިމުނު ތާރީޚު: 11 ރަޖަބު 1447 / 31 ޑިސެންބަރު 2025

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚު (2022/HC-A/145): 26 ރަމަޟާން 1443 / 27 އެޕްރީލް 2022

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚު (2022/HC-A/154): 10 ޝައްވާލް 1443 / 11 އެޕްރީލް 2022

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ހުކުމް:

- **ނަންބަރު:** 711/Cr-C/2017
- **ނިންމި ތަން:** ކްރިމިނަލް ކޯޓު
- **ދަޢުވާ:** ތޫނު އެއްޗެއް ބޭނުންކޮށްގެން ގަސްދުގައި ހަމަލާ ދިނުން
- **ހުކުމްކުރި ތާރީޚު:** 31 ޖުލައި 2017
- **ނިކުތް ތާރީޚު:** 19 ޖަނަވަރީ 2022

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

1- އަޙްމަދު ޖިހާން އިސްމާޢީލް/ ހުޅުމާލެ ގޯތި
ނަންބަރު 11399

2- އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ރަޝީދު/ ސ.އަންނާރުގެ

ވަކާލާތުކުރީ:

ހައްވާ ޝަފީޤާ/ މ.ރޯސްވިލާ

އިސްތިއުނާފަށް ރައްދުވާ ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

ވަކާލާތުކުރެއްވީ:

ޑެޕިއުޓީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް އާއިޝަތު މުޙައްމަދު
ސީނިއަރ ސްޓޭޓް ޕްރޮސިކިއުޓަރ މަރިޔަމް ޝަހުމާ
ސްޓޭޓް ޕްރޮސިކިއުޓަރ އަޙްމަދު ނަޝްވާން
ސްޓޭޓް ޕްރޮސިކިއުޓަރ އިބްރާހީމް ނާސިރު
ސްޓޭޓް ޕްރޮސިކިއުޓަރ އަސްލަމް ޝާހިދު
ސްޓޭޓް ޕްރޮސިކިއުޓަރ މުޙައްމަދު އަފްރާހް

ނޯޓު – ތޫނު އެއްޗެއް ބޭނުންކޮށްގެން ގަސްދުގައި ހަމަލާ ދިނުން-ދަޢުވާކުރުން [illegible]- [illegible] 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)- [illegible] [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]- [illegible] 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ށ)- [illegible] [illegible] [illegible]

މައްސަލައިގެ ތަފްޞީލު

1. މިއީ، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 711/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި ހުށަހެޅި [illegible] ނަންބަރު 11399 / އަހްމަދު ޒިޔާން އިސްމާޢީލް[1] (މީގެ ފަހުން "އަހްމަދު ޒިޔާން އިސްމާޢީލް") މި ކޯޓަށް ހުށަހަޅުއްވައި ބަލައިގަތް ނަންބަރު 2022/HC-A/145 ޤަޟިއްޔާއާއި، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ހަމަ ޤަޟިއްޔާއާ ގުޅޭ ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހ.އަސްރަފާނުމާގެ / އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ރަޝީދު[2] (މީގެ ފަހުން "އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ރަޝީދު") މި ކޯޓަށް ހުށަހަޅުއްވައި ބަލައިގަތް ނަންބަރު 2022/HC-A/154 މައްސަލައާ ނިންމި ގޮތުގެ ތަފްޞީލެވެ. މި ދެ އިސްތިއުނާފު ބައްލަވާ ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ނިންމެވި ޤަރާރެވެ.

2. މި ދެ އިސްތިއުނާފުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކާ ގުޅިގެން، އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ރަޝީދު ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ އިތުރު ނުކުތާއެއް ފިޔަވައި ދެން ހުރި ހުރިހާ ނުކުތާއެއް ތަފާސްހުރީ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް އެއްގޮތްކަން ކަމަށް ވާތީ މި ދެ އިސްތިއުނާފުގެ ނިންމުން އެއް ޤަޟިއްޔާއެއްގައި ހިމަނައި އެއް ހުކުމަކުން ނިންމިއެވެ. ނަމަވެސް، އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ރަޝީދު އިތުރު ނުކުތާއެއް ފާހަގަކޮށްފައި ދެ މައްސަލައިގެ ތަފްޞީލު ބަޔާންކޮށްފައި ވާނީ ދެ މައްސަލަ ވަކިންނެވެ.

މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާގޮތް

3. އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ރަޝީދު، އަހްމަދު ޒިޔާން އިސްމާޢީލްއާއި، މުޙައްމަދު ދިލްޝާން އާއި، ޙުސައިން ޒާހިދުއާއި، އިސްމާޢީލް ރަޝީދުއާއި، ޙަސަން ސިފާޒްއާއެކު 23 އޮގަސްޓް 2017 ދުވަހު 02:40 އާއި 03:00 އާ ދެމެދުގެ ވަގުތެއްގައި، މި އެންމެން ބައިވެރިވެގެން ހ.ބުރާ/ މ.ސްކައިވިއު ގޭގެ ދޮރުމަތީގައި ސ.ކުލީ/ ނަޝާވާގެ، ނާޒިން ރަޝީދުއަށް ތޫނު އެއްޗަކުން ހަމަލާދީ މަރާލާފައިވާތީ، ފޮނުއްވި ނަންބަރު

---

[1] އައިޑީ ކާޑު ނަންބަރު A342021

[2] އައިޑީ ކާޑު ނަންބަރު A331415

17/2010 (ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި އެ މާއްދާގެ (ށ) އާ ހަވާލާދީ އެ މާއްދާގެ (ނ)ގެ ދަށުން ތޫނު އެއްޗެހި ބޭނުންކޮށްގެން ޤަސްދުގައި މީހަކު މެރުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި އުފުލާފައިވެއެވެ.

4. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ އެ މައްސަލަ ބަލާފައިވަނީ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 711/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާއިންނެވެ. މިއީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 711/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ބަލާފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެވެ.

ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ޙުކުމް

5. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 711/Cr-C/2017 ޤަޟިއްޔާގައި ޙުކުމްކޮށްފައިވަނީ:

"[illegible]، [illegible]، [illegible] އިސްމާއީލްއާއި، ގދ.ގައްދޫ/ [illegible]، މުޙައްމަދު [illegible] އާއި، [illegible] ޤަސްދުގައި މީހަކު މެރުމުގެ ކުށުގެ [illegible] ދައުވާ [illegible]

(1) ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2010 (ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި އެ މާއްދާގެ (ށ)އާ ހަވާލާދީ އެ މާއްދާގެ (ނ)ގެ ދަށުން ތޫނު އެއްޗެހި ބޭނުންކޮށްގެން ޤަސްދުގައި [illegible] މެރުމުގެ ކުށުގެ އަމަލު ހިންގުމުގައި [illegible] ގދ.ގައްދޫ/ [illegible]، މުޙައްމަދު [illegible] [illegible] ސާބިތުވާކަން ކަނޑައަޅައި،

(2) [illegible] ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2010 (ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ

(ނ) އަދި އެ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ ތިން އެއްބަސްވުމުގެ ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް ޤަބޫލުކުރެވޭތީ ސ.ފޭދޫ/ ކޮމްޕެނީގެ އާދިލް ނަޞީރު މަސްއޫލިއްޔަތު ދަށުގައި ގޮތުން ބައިވެރިވެފައިވާކަން ދަލީލުން ސާބިތު ވަކިން ހުށަހެޅިފައިވާ އެއްބަސް ވަކިކުރުމަށް ސަރުކާރުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތީ ސާބިތުވެއެވެ.

(3) ސ.ފޭދޫ/ ކޮމްޕެނީގެ އާދިލް ނަޞީރުގެ ފޯރމްގެ ދަށުގައި ފޯރމް-1 މި މަސައްކަތުގައި ފުރިހަމަ ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގައި ކޯޓަށް ހުށަހެޅިފައިވާކަން ސާބިތުވެ، ނަމަވެސް އިތުރު ހުށަހެޅިފައިވާކަން ދަލީލުތަކަށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/02 ސަރކިއުލަރގެ އަދަދު ކަނޑައަޅާފައިވާ އަދަދުތަކުން 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ފޯރމްގެ ދަށުން އަދަދު ޢިބާރާތުގައި ނަމަވެސް ދަށުގައި ނިޒާމުތަކަށް އަމަލުކުރެވެއެވެ.

(4) މި ކަމުގެ އިޖުރާއާތުގެ ގޮތުން ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2010 (ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)، (ށ)، (ނ) އަދި (ރ) އަށް ޚިލާފުވެގެން ސ.ހުޅުދޫ، ...، އިސްލާމިކް ހައިސިއްޔަތު ދިރިއުޅުއްވާ، މ.އިބްރާހިމްގެ، އަބްދުލް ޖަލީލް އިސްލާމިކް މަސައްކަތް ކުރުމާއި ގުޅޭ ދިރިއުޅޭ އިސްލާމީ ތަޢުލީމު އަދަބުގެ ގޮތުގައި އަދުލުން ޖަލްސާތަކުގެ އަދަބުތަކެއް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އަދުލުން ޖަލްސާތަކުން ޝަރީޢަތް 25 (ފަންސަވީސް) އަހަރުން ޖަލްސާތަކަށް ހުކުމްކުރައްވައެވެ.

(5) ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 186 ވަނަ މާއްދާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ސ.ހުޅުދޫ، އިސްލާމިކް ހައިސިއްޔަތު ދިރިއުޅުއްވާ، މ.އިބްރާހިމްގެ، އަބްދުލް ޖަލީލް އިސްލާމިކް ތަޢުލީމު މަސައްކަތްތަކުން ފުރިހަމަ ދިވެހިރާއްޖޭ ކަމަށް 4 (ހަތަރެއް) އަހަރާއި، 8 (އަށެއް) މަހާއި، 11 (އެގާރަ) ދުވަސް ގުނަވަޅުގެ އޮފީހުތަކާއި މި ދުވަހުން ދިރިއުޅުނު ޝަރީޢަތް އަދަދުގައި 20 (ވިހި) އަހަރާއި، 3 (ތިނެއް) މަހާއި، 19 (ނަވާރަ) ދުވަހުގެ ޖުމްލަ ޖަލްސާތަކުން ހުކުމްކުރައްވައެވެ.

(6) ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/02 ސަރކިއުލަރގެ އަދަދު ކަނޑައަޅާފައިވާ އަދަދުތަކުން 44 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން ސ.ހުޅުދޫ، އިސްލާމިކް ހައިސިއްޔަތު ދިރިއުޅުއްވާ، މ.އިބްރާހިމްގެ، އަބްދުލް ޖަލީލް އިސްލާމިކް މަސައްކަތް ކުރުމާއި ގުޅޭ ދިރިއުޅޭ ޖަލްސާގައި ކުރުމަށް ހުކުމްކުރީ -/1,000,000 (އެއް މިލިއަން) ދިވެހި ރުފިޔާއެވެ. މިފައިސާ ހިފެހެއްޓުމުގައި ޝަރީޢަތުން ދައުލަތަށް ދެއްކުމަށް ފުރުޞަތުދެވޭނެއެވެ. ޤާނޫނުގެ ފައިސާ ނަގައިދިނުމަށް ބޭނުމިޔާ މުއްދަތު (ތިރީސް ދުވަސް) ދިވެހިރާއްޖޭގެ މިންވަރު 1/3 (ތިންބައިކުޅަ އެއްބައި) މަރުކަޒަށް ދައްކަންޖެހޭނެއެވެ. އެއަދަދުން ޖުމްލަ ދެއްކުމަށް ނުކުތާގެ ޖަލްސާގެ ދިވެހިރާއްޖޭ -/1,333,333.33 (އެއް މިލިއަން ތިންސަތޭކަ ތިރީސް ތިން ހާސް ތިންސަތޭކަ ތިރީސް ތިނެއް ރުފިޔާ ތިރީސް ތިން ލާރި) ކަމަށް ހުކުމްކުރައްވައެވެ.

(7) މި ފައިސާ އަދާކުރުމުގައި ބާކީވާ ދަރަނިވެރިޔާގެ ވިޔަފާރިއަށް ލިބިދިނުމުގެ ގޮތުން ފިޔަވައި (19 ޖަނަވަރީ 2022) ވާނަމަ 1 (އެކެއް) އަހަރު ދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި ސިވިލް ކޯޓުން ދެއްކުމަށް ރ.އަށްސަތޭކަ، އިސްލާމިކް ކޯޕަރޭޝަން ފައިނޭންސިންގ، ވ.އިޔާސްލިމިޓެޑް، އަބްދުލް ޖަލީލް އިސްލާމިކްއާ އެކުގައި

(8) މި ކަމުގެ ކޮރޯނާވައިރަހުގެ ގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/02 ސަރކިއުލަރ އަދި ކަނޑައެޅުމުގައި އިޖުރާއާތުން ފުރުސަތުގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ޖޫރިމަނާގެ ގޮތުން 60 (ފަސްދޮޅަސް) ދުވަހުގެ ކުރިން ރިޕޯޓްކުރަ ރ.އަށްސަތޭކަގެ، އިސްލާމިކް ކޯޕަރޭޝަން ފައިނޭންސިންގ، ވ.އިޔާސްލިމިޓެޑް، އަބްދުލް ޖަލީލް އިސްލާމިކް އާއި ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، އަހަރު ކަނޑައެޅިފައި ރ.އަށްސަތޭކަގެ، އިސްލާމިކް ކޯޕަރޭޝަން ފައިނޭންސިންގ، ވ.އިޔާސްލިމިޓެޑް، އަބްދުލް ޖަލީލް އިސްލާމިކްއާ ނަގާބަލަހައްޓައިގެ، މިގޮތުގެ މައްސަލަ ކުރެވުނަސް، މިފަދަ މައްސަލަ ނިންމިއްޖެ."

މިފަދައިންނެވެ.

ނަންބަރު 2022/HC-A/145 މައްސަލައިގައި (އަބްދުލް ޖަލީލް އިސްލާމިކް ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފު)

ފަރީގުން ހުށަހެޅި ސަބަބުތަކާއި ދިފާޢު

އިސްތިއުނާފީ ބިނާތައް

6. ފަރާތްކޮޅުގެ ނިސްބަތުން އިސްތިއުނާފުކުރައްވަން ހުށަހަޅުއްވާ ބިނާތަކަކީ:

6.1 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤު ފަރާތްތަކަށް ސިއްރުކުރެވިފައިވާތީ.

1 އަހަރު 2 މަހާއި، އަހަރުވެސް އިތުރު ހުކުރުގެ ހުކުމްސް ނަގައި، އެ ހުކުމްސްތަކަކަށް ބަދަލުކުރިހައިވެސްކަމަށް ބެލި ހުކުމްކުރި ނިންމުމާ، އާއި

6.2 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި، (ށ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ޢާއްމުކޮށް ހުކުމްތަކުގެން ބޭއްވޭ އަދުއްލުވުމުގައި އިންސާފުން ސަރކިއުލަރުތަކުގެ ބައްގޮން އުނިކަން ލިބޭގޮތަށް ސިއްރުކުރެވިފައިވާތީ.

1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހުކުމުގެ ހުކުމަށް ނަގައި، އެ ހުކުމަށްފަހުކަމަށް ބަދަލުކުރިޔަސްވާނަކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާ ނުކުތާ؛ އާއި

6.3 ސިއްރުހުރިވެރިޔާއެއްގެ ހުކުމަކުން ދޫކޮށްލެވޭން އުޅުނުކަމާ ގުޅުންގަޔައި، އެކަން ބަލައިނުގަން އެ ފަރާތުގެ ހުކުމަށް ބަލައިގަތުން، އެ ހުކުމަކަށް ރިޢާޔަތްނުކޮށް ބަދަލުކުރިޔަސްވާނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާއާއި، 142 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޤާޟީތަކުން އަމަލުކުރަންވާނެ އުސޫލު ޚިލާފަށްކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާ ނުކުތާ؛ އާއި

6.4 ސިއްރުހުރިވެރިޔާ-1 އަކީ ޢާންމު މީހެއް (lay person) ކަމަށްވީހިނދު، ހާދިސާ ހިނގި ވަގުތުގެ ވީޑިއޯއިން ފެންނަ ފަރާތްތަކަކީ ކޮން ބައެއް ކަމާމެދު އެނގޭ ގޮތެއް އެއީ ހުއްޓާ ކަމަށް ބަލައިގެންފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2010 ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާ ނުކުތާ؛ އާއި

6.5 ހާދިސާ ހިނގި ވަގުތު ފެނުނު ފަރާތްތަކުގެ ދެކޮޅުން ޝާހިދު ފެނުނު ކަމަށް ސިއްރުހުރިވެރިޔާ 2 ގެ ފާޅުވުން ބުނުމުގައިވާ ބުނުމަށް ސަލާމަތުވެން ބަދަލުން ދިފާއުގައި ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާ އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހަމައާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާ ނުކުތާ؛ އާއި

6.6 ވީޑިއޯ އެއްޗެ އިތުރު އިންޓަރނެޓް ތަރުޖަމާ ޓެކްސްޓްކުރުމުގެ ފަރާތުގެ ހުކުމަކުން ބަދަލުކުރިޔަސްވާނޭ ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާ އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހަމައާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާ ނުކުތާ؛ އަދި

6.7 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުން ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހާގެ ހައްޤު ކަނޑައެޅިފައި އަދި، އެކުލަވާ ދެސާލަ ހިނދު ޝަރީއަތުގެ މަރުޙަލާގައި ވަކީލަކު، ހުކުމުގެ މިސާލުގައި

(Credibility) އާއި، ހެކިބަހުގެ މައުޤޫލިއްޔަތު (Reliability) ގެއްލިފައިވާ ހެކިބަސްތަކަކަށް ބުރަދަންދިނުމުގެ ސަބަބުން އެ ހާލަތުގެ މައްސަލައަށް ނިންމުމުގައި ސާބިތުވާންޖެހޭ "އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތް" މިންގަނޑަށް [illegible] [illegible] ސާބިތުވާކަމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކުރި ކަންތައްތަކުގެ ޚުލާސާ

ފުރަތަމަ ނުކުތާއާގުޅޭ

7. އިސްތިއުނާފުގެ ފުރަތަމަ ނުކުތާއާ ގުޅިގެން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ޚުލާސާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީއެވެ.

7.1 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކުރަނީ މުއްތަހަމަށް ލިބިފައިވާ [illegible] ހެކިވެރިއާ [illegible] [illegible] ސުވާލުކުރުމުގެ ޙައްޤުގެ [illegible]، މި ޙައްޤު [illegible] ހެކިވެރިއާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

7.2 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކުރާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިވެރިއާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

7.3 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 62 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި، "ވަކިވަކިން ރައްޔިތުންނާއި، [illegible] [illegible] [illegible] މި ބާބުގައި [illegible] [illegible] [illegible] ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] ނޫން" ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

7.4 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2014/SC-A/18 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ޙުސައިން [illegible]** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 69 ވަނަ މާއްދާގައި، އެއްވެސް އަސާސީ [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ އެފަދަ ޢަމަލެއްގައި ބައިވެރިވުމުގެ [illegible] އެއްވެސް [illegible] ނުވަތަ [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ އެއްވެސް މާއްދާއެއް [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] ރައްޔިތުންނާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުތަކުން އެއްވެސް [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

7.5 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2018/SC-A/40 **[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު

2020/SC-A/35 **ދިވެހިދައުލަތު ވ. [illegible]** ގެ މައްސަލައިގައިވެސް ބުނެ ކަނޑައަޅައިދީފައެވެ.

7.6 އަދި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/SC-A/98 ޙަމްދާން އަޙްމަދު ސަޢީދު ވ. **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް** ގެ މައްސަލައިގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2018/SC-A/40 **[illegible]** ވ. **[illegible]** ގެ މައްސަލައިގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން [illegible] ގޮތަށްވެސް ކަނޑައަޅާފައިވާކަން.

7.7 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 147 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަށް އިސްތިސްނާއެއް ދީފައިވާއިރު އެ ޤާނޫނުގެ 148 ވަނަ މާއްދާއިން ކަމާއި، އެއީ މުއްތަހަމާއި ހެކިވެރިން އެއްޗެހިތަކުން އިސްތިސްނާކޮށްފައިވާ ދަލީލުތައް ކަށަވަރުކޮށްފައިވާ މާއްދާއެއްކަމަށްވީހިނދު، މިއީ ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] ޝާހިދު [illegible] ހެކިބަސް [illegible] އިސްތިސްނާ ކަނޑައަޅާ މާއްދާކަން.

7.8 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 149 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ހުށަހެޅޭ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ [illegible] އަދި އެ ޤާނޫނުގައި ހެކިބަހާ [illegible] [illegible] ހެކިބަސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިބަސް [illegible] އިސްތިސްނާ [illegible] ކަނޑައަޅާފައިވާކަމަށްވެސް، އެ [illegible] [illegible] ކަނޑައަޅާ ޤާނޫނުގެ [illegible]، ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

7.9 ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިބަސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، "ހެކިވެރިޔާ [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ހެކިވެރިޔާއަށް ބިރުދެއްކުމާއި ޙަރަކާތްތަކުން ދުރުން [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، ހެކިވެރިޔާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހެކިވެރިޔާ [illegible]، ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] އެ ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] އެ ހެކިވެރިޔާގެ [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

7.10 ދިވެހިރާއްޖޭގައި، ޖިނާއީ މައްސަލަތަކުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ހެކިބަސް ނަގުވާ [illegible]، ހެކިވެރިޔާއަށް ބިރުދެއްކުމާއި ޙަރަކާތްތަކުން ދުރުން [illegible] [illegible] ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާކަމާއި، އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible] ހުރަހެއް ނެތްކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/SC-A/30 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަބްދުﷲ ސަޢީދު** ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާފަދައިން، އެ ޤަޟިއްޔާގައި، ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުންވެސް އަދި އެނޫން ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުންވެސް، ހެކިވެރިޔާއަށް ބިރުދެއްކުމާއި ޙަރަކާތްތަކުން ދުރުން، ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ހެކިބަސް ނަގުވާއިރު އަމަލުކުރަން ޚާއްޞަ އިޖުރާއާތުތަކެއް ބަޔާންކޮށް ޤާނޫނުގައި ނެތްކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމެވެ.

7.11 [illegible] ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] [illegible] [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާ [illegible] އެއްވެސް [illegible] [illegible]، އެ [illegible] per incurium [illegible] ބަޔާންކޮށްދީފައިވާކަމާއި، އެހެނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުން، މަތީ ކޯޓުތަކުން [illegible] [illegible] ދަށު ދަރަޖައިގެ ކޯޓުތަކަށް [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއްވެސް [illegible] ނެތި [illegible]

މިގޮތުން ލިބިދޭ އިސްތިސްނާގެ ދަށުގައި per incurium ނިންމުމެއްނަމަވެސް، އެ ނިންމުމާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުން ދަށު ކޯޓަށް ލާޒިމުވެގެންނުވާކަމަށް ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/15 **[illegible] ވ. [illegible]** ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާކަން.

7.12 "ޓެކްނިކަލް އެރަރސް" ގޮތުން ސާބިތުކުރުމުގައި ދެއްކިފައިވާ ލިބިފައިވާ ބައެއް ކަނޑައެޅުމަކަށް ޓެކްނިކަލް ޓެކްސްޓް ނަގާފައިވުމަކީ އެ ޓެކްސްޓަކަށް ކަމުދާނެ އެއްޗެއް ބުނެދެވޭނެ ނުކުތާއެއް ކަމަކަށްނުވާނެ.

ދެވަނަ ނުކުތާއާ ގުޅޭ

8. އިސްތިއުނާފު ދެވަނަ ނުކުތާއާ ގުޅިގެން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާސާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީއެވެ.

8.1 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި، (ނ) ގެ ދަށުން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އަދުލުވެރިކަމާއެކު، އިންސާފުން ޝަރީޢަތްކުރެވުމުގެ ޙައްޤު (right to fair trial) އަކީ އިންސާނަކަށް ލިބެންޖެހޭ އެންމެ މުހިއްމު ޙައްޤުތަކާއި އެ ޙައްޤު ހިމާޔަތްކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން ޖިނާއީ ޤާނޫނުގެ ނިޒާމު ޤާނޫނުއަސާސީގެ 58 ވަނަ މާއްދާއާއި މާއިދާ ޤާނޫނުގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން، އަދުލުވެރިކަމާއެކު އިންސާފުން ޝަރީޢަތް ކުރެވުން މާތް ﷲ އަމުރުކުރައްވާފައިވާކަން.

8.2 އަދުލުވެރިކަމާއެކު އިންސާފުން ޝަރީޢަތްކުރެވުމުގެ ޙައްޤަކީ އިންސާނީ ޙައްޤުތަކާ ގުޅޭގޮތުން އ.ދ. އިން އެކުލަވާލާފައިވާ މަދަނީ އަދި ސިޔާސީ ޙައްޤުތަކާ ގުޅޭ ބައިނަލްއަޤްވާމީ މުޢާހަދާ International Covenant on Civil and Political Rights ގެ 14 ވަނަ މާއްދާގެ 1 ވަނަ ޕެރެގްރާފްގެ 2 ވަނަ ޖުމްލަގައިވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙައްޤުތަކެއްކަމާއި މި މުޢާހަދާގައި 19 ސެޕްޓެންބަރު 2006 ގައި ރާއްޖެއިން ސޮއިކުރައްވާފައިވާކަން.

8.3 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 68 ވަނަ މާއްދާގައި، ކޯޓުތަކުންނާއި، ޓްރައިބިއުނަލްތަކުން، އަސާސީ ހައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ފާހަގަކުރުމުގައާއި، ތަފްސީރުކުރުމުގައި އިންސާނީ ޝަރަފާއި ހަމަހަމަކަމާއި މިނިވަންކަމުގެ ބިންގާތަށް އުފެދިފައިވާ ހުޅުވިގެންވާ ޑިމޮކްރެޓިކް މުޖުތަމަޢުތަކުން ޤަބޫލުކުރާ އުޞޫލުތަކާއި ޤިޔަމުތަކަށް އެ އުޞޫލުތަކުގައި ނަގަހައްޓަންވާނެކަމާއި، އަދި ދިވެހިރާއްޖެ ބައިވެރިވެފައިވާ މުޢާހަދާތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރަންވާނެކަމެވެ.

8.4 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 69 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނަނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެއްވެސް ހައްޤަކީ ނުވަތަ މިނިވަންކަމަކަށް އުނިކަމެއް ލިބޭގޮތަށް އަމަލުކުރުމުގެ ނުވަތަ އެފަދަ އަމަލެއްގައި ބައިވެރިވުމުގެ ހައްޤު އެއްވެސް މީހަކަށް ނުވަތަ ޖަމާޢަތަކަށް ނުވަތަ ދައުލަތަށް ލިބޭގޮތަށް ގޮތަކަށް ޤާނޫނުއަސާސީގައި ހިމެނޭ އެއްވެސް މާއްދާއެއް މާނަކޮށް ނުވަތަ ތަފްސީރުކޮށްގެން ނުވާނެކަމެވެ.

8.5 ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އަސާސީ ހައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން މާނަކުރަންޖެހޭނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ 2018/SC-A/40 **[illegible]** ގަޟިއްޔާގައި ސުޕްރީމް ކޯޓުން ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތަށްކަން.

8.6 ހެކިވެރިޔާއަށް ރިޢާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ދިނުމުގެ ގޮތުން، ހެކިވެރިޔާގެ ވަނަވަރުވެސް ނުނެގި އާއްމުކުރުމެއްވެސް ނެތި، [illegible] އެއްވެސް ގޮތަކުން ނޭނގި ދޭ ހެކިބަސް (Anonymous testimony) އަދި، ނުވަތަ ހެކިން ސިއްރުކުރުން (Anonimity of Witness) އަކީ [illegible] ހުރިހާ މުޖުތަމަޢުތަކެއްގައިވެސް އެންމެ ބޮޑުކޮށްވެސް ދަތި އުނދަގޫ އިޖްތިމާޢީ ކަމެއް، މި އިޖްތިމާޢީގެ ދަށުން [illegible] ހެކިބަސް ދިނުން ބަދަލު ޖިނާއީ ޝަރީޢަތްތަކުގެ ޤާނޫނުތަކުގައި [illegible] [illegible]، ޖިނާއީ ޝަރީޢަތްތަކުގައި ހެކިވެރިޔާގެ ކޮބައިކަން ހާމަނުކޮށް، އެއް ޝަރީޢަތުގެ [illegible] ޝަރީޢަތެއް (Trial) ވެސް، ހެކި [illegible]. އެކަމަކު

ހެކިވެރިޔާއަށް ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ދިނުމަށް ހުންނަނީ ޕްރޮސީޖަރަލް އެހެން މެޜަރސްތައްކަން. އަދި އެނޮނިމަސްކޮށް ހެކިބަސް [illegible] ހެކިވެރިޔާއަށް ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ދިނުމަށް ހުންނަނީ ޕްރޮސީޖަރަލް އެހެން މެޜަރސް[illegible]، އަދި އެނޮނިމަސްކޮށް ހެކިބަސް [illegible]، ހެކިވެރިޔާއަށް ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. UNODC އިން އެކުލަވާލާފައިވާ Good Practices for the Protection of Witness in Crinimal Proceedings Involving Organized Crime (2008) ގައި މިވާހަކަ ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

8.7 ހެކިވެރިޔާއަށް ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ދިނުމުގެ ގޮތުން، ހެކިވެރިޔާގެ ވަނަވަރުވެސް ނޫނީ [illegible] ނެތި، އެނގޭ އަޑު [illegible] ކާކުކަން އެއްވެސް ގޮތަކަށް ނޫނީ އެނޮނިމަސްކޮށް ނަގާ ހެކިބަސް [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

8.8 އެނޮނިމަސްކޮށް ހެކިބަސް ނެގުމާ ގުޅޭގޮތުން [illegible] [illegible] އަމަލުކުރާގޮތް ބަލާއިރު، އިނގިރޭސިވިލާތުގައި މިހާރުވެސް [illegible] [illegible] "ކޮރޯނަރސް އެންޑް ޖަސްޓިސް އެކްޓް 2009" ގައިވާގޮތުން، ހެކިވެރިއަކު ސިއްރުކުރުމުގެ ވަކި ޝަރުތުތަކެއް ހަމަވާނަމަ، އެ ޤާނޫނުގެ 88 ވަނަ މާއްދާގައި އެކަން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އެފަދައިން

ހެކިވެރިޔަކު ސިއްރުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ހާލަތުގައިވެސް، އިތުރަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ވަޒަންކުރަންޖެހޭ ކަންކަން އެ ގާނޫނުގެ 89 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

8.9 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2018/HC-A/364 އަދި 2018/HC-A/387 ގެ ޤަޟިއްޔާގައި، ސިއްރުން ހެކިބަސް ނެގޭ ހާލަތުގައި ހެކިވެރިޔާގެ ނަޒާހަތްތެރިކަމާއި އަދުލުވެރިކަން ކަށަވަރުކުރަންޖެހޭ ފަނޑިޔާރު ކަމަށްވިހިނދު، މި މައްސަލައިގައި ދަށު ކޯޓުން ސިއްރު ހެކިބަސް ނެގިއިރު، ސިއްރުހެކިވެރިޔާ-1 އަދި މައްސަލައިގައި ތުހުމަތު [illegible] ފަރާތެއް [illegible] އުފައްދާފައިވާ ސުވާލާ ގުޅިގެން ފަނޑިޔާރު ހެކިވެރިޔާގެ ވަކަލަތު ބަލާފައިވަނީ، ވަކި [illegible] [illegible] ކަމާއި، ހެކިވެރިޔާގެ [illegible] [illegible]، [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ރިޢާޔަތްކޮށްފައިނުވާކަން.

ބިންގަނަ ނުކުތާތައް

9. އިސްތިއުނާފީ ބިންގަނަ ނުކުތާއާ ގުޅިގެން އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާސާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީއެވެ.

9.1 މައްސަލައިގައި ހެކިބަސްދީފައިވާ ސިއްރު ހެކިވެރިޔަކު [illegible] ހެކިބަހުން ތުހުމަތުކުރުން އަދި 12 ޑިސެންބަރު 2021 ގައި ސިޓީ ފޮނުއްވާފައިވާކަމަށް [illegible] ކޯޓުގެ [illegible] ފާހަގަކޮށްފައިވާއިރު، އެ ސިޓީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ސިއްރުން ހެކިބަސް ދީފައިވާ [illegible] ކާކުކަން ކަށަވަރުކުރުވާކަން.

9.2 ހެކިވެރިޔާގެ ސިޓީގައިވާ ކަންކަން ފަނޑިޔާރު ބަލައިގަންނަވާފައިވާކަމާއި، އެކަމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން އެ ހެކިބަސް އެއްފަރާތް ނުކޮށް، އެހެކިބަހަށް ފުރިހަމައަށް ބަރޯސާވެފައިވާކަން.

9.3 ފަނޑިޔާރުގެ ނިންމުން ބިނާވެފައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށްފައިވާ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދާ ނުނަގާތީއާ،
އެފަދަ ޤާނޫނަކުން ބާރުދީގެން ކަނޑައަޅާ ގަވާއިދުގެ މަޤްޞަދާ ނުނަގާތީއާ، ޤާނޫނުއަސާސީގައި
ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދުސްތޫރީ ހަމަތަކުގެ މަޤްޞަދުތަކާ ނުނަގާކަށް.

9.4 ސިޓީގައިވާ ކަންކަން ދެފަރާތުން ހާމަކޮށް އިސްތިޢުނާފު ހުށަހަޅާފައި ނުވާ ކަންކަމާ ބެހޭގޮތުން ހުށަހެޅުމުގެ
ފުރުޞަތު ނުދީ، އިސްތިޢުނާފުގައި ނިމުމަކަށް ގޮސްފައި ނިންމާ ފަނޑިޔާރު އަމިއްލަ އިސްނެގުމުގައި (sua
sponte) ކަން.

9.5 ޖަރާއިމްގެ ނިސްބަތުން، ފަނޑިޔާރުގެ ނިންމުމުގެ ތަފްސީލު، ދަޢުވާކުރުން ހުށަހެޅުން އަދި ފަރާތްތަކުގެ
ދަޢުވާތަކާއި، އިތުރު ސަބަބު ދަޢުވާގެ ދަޢުވާއާ ދުރު ދެމި ފަރާތްތަކުގެ ފުރުޞަތުގެން ޖިނާޢީ މައްސަލަ
ރަނގަޅުކޮށް ބޭނުންކުރުމުގެ ފުރުޞަތުގައި މިހާރު މިހެން ކަން ސާބިތުވެގެން ދިއުން ކަން.

9.6 ފަނޑިޔާރުގެ ނިންމުން ގޮސްފާ ސަރަޙައްދަކަށް، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާއާއި، 51 ވަނަ މާއްދާ
އަދި އެ މާއްދާތައް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 68 ވަނަ މާއްދާގެ އަލީގައި މާނަކުރުމުގެ ގޮތުން ސިއްރު ދަޢުވާގެ
ދަޢުވާކުރުން ހުށަހެޅުން އަދި ދަޢުވާކުރުމުގެ ފުރުޞަތުތަކުގެ ގޮތުން ނިންމާފައިވާ ޤާނޫނުތަކުގައި ކަނޑައެޅިގެން
ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމުގައި އިންސާފުވެރި ޝަރީޢަތެއްގެ އަސާސީ ހައްޤުތަކާ ޚިލާފު ކަމަށް
ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ، އިންސާފުވެރި ޝަރީޢަތެއްގައި ދަޢުވާކުރުމަށް
ސާބިތު އުޞޫލުތަކާ ދުރުވެގެން އަދާކުރަންޖެހޭ ގޮތުން އަދާކުރުމަށް ޤާނޫނުގައިވާ، ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާންކޮށްދީ
ފަރާތްކަން އެބަޔާނާ ބެހޭ ގޮތުން އެދި ދަޢުވާގައި ދިފާޢުގައި ނިޔާކުރުމުގެ ކަނޑައެޅުން އަދާކުރުން
އަދާކުރަން އިޖުރާއަތުން އަދާކުރަންޖެހޭ ކަން.

9.7 ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާ އަދިގައި، ޝަރީޢަތްތަކުގައި ދަޢުވާކުރުން ދަޢުވާކުރުމަށް، ފަރާތުގެ ދަޢުވާ
ހިފައިފައި އަދިއަދަ ދަޢުވާގައި ވެސް ބަޔާންކުރުމުގެ މައްސަލަ ނިންމަދީފައި ކަނޑައެޅި ނިޔާއަށް އެދިގެން
އެދިވާފައިވާ، އެކަން ބަލާފައިވާތަކާއި ޝަރީޢަތުގައި ވަކި އަދާކޮށްދީ ބައެއްގޮތުގައި ދެމެހެއްޓުމާއި،

ހުށަހެޅުންތައް ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު ދޭންޖެހޭކަން. އަދި [illegible] ޝުބުހައެއް އޮތްނަމަ، އެ [illegible] ބަލައިގަނެގެން ނުވާނެކަން އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

9.8 ހެކިވެރިޔާއަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ [illegible] ޙާލަތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

9.9 [illegible]

9.10 [illegible]

9.11 [illegible]

9.12 މަޤްޞަދަކީ ޝަރީޢަތުގައި ހެކިވެރިއަކު ދިން ބަޔާން ބެލެވޭ ގޮތް ހެކިބަހުގެ އަގު ކަނޑައަޅާ ޤާނޫނީ ޤަވާޢިދުތަކުގައި ވުމަކީ، އިޖުތިހާދުކުރަންވީ ގޮތް އަންގައިދީފައިވާ ގޮތުން، އެއީ ހެކިވެރިޔަކު ދިފާޢުގައި ދިން އެއް ހެކި ބަޔާން ބެލޭނީ ބައެއް ޙާލަތުގައި ބަލައިގެން އެކަން ބަލައިގެން ދެއްކިދާނެ ސަބަބެއް ނެތްކަމެވެ.

9.13 ކުރިމަތީގެ ކޯޓުގެ މަރުޙަލާ ނިންމުމުގައި ހެކިގެ ދިފާޢަށް ހާޒިރުކުރި ގޮތުން ވާހަކަދެކެވުނު ކަމަށްވާތީއާއި ސަރުކާރުން ނުކުރާ ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ **ފާތިމަތު ސިރާޖުދީން ޝަރީފް ވ. ޢައިޝަތު ޢަބްދުﷲ** ގެ ސަރުކާރުގައި ކަށަވަރުކުރެވޭ ގޮތުގައި ދަފުތަރު އަދި ޕްރޮޕަޓީގެ ކަރުދާސް ސާބިތުކޮށްދޭ ދިފާޢަށް ދޭން ޖާގަ ކަރުދާސް ސާބިތުކޮށްދޭ ހެކިގެ ދިފާޢަށް ކަމަށްވާ އެކަށީގެންވާ ޝައްކުއްޖެ ދިފާޢަށްދޭން މަޤާ ދިފާޢަށް އެކަން، އެއީ "އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތް" ދިފާޢަށް ނުވަތަ "އަޑު ގޮތެއްގައި ދިފާޢަށް" ކަން. އަދި މި ނިންމުން ބިނާވާ ހަދީސްގެ ތަފްސީލު އިސްތިޢާނަތު ހެދުމުގައި ބައްލަވާ އެ ހުށަހެޅި ތަފްސީލާއި ގެއްލުވާތަކުގެ ތަފްސީލުތައް ބައްލަވާ، ހެކިބަހުން ކުރިއަށްވާކަމަށް ނުބަލައި އެހެކިބަހުން ބަލަން ދިޔައިރު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ މިންގަނޑަކަށް ބައްލަވާފައިވެ.

9.14 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ބައްލަވާ ފަރާތްތަކުން ދިފާޢު ބައްލަވާފައި ބަލައި ގެންނަން އެދި ހާލަތުގައި ކޯޓުތަކުން އަމަލުކުރަމުން އަންނަ ގޮތް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ބައްލަވާފައި ގެންދަވާ **އަބްދުﷲ ޝަރީފް ވ. ފާތިމަތު ސިރާޖުދީން** ގެ ޤަޟިއްޔާގެ ޤަރާރުގެ ހުކުމްކުރެއްވުމުގައި، އެ މަރުޙަލާގައި ޤަރާރުގެ ނިންމަވާފައިވަނީ، ދަރި ކޯޓުގައި މަރުން މަރު ހިފަން ބުނުއްވާފައިވަނީ ބުނެފައިވާ އެއް ވާރިސަކު އެއް ޤަރާރު އިތުރުން ބުނުއްވާފައިވާ ކަމަށް ބުނެ ސިޓީ ހުށަހެޅުމުން، އެ ފަރާތް ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤަރާރުގެ ހުކުމް އެ ފަރާތްގެ ބަހަށް އެ ފަރާތް ދަރިއެއް ސަބަބު ބަލައި މަރުސަބަބުގައި އޮތްކަން.

9.15 ސިއްރުހިފެހެއްޓުން ހެކިބަހުން ދަރިއަކަށްވާ އަދި ހުށަހަޅައިގެ ސިޓީ ބާރު ގޮތުން ކުރިމަތީ ކޯޓުން ގޮތް ނިންމުމުގައި ހެކިވެރިޔާ ބަޔާނަކަށް ހުސްދުވަސް ގޮތުގެ ދިފާޢުގައިވެސް، އިސްލާމީ ބަޔާނުގެ އިސްތިއުނާފުގައި އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުން އަމަލުކުރަމުން އަންނަ އުސޫލު ދިމާވާނެކަމުގައި، އެކަން ބަޔާން

ހެކިވެރިޔާގެ ހެކިބަހަށް ބުރަދަންދީ މައްސަލަ ނިންމުމުގައި އަމަލުކުރެވިފައިވާ އިޖުރާއަތާއި ޤާނޫނު ތަޠުބީޤުކޮށްފައިވާ ގޮތް ގޯސްކަމަށް ބަލަންޖެހޭކަން.

9.16 ހެކިވެރިޔާ ހެކިބަހުން [illegible] އެދޭ [illegible] އެ ހެކިބަހަކީ ދުވަހަކުވެސް [illegible] ހެކިބަހެއް ނޫންކަމަށް [illegible]، އެ ހެކިބަހުގެ މައްޗަށް [illegible] ކުރުމުގައި ބަރޯސާވުން [illegible] [illegible] ނުވާނެކަމާއި، [illegible] އެ ހެކިބަހުގެ [illegible] [illegible] [illegible] މައްސަލަ ނިންމާފައިވާ [illegible].

ހަތަރުވަނަ ނުކުތާއާގުޅޭ

10. އިސްތިއުނާފީ ހަތަރުވަނަ ނުކުތާއާ ގުޅިގެން އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާސާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީއެވެ.

10.1 ހާދިސާ [illegible] މަންޒަރު ފެންނަ ވީޑިއޯ ފޫޓޭޖު ދަށު ކޯޓުން ސިއްރު ހެކިވެރިޔާ 1 އަށް ދެއްކި ކަމާއި، އަދި އެ ފޫޓޭޖު ބެލުމަށްފަހު، އެއިގެން ފެންނަ ސިފަ ބަދަލުކޮށްގެން ތިބި ކަމަށްބުނާ، މީހުން ނިވާކޮށްގެން ތިބި [illegible] އެއީ ކޮން ބައެއް ކަމެއް [illegible] ސިއްރު ހެކިވެރިޔާ 1 ގެ ބަޔާނު [illegible]، އެ [illegible] ފޫޓޭޖުން ފެންނަ ފަރާތްތަކަކީ ކޮބައިކަން ކަނޑައެޅުމަށް ބޭނުން [illegible] ކަމަށް [illegible] [illegible].

10.2 ފުޓޭޖް އިން ފެންނަނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފުޓޭޖުގައި ފެންނަ [illegible] ކަމަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އޭނާ [illegible]، [illegible] އަދި އޭނާ [illegible] [illegible] [illegible] ކަމަށް [illegible].

10.3 ނަމަވެސް، ކޮން ބައެއްކަން ސާފުނުވާ ބައެއް ފުޓޭޖްތަކުން ފެންނަ [illegible] އެއީ ކޮން ބައެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

10.4 ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2010 (ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އާލާތް ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގައި އެޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން 9 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށްތައް ސާބިތުކުރުމުގައި ބޭނުންކުރެވޭނެ ހެކި ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، [illegible] އެއްވެސް މާއްދާއެއްގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

10.5 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމަށް ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] [illegible] މީގެ އިތުރުން، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ގެ [illegible] [illegible].

10.6 [illegible] "[illegible] [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1 ގެ [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] 1 [illegible].

ފަސްލުކުރަ [illegible]

11. އިސްތިއުނާފާއި ފަސްލުކުރަ ނުކުތާއާ ގުޅިގެން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާސާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީއެވެ.

11.1 [illegible] 2 އަށް [illegible] 2 ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

11.2 ހެކިވެރިޔަކު ދޭ ހެކިބަހަށް އޮތީ ބުރަވެރިގެ ހަމަތަކުން ބަލައިގަންނަވާ ހެކިބަހުގޮތުގެ ބަލައި އެ ހެކިބަސް ތަޤްދީރުކުރުމަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 ގެ 6 ވަނަ މާއްދާއި، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ގެ ސިއްދާއިން ފަނޑިޔާރުންގެ މައްޗަށް މަތިވެފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތެއްކަން.

11.3 ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 2 ގެ ވާހަކައިން ސާފުވަނީ ފެނުނު މީހެއް އެއީ ޖާން ކަމަށް އަމިއްލަޔަށް ކޮންފަރާ ގޮތަކަށް ބެލިޔަސް، ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 2 އަށް ސީދާ ދިން ފެނިފައިވާ ވާހަކައެއް ފެނިފައިވާ އަޅުގަނޑުމެން ދެކެނީ ދަލީލެއް އަދި ސާފު ބަޔާންކޮށްދީފައި ނުވާ ކަމަށް ބުނާ ހާލަތެއްގައިކަމާއި، އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 2 އާ ދުރުދުރު ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތުގައި ހަމަ ކަމެއް ނުދެކޭ އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 2 ފެނިދިޔުމެވެ ބަލައި ކަމަކަށް ހާލަތު ބަލައިނުލެވޭނެކަމާއި، އަދި ދާއިރާގައި ހުރި ހާލަތު ދަނޑުވަރު ދީފައިވާނެ ސަބަބެއް ނެތް ކަމަށް ބެލެވޭ ކަމުގެ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދެކުން ދީފައިވާ ކަމުގެ ތަސްދީގެ ދިނުމަކީ ބަރާބަރު ބަލާލަމުން ގެ ޙަޤީޤަތް ނަތީޖާގައި ހުށަހަޅާ ބަރުދަނާއި ހެކިބަސް ނުދެއްކުމެވެ، އެ ހެކިބަސް ބަރުދަން ބަލައިފައި ފުރިހަމަ ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 2 ގެ ވާހަކަން އެކަމަކު ދީފައި ގަނަޑައަޅަނިވި ސާބިތު ތަފާސީލުކޮށް ހިއްސާކުރާ ނަމަކަށްވާއި، އަދި އެ ސާބިތުކަ ބަރުދަން ހަމަކަށްނުން ބަރުދަނުގެ އަދި ބަލައިގަނޑު ސާބިތުކުރާކަށް ފުރަތަމަ ކަން.

ހަވަނަ ނުކުތާއާމެދު

12. އިސްތިއުނާފުގެ ހަވަނަ ނުކުތާއާ ގުޅޭގޮތުން އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާސާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްލައިފިލަމެވެ.

12.1 މައްސަލައިގައި ހެކިބަސްދީފައިވާ ޕިޔާ އޮންގެ އިލްމު އޮންޑިޕެންޑެންސް ޢަމަލުކުރުމުގެ ވާހަކައިން އޭނާ ތަޙުޤީޤުކުރުމަށް ރިޕޯޓް ތަޙުޤީޤުކުރުމުގެއި، ސިޔާސީ ޤާނޫނީ އިލްމުތަކުން ފެނުނަ ވާހަކަޔަށް ބިނާކޮށް ކަމަކަށް ގަބޫލުކޮށްފައި، އަޅުގަނޑުމެން confirmation bias އިން އަސްލުޙާލަތަށް އަހާލައިވާ ގޮތަކަށް

ނުވާކަމަށް ބުނެފައިވާކަމާއި، އޭނާގެ ފަރާތުން ބޭނުންކުރެއްވި ސަރުޖަރީއަކު ދިން ރިޕޯޓް ޖެނެރަލްކަމަށް ކަން ބުނެފައެއް ނެތް ކަމާއި ކޯޓަށްހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ބުނެފައިވާކަމާއި އަދި އޭނާގެ ރިޕޯޓުތަށް ޕުރުގައި އަމުދުކޮށްފައިވާ ސައިންޓިފިކް ފްރޭމްވޯކް އަދި އެ ފްރޭމްވޯކްގެ އިލްމީ ބިނާކޮށްގެން ކަނޑައަޅުއްވާފައި ހުރި އުސޫލު ކަމުގެ ބައްލަވާކޮށްފައިވާކަމާއި، އޭނާ ބުނެދެއްވާފައިވާ މަޢުލޫމާތު އެއީ ހުނަރުވެރި މީހެއްގެ ގޮތުގައި ނިންމުންތައް ނެރުނު އުސޫލު މެދު އެކަށީގެން ފަރާތުން އަދިއެއްކަމަކީ ކަނޑައަޅުއްވާ މިންގަނޑަށް އޭނާ އަދުލުވެރިކަމާ ގުޅޭ އުސޫލު ކަމުގައިވާ ނުވާކަން.

12.2 ފިޔަވަޅު އެޅުމުގެ އިޖުރާއަތު އެންމެ ރަނގަޅު ދެބަސްވުމެއް ނުވެވޭ ފިޔަވަޅު ފިޔަވަޅު ތަން ބުނެވުނުހިނދު، އަޑުއިވުން ނުވަތަ ފިޔަވައި އެހެން ޝަހާދަތާއި މިހާ ހެކިބަހަކީ ޢަދުލުވެރި ޤަރާރަކާއި އެއްގޮތް ސިފަކޮށްދޭ ހުރި ކަމަށް ބުނާ ބުނުމަކީ، އެފަދަގައި އެކުލެވި އެހާ ކަމަށް ސާބިތުކޮށްދޭ ގޮތް ހެކިބަހަކީ ނުހުރުމަކާއި އެއީ އެއް މިންވަރު އެ ހެކިބަހެއް ކަމުގައި (direct/conclusive) (expert ގެ މައްސަލަ ބޭނުންވާކަމާއި ހެކިވެރިއަކު އެ ހެކިބަހުގެ މައްސަލަ opinion evidence) ބޭނުންކުރާ މީހުންގެ މައްސަލަ ކޮށްފައި ސާބިތުވެ ނުކުތުމަށްވާނެ. އޭރުން އެ ހެކިބަހަކީ އެކަން ހުކުމަށް ބަދަލު ނުވަތަ އެހެން ހުކުމްގައި އިތުރު ބަލާބޮޑުކުރަނީ ބަލައިގެ ހެކިބަސް ކަމާއި، މި ބަލައިގެ ހުކުމްތަކާއި ބަހުސްތަކުގެ ރައުޔު ކައުންސިލުގެ ފޯރިސް ސަބަބު ފީލްޑްގެ ހާލަތު ނިޒާމާއި R v Hien ގެ މުއްދަތުކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި، ކަނޑޭ ފަރުން Puoc TANG “2006” NSWCCA 167 މިފަދަ މަސައްކަތުގެ ފާހަގަ ގޮތުގައި ހުކުމްތަކުގެ ފުރިހަމަ ހެކިބަހާ ހުކުމަށް ސާބިތުކޮށް ބޮޑު ހުނަރުވެރި ކުރިން ކަމާއި، ކަޑަށް ފުރިހަމަގެ ގޮތުން ނޫ ހެކިބަހަކީ ހަމަޖެހުމުގެ ހެކިވެރިޔާގެ ބޭނުން ކަނޑަ ފުރިހަމަ ގޮތް ހުކުމުގެ ހަދަން ހުރި ނިންމުން ފުރަ ހުކުމް ފުރިހަމަ ކަމަށް ނިންމާފައި ބަޔަކު ކަމާއި، ބައި އެހެން ހުކުމްތަކަށް އިތުރު ފުރިހަމަކޮށްފައި ގެންގުޅު ނުވަތަ ބާރު ދެއްކުމަށް ކަމަށް.

12.3 މީގެ އިތުރުން، ޚަބީރުންގެ ދައުރު އެއީ އެވަރު ދައުރު އެއް ކަމަށް ބެލެވިދާނެ ޚަބީރުންގެ ދައުރު އެގޮތުގެ މަތިން އަދާކުރުވާ ޒިންމާގައި ކަމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލު މަސްއޫލު އެއް ފެސްކޮށް Davie v Edinburgh Corporation Magistrates 1953 SC 34 at 40, ކަމަށާ 1953 SLT 54 at 57 ގައި ލޯޑް ޕްރެސިޑެންޓް ކޫޕަރ ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށް، އެ ދައުރަކީ މި މައްސަލައިގައި ވީޑިއޯ އެނަލިސިސްގެ ޚަބީރުން އަދާކުރަންވާ ދައުރު ކަމަށާއި، އަދި ސީސީޓީވީ ފުޓޭޖް ތަހުލީލުކޮށް ނިންމުމުގެ ތެރެއިން ފެންނަ ކަންތައްތަކާ ދޭތެރޭގައި ކޯޓަށް އެއީ ފަންނީ ގޮތުން ސާބިތުކޮށްދިނުމުގެ ޝަރުޢީ މަސައްކަތެއް ކަމަށް Forensic Image Comparison and Interpretation Evidence: ގައިޑެންސް ނަންބަރުގައިވާ Guidance for Prosecutors and Investigators އަށް ރިއާޔަތްކޮށްފައިވާ އުޞޫލަށް. މި ގައިޑެންސް އަށް ބަލާއިރު، މި މައްސަލައިގައި ވީޑިއޯ އެނަލިސިސްގެ ޚަބީރުން ކޮށްދިނުމަށް ބޭނުންވާ ފަންނީ ކަންތައްތައް ބަޔާންކޮށް ދީފައިވާ ކަމަށާއި، އަދި އެ ޚަބީރުން ބަލަންޖެހޭ ކަންކަމާއި ޝަރުޢީ ސާބިތުކުރުމުގެ އުޞޫލުތަކަށް ބަލައިގެން ބަޔާންކުރާނެ ކަމަށާއި، އަދި އެ ޚަބީރުން ބަލަންޖެހޭ ފަރާތެއް އަދި އެއަށް ވީސްނައިގަތުމަށް ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ކަންތައްތައް ވާނެ ކަމަށް ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަމަށާއި ވަގުތުގެ ވަސީލަތްތައް ބޭނުންކޮށް ތަހުލީލުކުރާ ވީޑިއޯ ފުޓޭޖް ބަލައިގެން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމަށާއި ސީސީޓީވީ ފުޓޭޖް ބަލައިގެން އެ ޚަބީރުން ބަޔާންކުރާ ކަމުގެ ތަފާސީލުތައް ފަރާތުން ބަޔާންކުރާ ޚަބީރުން އަދި ތަހުލީލުކުރުމުގެ އިތުރުން ބަޔާންކުރަނީ ޚަބީރުންގެ އަދި އެއަށް ތަޙުލީލުކޮށްދިނުމުގެ ބަޔާން ވަނީ ވީޑިއޯ ތަޙުލީލުކުރާ އެކަށީގެންވާ ފަރާތް ވީހިނދު ސާބިތުކުރަން ބޭނުންވާ ފަންނީ ދައުރު އެއީގެ ތެރެއިން އެ ދައުރަކީ ބަލައިގެން އިތުރު ސާބިތުވާ އަދި ޝަރުޢީ ގޮތުން ފަރާތުގެ އެއަށް ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަމަށް.

12.4 އެހެންކަމުން، ހައިކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުގެ ފަރާތުން [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

13. އިސްތިއުނާފީ [illegible] ނުކުތާއާ ގުޅިގެން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާޞާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާނެއެވެ.

13.1 ސިވިލް ކޯޓުގެ [illegible] 5 [illegible]

[illegible]

13.2 [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (Credibility) އާމެދު ސުވާލު އުފެއްދުމަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

13.3 ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ޢުޤޫބާތު) ގެ 10 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަދި ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނު) ގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ޢުޤޫބާތު) ގެ 1204 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި އެ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރާއި 2 ވަނަ ނަންބަރުގައިވާ [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

13.4 [illegible] ގެ 1-ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހެކިވެރިޔާ 1 އަށް ވަނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 342 ވަނަ ސަފްޙާގެ 17 އިން 22 ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

އެތަނުން ފެނިގެންވާތީ ސުވާލުކުރުމުން، ސިއްރާ ފެނިގެން ނުވާކަމަށާއި، ފެނީ ދިފާޢުކަމަށް 344 ވަނަ ސަފްޙާގެ 23 ވަނަ ސަޠަރުގައި ބުނެފައިވާކަން. މިއީ ކުރިން ބުނެފައިވާކަމާ ޚިލާފު ބުނެދީފައިވާކަން އަދި ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 1 ގެ ހެކިބަހުގައި އާދިން ބަޔާންކުރި މަޢުލޫމާތު ދޭގައި އާދިންސް ހިނގުމުގެ ކުރިން އެ ސަރަޙައްދުގައި އޮތް ހިނގާފައިވާ، އަދި އާދިން ބަޔާންކުރުމުން އެތަނުގެ ކައިރިން ފެނިގެންނުވާކަމަށް ބުނެފައިވުން، ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 2 ގެ ހެކިބަހުގައި އޮތުމުން އެތަނުގައި ހުރިކަމުގައި، މަސްތު އުފައްދާ ބައިވެރިވާ ތަނުގައި ވިއްކުމުގެ ފެނުނުކަން ބަޔާންކުރެވިފައި، ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 3 ގެ ހެކިބަހުގައި އިތުރު މިކަން އެފަދައިން ފެނުނުކަން ނުފެނުނުކަން ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

13.5 ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުޢުޤޫބާތު) ގެ 10 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާއި 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، އެ ޤާނޫނުގެ 1204 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން، އެ ހެކިތަކުގެ ހެކިބަހަކީ، މަރުގެ އަދަބު ކަނޑައަޅަންޖެހޭ މައްސަލަތަކުގައި އެކަށީގެންވާ ޝައްކު ވަކިކުރާ ހެކިތަކަށް ވެފައިވާކަމުގައި ޤާނޫނީ ގޮތުން ބަލައިގެންނުވާކަން.

13.6 ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުޢުޤޫބާތު) ގެ 10 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާއި 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، އެ ޤާނޫނުގެ 1204 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ މައްސަލައަކީ ތަޙުޤީޤުކުރުމުން ކަމަށް ބަލާނީ ބުރަވުން ބިރުވެރިކަމާއި، އެކްސިޕްލިސިޓްކޮށް ހެކިބަސް ނުގުޅޭ، އަދި ހުރި ވަކިވަކި ހެކިތަކުން ސާބިތުވާ ވަގުތު ތަފާސްހިސާބު އިދާރީގޮތުން ކުށްތަކާ ޤާނޫނީ ގޮތުގައި ބައްދަލުކޮށްފައިވާކަން.

އެހެންކަމުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142 ވަނަ މާއްދާގައިވާގޮތުން، ދުން ފަނޑިޔާރުން ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭނީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތަށްކަން. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފުލްބެންޗް **ޤާނޫނުތަކުގެ ބާރު ވ. ޝަރުޢީ ބައްދަލުވާ ޤަރާރުގެ** ވާސިޠާގައި، ޢަދުލުއިންސާފު އިސްކުރުވާ ޤަޟިއްޔާގައި ޙުކުމް ކުރުމުގެ ވާޖިބާއި މައްސަލަތަކުގައި ޙުކުމްކުރަންވީ އުޞޫލު ސާބިތުކުރުމުގައި ނުވަތަ ދީނީ ބާރުތަކުގައި ހުކުމްކުރަންވާނީ އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފު ނުވާ ގޮތަކަށް ހެކިތަކުގެ ހެކިބަސް ބަލައިގަތުން. އެހެންކަމަށްވާއިރު، މި މައްސަލައިގައި

[illegible] 1 [illegible]

[illegible]

[illegible]

13.7 އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2015/SC-A/03، 2015/SC-A/04 (**[illegible]**) [illegible] 9 ގެ (ހ) ގައި [illegible]

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދޭގޮތް:

14. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވަނީ:

"[illegible] ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމާފައިވަނީ، [illegible]

[illegible] 1 [illegible]

[illegible]

[illegible] 2 [illegible]

[illegible]

[illegible] ޤާނޫނު އަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި [illegible]."

[illegible]

[illegible] ޚުލާސާ

ފުރަތަމަ [illegible]

15. ފުރަތަމަ [illegible]

15.1 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ދަޢުވާލިބޭ މީހާއަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤެއް ދައުލަތުން ހުށަހަޅާ ހެކިން، ދަޢުވާލިބޭ މީހާއާ [illegible]، [illegible] އެއް މަޖިލީހެއްގައި ހެކިބަސް ނަގަންވާނީ ބަޔާންގެ ބޭނުމަކީ [illegible]، އެކަމަށް [illegible] ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުން ގެނެސްފައިވާގޮތުގައި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ 5 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ހެކިބަސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިބަސް ނަގައިގެ [illegible] [illegible] ކާނޫނުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

15.2 **[illegible] ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]** [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނަކުން، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 68 ވަނަ މާއްދާ [illegible] [illegible].

15.3 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 149 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން، ހެކިބަސް ނަގަންވާނީ، ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހަށް ހެކިން ހާޒިރުކޮށްގެންކަމަށް އެ ޤާނޫނުގެ 147 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވީނަމަވެސް، ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހާލަތްތަކުގައި އަދި އެ ޤާނޫނުގައި ހެކިބަސް ދޭ މީހުން [illegible] [illegible] ގޮތުން ހެކިބަސް ނަގައިގެން ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ގޮތަކަށް ހެކިބަސް ނަގައިގެ އިތުރުން [illegible] ލިބިގެންވާގޮތަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ [illegible] ގޮތުގެ މަތިން [illegible] [illegible] ޤާނޫނަކުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤު ކުޑަކޮށްފައިވާކަން.

15.4 އަސާސީ ހައްގު ގާނޫނުތަކުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ **[illegible] ވ. [illegible]** ގެ މައްސަލާގައި [illegible] ޑިމޮކްރެޓިކް މުޖުތަމައުތަކުގައި [illegible] ހެކިބަސް ނެގުމުގައި [illegible] އިނގިރޭސިވިލާތުގެ Coroners and Justice Act 2009 ގެ 86 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] ހެކިބަސް ނެގުމުގައި witness anonimity orders ގެ ނަމުގައި [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމާއި، މި [illegible] ހެކިބަސް [illegible] އަމުރެއްކަމާއި، އެ މާއްދާގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible]، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ޢަބްދުﷲ ސައީދު** ގެ މައްސަލާގެ 48 ވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible]، އެ މައްސަލާގައި [illegible] ޑިމޮކްރެޓިކް މުޖުތަމައުތަކުގައި ހެކިބަސް [illegible] ހެކިބަސް ނެގުމުގައި [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

15.5 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 1-163 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގެ ދަށުން ބާރު ލިބިގެން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން [illegible] "[illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" ގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމާއި، މި މާއްދާގެ (ށ) ގެ 11 ވަނަ ނަންބަރުގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 149 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ހެކިބަސްދޭ [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިބަސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

15.6 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/SC-A/30 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަބްދުﷲ ސަޢީދު** ގެ ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުމަކީ، per incuriam ނިންމުމެއް ކަމަށް ދައުވާކުރުން ނުފެނޭކަމާއި، ސަބަބަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/15 **އިބްރާހީމް އަބްދުއްރަޙީމް ވ. މޯލްޑިވްސް ޓްރާންސްޕޯޓް އޮތޯރިޓީ** ގެ ޤަޟިއްޔާގެ 51 ވަނަ ނުކުތާގައި ފާޅު އިޝާރާތްކުރައްވާ މައްސަލަތަކުގެ ތަފްސީލު ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަބްދުﷲ ސަޢީދު** ގެ ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުން ފާޅު އިޝާރާތްކުރައްވާ މައްސަލައެއްކަމަށް ނުފެނުނުކަމާއި، ސަބަބަކީ، މި ޤަޟިއްޔާގައި، ހުކުމް ދީ މިޔަދަށް ހިމެނިދާއި ދައުލަތުގެ ދަޢުވާއެއް ނެތި ގޮތަށް ހުކުމް ނެރެފައި ވާތީ ގޮތަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައި ހުކުމްކުރި ޤާނޫނު ހަވާލާދީފައި އެކަށީގެންވާ ސަބަބު އެހުރިކަމާއި، މި ބާވަތުގެ މައްސަލަތަކުގައި ދުސްތޫރުގެ އެހެން މާއްދާތަކުގައި އަމަލުކުރާނެ އުސޫލު ބަޔާންކޮށް ދީ ކަނޑައަޅާފައި ނެތް ކަމަށް ބަލާނެ ސަބަބު ދެއްކުމަކަށް ބަލާނެ ބާރެއް ނެތްކަމަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

15.7 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2013/HC-A/163 **އަލީ ޝާހިދު ޝަރީފު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް** ޤަޟިއްޔާގެ ފަރާތްތަކުން ނުކުތާތަކުގެ (ހ) ގައި ޖެނެރަލްގެ ކުރު ފަދަ ބޭނުން ކުރުމަށް ބެހޭ ގާނޫނުގައި ދައުލަތުގެ މައްސަލަތަކުގައި ގެނެވޭ ހުކުމްތަކުގެ ނަފާޒު ނުވަތަ މުރާޖަޢާކުރުމަށް ދީފައިވާ ޙައްޤު އިސްތިޢުނާފު ފޮނުވިދާނެ ޚާއްޞަ ހާލަތްތަކެއް ކަނޑައަޅާފައި ނުވާތީ، އެ ހުކުމުގެ ހުކުމަކީ މައްސަލައެއް ބެލުމުގެ ހުކުމް ބަޔަކަށް ބަލާނެކަމުގެ އެއީ ހުކުމެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅާ ނިކަން ބުނެވޭ ހުކުމް އަނބުރާ ލައްވާފައި ވާތީ، ހުކުމެއް ސާބިތުކުރުމަށް ދިނުމަށް ހުކުމެއް ސާދިރުކުރި ޝަރީޢަތް ބިނާކޮށް ހުއްޖަތްތަކުގެ ދަށުން ހުކުމް ހިނގާފައިވާ ގޮތް ސާފުކުރުމަށް ބަލައިފިނަމަ ފާޙިޝާތައް މިހުކުމްތަކުގެ ތެރޭގައި ހުކުމެއް ބަލާ ހުކުމެއް ހަމަޖެހިފައިވާ ބާރުގެ ހުކުމަކީ ބޭނުންކުރުމަށް ފޮނުވިދާނެ ހިމެނުމާއި ބަލާނެ ސާބިތުކުރުމަށް ގޮތް ނިމުމާއި ސާބިތުކުރުމަށް ހުއްޖަތްތަކުގެ ދަށުން މައްސަލަ ބެލޭ ފަރާތަކަށް ފުރުޞަތު ދޭނެކަމަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

15.8 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައި ހެކިވެރިޔާއަށް ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ދިނުމަށްޓަކައި ހެކިވެރިޔާ އާއި ދަޢުވާލިބޭ މީހާ [illegible] [illegible] ހެކިބަސް ނެގުމުގެ އުޞޫލު [illegible] އެ ފުރުސަތު [illegible] ނުވާކަމަށް [illegible] [illegible] [illegible] ޤަވާޢިދުގެ 1.6 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނީ އަސާސްތައްވެސް [illegible] ޖިނާއީ އަދުލުގެ ނިޒާމުގެ ރޫޙުގައި ނެތްކަން.

15.9 [illegible] މައްސަލައިގައި ކަން ހިނގާފައިވާގޮތް އެނގިގެންނުވާކަން.

15.10 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 **އަބްދުﷲ ޙުސައިން ވ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ޤަޟިއްޔާ** [illegible] [illegible] ނުކުތާތަކުގެ 6 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ހެކިވެރިޔާގެ [illegible] ހުރުން [illegible] އަސާސީ އެއް ޝަރުޠަކީ "އަދުލު" ވެރިކަމުގެ ސިފަ ކަމާއި، އިސްލާމީ ފިޤުހުގައި ހެކިވެރިއެއްގައި އަދުލުވެރިކަމުގެ ސިފަ ހުރިކަމުގައި ބެލެވޭނީ އެ މީހަކީ ކަބީރާ ފާފަތަކުން [illegible] އަދި ކުދި ފާފަތަކުގައި ދެމި ނުހުންނަ މީހެއްކަމުގައި ވާނަމަކަން.

15.11 ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 1 އަކީ ކުށުގެ ބައިވެރިއެއްކަމަށް ދިފާޢުން ބުނިނަމަވެސް، އެ ހެކިވެރިޔާގެ ކުށުގެ [illegible] ނުވާތީ، ހެކިބަސް [illegible] [illegible] [illegible] ޖިނާއީ ކުށުގެ ދަޢުވާ ސާބިތުވެފައި [illegible]

ބާވަތުގައި މި ހެކިވެރިޔާ ހެކިބަސް ބަލައިގަތުން މަނާވާ އިތުރު ބާވަތެއް [illegible] [illegible] [illegible] ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 1 ގެ [illegible] [illegible] ހުރި އިތުބާރު [illegible] ނިންމާފައިވާކަން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ [illegible] 108 ވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

15.12 [illegible] [illegible] ހެކިބަސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކި ނަމަވެސް، މި ހެކިން [illegible] ހެކިބަސް [illegible] [illegible] [illegible] ނިންމަވާފައި، [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/SC-A/30 **ޢަބްދުﷲ ރަޝީދު [illegible] ވ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް** ގެ ޤަޟިއްޔާގެ 218 ވަނަ ނުކުތާގައި، ހެކިންގެ ހެކިބަހުގައި މިފަދަ [illegible] [illegible]، އެ ހެކިބަހަށް ބާރުލިބޭ އެހެން ހެކި ހުރިނަމަ އެ ހެކިބަހަށް ބުރަވަން [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމެވެ.

15.13 ސިއްރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނެގުމުގެ ކުރިން ހެކިންނާބެހޭ [illegible] [illegible] [illegible]، ހެކިވެރިޔަކީ ކާކުކަން އެނގޭ މައުލޫމާތު [illegible]، އެ މައުލޫމާތު ކޯޓުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން މަޙްޟަރު [illegible] 336 ވަނަ ސަފްޙާއިން އެނގޭކަން.

ދެވަނަ ނުކުތާއާގުޅޭ

16. ދެވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއާގުޅޭގޮތުން ބަލައިލުމުން ފާހަގަކޮށްލެވޭ ކަންކަމުގެ ޚުލާޞާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްލައިލަމެވެ.

16.1 ހެކިބަސް ނަގާ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލިސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 143 ވަނަ [illegible] [illegible]

16.2 މައްސަލައިގެ އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާ ފެށުމާއެކު މައްސަލައިގެ އަޑުއެހުންތައް އާންމުކޮށް ހުޅުވާލުމައި ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ދައުލަތުން އެދިފައިވިނަމަވެސް، [illegible] ފަރާތުގެ [illegible] އެދުމުގެ މަތިން މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާއިން ފެށިގެން ކުރިއަށް ގެންގޮސްފައިވި އާންމުކޮށް ހުޅުވާލައިގެންނެވެ.

16.3 UNODC އިން ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ "Good practices for the protection of witnessses on criminal proceedings involding organized crime" ގައި ސިއްރު ހެކިބަސް ނުވަތަ ކާކުކަން ނޭނގޭ ގޮތަށް ހެކިބަސް ނެގުމަކީ ހެކި މީހާއަށް ޖެހިލުންތަކާއި، ބިރު [illegible] ހެކިބަސް ދެވޭނެ މަގެއް ހޯދައިދިނުމަށް އަދި ގައުމުތަކުގެ ކޯޓުތަކުން ފޯރުކޮށްދޭ ޚާއްޞަ ފުރުޞަތެއްކަމަށް [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން. މި އުސޫލުގައި [illegible] [illegible] 3 ބަޔަކަށް ބެހޭ [illegible] ބަޔާންކޮށް އެކަންކަން ހިމަނާފައިވާކަން.

16.4 ރާއްޖޭގައި، ހެކިވެރިޔާއަށް ހިމާޔަތް ދިނުމުގެ ގޮތުން ހެކިބަސް ދޭ ގޮތް [illegible]، ހެކިބަސް ދޭ މީހާއަށް ހިމާޔަތް ދިނުމުގެ ގޮތުން ހެކިބަސް ނެގުމަށް އެދި ޝަރީޢަތުގެ [illegible] ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުން އެދި ޝަރީޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފުރުޞަތު [illegible] [illegible] ގޮތް ޖިނާއީ އިޖްރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގައި ހިމަނާފައިވާ [illegible]، މި މާއްދާގައި މި އިޖްރާއަތު ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޝަރީޢަތް ފެށުމުގެ ކުރިން ހުށަހަޅަންޖެހޭ ހުށަހެޅުމުގެ ގޮތުގައިކަމާއި، މި މާއްދާގެ އިތުރުން ހެކިވެރިން ހިމާޔަތާއި [illegible] [illegible] ހެކިބަސް ނެގުމުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޖިނާއީ އިޖްރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 149 ވަނަ މާއްދާގައި ކަން. މި މާއްދާއަކީ، ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގެ ދަށުން ޤާނޫނުގައި ހިމަނާފައިވާ އިޖްރާއަތު ކަމުން، އެއީ [illegible] ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ހެކި މީހާއަށް ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ގޮތުން

ތަފާތު ގޮތްތަކަށް ޢަމަލުކުރުމުން ނަމަވެސް، [illegible] [illegible] [illegible] ގޮތަކަށް ހެކިބަސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ތިންވަނަ ނުކުތާއާގުޅޭ

17. ތިންވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއާގުޅޭގޮތުން ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާސާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެވަނީއެވެ.

17.1 ހެކިން ހެކިބަސް ދިނުމަށްފަހު އެ ހެކިބަހުން ރުޖޫޢަވާކަމަށް ބުނި ނަމަވެސް، އެ ހެކިބަހަށް ރިޢާޔަތްކުރެވޭނެކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/SC-JC/08 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ މުޙައްމަދު ނަޒީމް** ޤަޟިއްޔާއިން އެނގޭކަމާއި، އެ މުއައްސަސާގައި ސިއްރު ހެކިވާ [illegible] [illegible] ރިޢާޔަތް ނުކުރަން ދަށު ކޯޓުން ނިންމި ސަބަބު ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މުއައްސަސާގައި [illegible] ސިއްރު ހެކިންނަށް ތަފާތު އެކި ގޮތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ ހެކިބަސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ ހެކިބަހަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

17.2 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2013/HC-A/346 ޤަޟިއްޔާގައި، އެ މުއައްސަސާގައި، ދަށު ކޯޓުން ހެކިބަސް ދިނުމަށްފަހު އެ ހެކިބަސް ބަދަލުކުރުމުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ ހެކިވެރިޔާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]

ނިންމުމުގައި މި [illegible] ގުޅިގެން [illegible] [illegible] އެދޭ [illegible] [illegible] [illegible] ފުރުސަތު ލިބިފައިވާކަން އެނގެން ނެތްކަން.

ހަތަރުވަނަ [illegible]

18. ހަތަރުވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއާގުޅިގެން ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާޞާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

18.1 [illegible] ހާދިސާ [illegible] 1 [illegible]

18.2 [illegible] 341 އަދި 342 ގައި [illegible]

18.3 [illegible] 155 [illegible] 157 ވަނަ [illegible] 1، [illegible] 1741 ވަނަ [illegible]

ތަޙުޤީޤާއި އަންގަވަދީ ބިޔާން އިސްތިއުނާފުގެ ފޯމުން ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ މި ހެނި ނަކަލުކުރާ
ވަރުގެ ދިފާޢުގެ ހުށަހަޅައި އުޅަނދު ސާބިތުކުރުމަށްޓަކައި، އާދެން ތަޙުޤީޤު ހަމަޖެހުނު އިސްތިއުނާފު
ހައިސިއްޔަތު ތަޙުޤީޤާއި އަންގަވަދީ ބިޔާން އިސްތިއުނާފުކުރަން އެއްވެސް ޝަރީޢަތަކުން މިންވަރަށް
ޝަހާދަތަށް ސާބިތުކުރި އިސްތިއުނާފު ހައިސިއްޔަތު ތަޙުޤީޤާއި އަންގަވަދީ ބިޔާން އިސްތިއުނާފު، އާދެން
ތަޙުޤީޤާ ދޫކުރަން ހިނގި އަނިޔާވެރި އަމަލާއި އެއްގޮތް މަޤާމު ސަލާމަތީ ގޮތުން ގެންގުޅުމުގެ ފަސާދަ
މަރުގެ ތިންވަނަ ދަރަނި ސާބިތުކުރަން ކަނޑައެޅިފައިވާކަން.

18.4 ބިރުދެއްކުމާއި، ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ
މާއްދާގެ މަޤްޞަދަކީ ވަކި ޢަމަލެއްގެ ހުރި ނޫން ހެދި އެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާއިން 9 ވަނަ
މާއްދާއަށް ހުރި ކަންތައް ސާބިތުކުރުމުގެ ބޭނުންތަކުގެ ތެރެއިން ކަނޑައެޅުން ނޫނެކަން އެ މާއްދާއަށް
ބެލުން އެނގެކަމާއި، އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން
9 ވަނަ މާއްދާގެ ނިޔަލަށް ހުރި މާއްދާތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށުގެ ތަފްޞީލްގައި އެ މާއްދާގައި
ބިޔާންކޮށްފައިވާ ބޮޑުމިން ހުއްދަކުރި، އެ ކުށުގެ ދަށުވާތީ ސަލާމަތީ ގޮތުން ޒަމާނުގެ ހުރި ކަމުގެ
ބުރަވެން ކަމަށްކަން. އެ ނޫން ބޮޑުމިނެއް ހުރި މަސްއޫލިއްޔަތު ސާބިތުކުރުމަށް ޒާތުގެ ތަފްޞީލްތަކަށް
ބަޔާންކޮށްފައިވާފަދައިން، މިކަން ދޭހަވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 (ކަނޑައެޅިފައިވާ ޖިނާއީ ގާނޫ
ކުރާ މުނާސަބުވާ މީހުން އިސްތިޢުމާލުކުރަން އަރުވައިދިނުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 47 ވަނަ މާއްދާގައި
ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހުރިގެ ބޮޑުމިނުގެ މައްސަލަ ސާބިތުކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ކޯޓުތަކުން ނިންމާފައިވާ
ނިންމުންތަކުން ބަޔާންކޮށްފައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2018/SC-A/24 (މުސް
ތަޙުޤީޤު ވ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް) ގެ ސިއްރުގައިވެސް ދިކަން ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

ފަސްވަނަ ނުކުތާއާގުޅޭ

19. ފަސްވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއާގުޅޭގޮތުން ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާސާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިއެވަނީއެވެ.

19.1 މި ނުކުތާގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމާ ގުޅިގެން ކަންކަން [illegible] އިސްލާމީ [illegible] [illegible] ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެނގޭކަން.

19.2 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] 413 ވަނަ [illegible] [illegible] 2، [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] އެނގޭކަން.

19.3 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] 412 ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެނގޭކަން.

19.4 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން [illegible] ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާއާ [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2017/SC-A/02 **[illegible]** [illegible] 12 ވަނަ ނުކުތާގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން [illegible] އުސޫލު [illegible] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން [illegible] ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާއާ [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] މި ނުކުތާގައި [illegible].

19.5 ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ އުސޫލު ހެކިވެރިޔާ 2 ގެ ބަހަށް ތަޠުބީޤުކުރާއިރު، އެ ކަމެއް ހިނގާކަމަށް ނުވަތަ ހިނގާފައިވާކަމަށް ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހަށް ޔަޤީނުން ގަބޫލު ކުރެވިއްޖެ ހިނދުގައިކަމާއި ބަލާއިރު، ކްރިމިނަލް ކޭސްގެ ޝަރީޢަތް [illegible] ގޮތުގެ [illegible] [illegible] މައްސަލަ ސާބިތުވާކަމަށް ނިންމާފައިވަނީ ހަމައެކަނި ސިއްރު ހެކި 2 ގެ ބަހަށް ބުރަވެރިވެގެންކަން އެނގޭކަމާއި، ޖަދުވަލު ފޯމުގެ 6.1 ގައިވާ ސަބަބުތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެން ކަމާއި، މި ސަބަބުތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުމުން، ސިއްރު ހެކި 2 ގެ ހެކިބަހުގައި ފާހަގަކުރި ކަންކަމަކީ އެ ކަންކަން ހިނގާފައިވާކަމަށް ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ހެކިތަކުގައި ކަމާއި، އަދި ބުއްދި ސަލާމަތުން ހުރި މީހަކު އެކަމެއް ހިނގާފައިވާކަމަށް ބަލައި، އެ މައްސަލަ އަމަލު ކުރަންޖެހޭ ފަދަ މިންވަރަކަށް އެކަމެއް ހިނގާފައިވާކަމަށް ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހަށް ބުރަވެވޭ ގޮތުގައި ކަށަވަރު ކުރެވިއްޖެ ނަމައެވެ.

ހަވަނަ ނުކުތާއާގުޅޭ

20. ހަވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއާއިގުޅޭގޮތުން ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާޞާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީއެވެ.

20.1 އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް މި ދައުވާ ސާބިތުވާކަމަށް ނިންމުމުގައި ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ބިނާކޮށްދިނީ ހެކީގެ [illegible] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ހުކުމުގެ 155 އަދި 157 ވަނަ ނުކުތާގައި ހިމަނާފައިވާކަން. އަދި އެކަންކަމަށް ބަލާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ކުށް ސާބިތުވާކަމަށް ހުކުމްކޮށްފައިވަނީ ހަމައެކަނި ވިޑިއޯ އެންޑް އިމޭޖް އެވިޑެންސް ރިޕޯޓުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްގެން ނޫންކަން އެނގޭކަން.

20.2 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/93 **އަޙްމަދު މުޙައްމަދު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ޤަޟިއްޔާ** ގެ ހުކުމުގެ 54 ވަނަ ނުކުތާގައި [illegible] [illegible] ސިއްރު

ބަލައިގަތުމުގައި އަމަލުކުރާ ގޮތް ރިޢާޔަތްކުރާއިރު ޤާނޫނުގައި އެހެން ގޮތަކަށް ކަނޑައަޅާފައިނުވާނަމަ، ޝަރީޢަތުގެ ޙަޤީޤަތުގައި ދޫވޭ ހެކިބަހަކީ ނުވަތަ ތަހުޤީޤު ޙަޤީޤަތުގެ ހެކިބަހަކީ ނުވަތަ ތަހުޤީޤުގެ ގޮތުގައި ބަލައިގަތުމުގައި، ހެކިބަސް އަދާކުރާ ނުވަތަ ތަހުދު ހާމަކުރާ މިންގަނޑު ބަލައިގަތުމުގައި ބަލައިގަތުމުގެ ނުވަތަ ތަޤުރީރާ ހުރުން ފުރުސަތުދެވޭ ބައިނަލްއަޤުވާމީ އަދި ޙަޤީޤަތުގެ ބަލައިގައި ހުރުން އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ތަޤުރީރާ ނުވަތަ ތަޤުރީރާ އެ މިންގެ ބަލައިގައި ހުރުން އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ތަޤުރީރާ ނުވަތަ ތަޤުރީރާ އެ މިންގެ ބަލައިގައި ހުރިކަން ވަޒަންކުރުމުގައި އެކަންކަމާ ގުޅިގެން ސާބިތުވާން ހުރަހެއް ކަންކަމުގެ އަދިގައި މައްސަލަ ބަލާ ފަނޑިޔާރުކަމަށް ބައްލަވާފައިވާކަން. އެހެންކަމުން، މި ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސާބިތު އުފައްދާފައިވާ ހެކިގެ ބަލައިގައި ތަޤުރީރާ ނުވަތަ ތަޤުރީރާ ހުރިހާ ބައެއް މުރާޖަޢާކުރުމުގައި، ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ފުލްބެންޗުން ނިންމަވާފައިވާ ނަންބަރު 446 އަށް ބަލާއިރު، އިންޑިޔާގެ ޖުޑީޝަލް ޕްރެކްޓިސް ބިލްގައި 2011 ވަނަ އަހަރު ހުށަހެޅިފައިވާ މިންވަރަށް އަދާކުރާއިރު، ވީޑިއޯ އޮންލައިންގެ ގޮތުގައި މަސައްކަތްކުރާކަމާ 5 އަހަރު ވާފައިވާކަމަށްވުރެ، ކުރިއަށް ވީޑިއޯ އިންޓަރނެޓްގެ ޓެކްސްޓް ޓެކްނިކަލް އަދި އޮޑިއޯ ޓެކްނިކަލް ޓެކްނިކަލް ހައްޤުވާ މިންވަރަކަށް ބެލެވިފައިވާކަން.

20.3 އިނގިރޭސިވިލާތުގައި މިހާ ތަފްސީލީ އުސޫލުތަކެއް ކަނޑައަޅާފައިވިނަމަވެސް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރީޢަތް ނިޒާމުގެ ރިޕޯޓުގެ 118 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ގޮތުން ހިފެހެއްޓުމުގެ ހުރިހާ ދާއިރާއެއް އަދި އެ ދާއިރާ ދާއިރާއެއްގައިވެސް ވީޑިއޯ އޮންލައިން އިންޓަރނެޓް ފަރާތުން ހެކިބަސްދޭ އިސްތިއުނާފުވާ ނުކުތާގެ ދާއިރާ ދާއިރާއެއް ދާއިރާއަށް ބެހޭގޮތުން ކަމެއް ވުޖޫދަށް އަމަލުކުރުން ފާހަގަ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ނުކުތާގައި ނުރައްކަލެއް ނުވާކަން.

20.4 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ސަރިޔަތު ނިޒާމުގެ ރިޕޯޓުގެ 126 ވަނަ ނަންބަރުގައި، ވީޑިއޯ އޮންލައިން އިންޓަރނެޓް ރިޕޯޓް ބައިނަލްއަޤުވާމީ ފަރާތަކުން ބަލައިގަތުމަށް އެދިފައިވާ ގޮތުން ކުރީ ކަމެއްގެ ވާހަކަ

ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ހަމައެކަނި އެއްގޮތް ނޫން ސިފަ ބަޔާންކުރާކަށް އެކަނިކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވީ ނަމަވެސް، އެއްވެސް ރިޕޯޓެއްގައި އެފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައިނުވުމުން މިއީ އެކަށީގެންވާ މިންވަރެއްގައި ތަޢައްސުބުން އެއްކިބާވުމަށް މަސައްކަތްކުރުންކަން ނުދެކޭކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

20.5 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތް ހިނގުމުގެ ރިޕޯޓުގެ 122 ވަނަ ސަފްޙާގައި ހުރި [illegible] ބޭނުންކުރީ [illegible] 5 ނަމަކަށް [illegible] [illegible] ކަމާއި، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

20.6 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023/HC-A/346 **މުޙައްމަދު ފާރިޝް ސަޢީދު ވ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް** މައްސަލާގައި، ޖިނާއީ އެންމެ [illegible] [illegible] ހުކުމުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ގައިޑްލައިންސްގެ ގޮތުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ރިޕޯޓުގެ 124 ވަނަ ސަފްޙާގައި [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

20.7 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 453 ގައި ހިމެނެއެވެ.

ހުކުމަށް ނުކުތުމުގެ

21. ހުކުމަށް އިސްތިއުނާފު ނުކުތުމާ ގުޅިގެން ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ޚުލާޞާ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްލައިލަމެވެ.

21.1 އިސްތިއުނާފުކުރާ ހުކުމަށް ގެއްލުންވާފަދަ ގޮތަކަށް މި ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އަސާސީ ދެ ހައްގު ގެއްލުން އެއްވަރަށް އަދި ދެވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާނާއި ޖަވާބުދާރީވެފައިވާކަން.

21.2 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ 2021/SC-A/12 **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ އިބްރާހީމް ސަޢީދު އަޙްމަދު ފަހުމީ** ގެ ޤަޟިއްޔާގެ 24، 25 އަދި 26 ވަނަ ނަންބަރު އެކުގައި ބަޔާންކުރުން، މި ޤަޟިއްޔާގައި ހެކިބަސް ވެރިފައިކުރުމުގައި ފޯންރިކޯޑުގެ 1204 ވަނަ ޞަފްޙާގައި އޮތް މިންގަނޑެއް ކަނޑައަޅައިދެނިވިކަން އެންގިކަން.

21.3 އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން، ޑިޖިޓަލް ހެކިތަކާއި، ނިޒާމުގެތެރޭ ހިފެހެއްޓުމާއި ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީ ގެންގުޅުން ފަދަ ކަންތައްތަކުގެ ފޯރެންސިކް ދިރާސާތަކާއި، މި ދިރާސާ ފޯރެންސިކް ކަނޑައެޅި ބަޔާންކުރުމުގެ ސަބަބު ، އަދި ކަމާގުޅޭ އަދި ކަންކަން އެނގޭ ފަރާތުން ފޯރެންސިކް ކަނޑައެޅި ބަޔާންކުރުމުގެ ސަބަބު، އަދި ކަމާގުޅޭ ފަހުން ހުށަހަޅާފައިވާ ތަޖުރިބާކާރުން ދެއްވާ ރައްދުތަކާއި، ފޯރެންސިކް ކަނޑައެޅި ބަޔާންކުރުމުގެ ސަބަބު، އަދި ކަމާގުޅޭ ކަމުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ މި ފޯރެންސިކް ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެއްވެސް ޖާގައެއް ނެތްކަމުގެ ބަދަލު ޑިޖިޓަލް ހެކިތަކާއި އަދި ކަންކަމުގައި އަމަލުކުރަމުންދާ ގޮތަށް ކަމާގުޅޭ ފަރާތުން ޑިޖިޓަލް ހެކިތަކާއި، ނިޒާމުގެތެރޭ ހިފެހެއްޓުމާއި ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީ ގެންގުޅުމުގެ 6 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން. އެހެންކަމުން، ޑިޖިޓަލް ހެކިތަކާއި، ނިޒާމުގެތެރޭ ހިފެހެއްޓުމާއި ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީ ގެންގުޅުމުގެ ފޯރެންސިކްގައި ކަމާގުޅޭ އެއްވެސް ކަމެއް ދިރާސާ ޖާގައެއް އިތުރުކުރުމުގެ ފޯރެންސިކް ދިރާސާކުރުމުގެ ނަތީޖާތަކާއި، މާއްސާ އިސްތިރާތީޖީ ފޯރެންސިކްގައި ކަމާގުޅޭފައިވާ އެކަމުގެ މާއްދާ މަޤްސަދު

އޮފެގެންތަކާއި، ޚާއްސަ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަންކަން އެ ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ތަންފީޛުކުރުން ޝާމިލުވާކަމާއި، ޚާއްސަ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަންކަމާއި، އާންމު ޙިމާޔަތުގެ ޤާނޫނުތަކުގައިވާ ކަންކަމާއި މަސްއޫލިއްޔަތު ނުކުރުމަކީ ޚާއްސަ ޤާނޫނުން އުސޫލުގެ އެންމެ މުހިއްމު މަޤްޞަދުކަމަށް.

21.4 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023/HC-A/48,49,50 **ފާސްކުރެއްވި ޤަޟިއްޔާގެ ކޭސް** ވ. ދިއްމާޔި ޢަބްދުﷲ ޝާކިރު މުޙައްމަދު، އަޙްމަދު މަސްފަނާ ފަސިއްޔާގައި މި އަސްލު ދަމަހައްޓާފައިވާކަން.

21.5 އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ މައްސަލައަކީ ބަދަލުކުރުމާއި، ނުރައްކާތެރި ހެރޮއިން ޑައިއެސިޓައިލްމޯފީން ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި އެ މާއްދާގެ (ށ) އާ ހަވާލާދީ، އެ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ޖޫރީ އެއްކޮށް ބޭނުންކުރުމަށް ދިނުމަށް ގުޅޭ ކުރުގެ ދަޢުވާކުރެވިފައިވާ މައްސަލައިގައި، އިސްވެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލު މި މައްސަލައަށް ތަޠުބީޤުކުރުމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އުފުލާފައިވާ ގޮތަށް ހިކި ވަކީލުންކުރުމުގައި ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 1204 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހުރި އެ ފާހަގަކޮށް ތިބެގެންނެވުނުކަން އެނގޭކަން.

21.6 އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މި ނުކުތާގައި އުފުލާފައިވާ ސުވާލުގެ ޖަވާބު، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ނިމުންތަކުގެ ރިޕޯޓުގެ 128 ވަނަ ނުކުތާއިން ފެށިގެން 132 ވަނަ ނުކުތާގައި ހިމަނާފައިވާކަން.

21.7 އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުން ފާހަގަވަނީ، މައްސަލަ ނިންމުމުގައި ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ބަލާފައިވަނީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 1204 ވަނަ މާއްދާއާއި 1205 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތް ކަން.

21.8 [illegible] [illegible] [illegible] މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ރިޕޯޓުގެ 140 ވަނަ ނުކުތާއިން ފެށިގެން 158 ވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން.

21.9 ހެކިބަހުގައި ފުރުއްދުން ހުރި ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމަކީ ހަޤީޤީ ފުރުއްދުމެއް ނޫންކަން. ސިއްރު ހެކި 1 ގެ ބަޔާނުގެ 342 ވަނަ ސަފްހާގައި މައްސަލައިގައި ތުހުމަތުކުރެވޭ ފަރާތްތަކުގެ ވަކީލު [illegible] ސިއްރު ހެކި 1 ބަޔާންދީފައިވަނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މީހުން [illegible] ކަންކަމުގެ ވާހަކަތަކާއި، އެގޮތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 344 ގައި މި [illegible].

[illegible] [illegible] އެދުންތައް:

22. [illegible] [illegible] [illegible] އެދިފައިވަނީ:

"1. ކްރިމިނަލް ކޯޓުން މައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސިއްރު ހެކި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

2. ކްރިމިނަލް ކޯޓުން މައްސަލަ [illegible]، ސިއްރު ހެކި 1 ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

3. ސިއްރު ނަމް 2 ގެ ދަށުން ޝަރީޢަތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ފަދަ މަޢުލޫމާތު، ފުލުހުން އަދި ދައުލަތުން ހުށަހަޅާ ބަޔާންތަކުގައި ނެތްކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވުމާއި،

4. ކުރިމަތިލާ ކޯޓުގައި ޝަރީޢަތް ދިޔަ ދުވަހު އޮންނަ އިތުރު އަދާހަޔަސް ދިފާޢު ޤާނޫނުގެ ފަރާތުން، ތަޙުޤީޤުގެ ފުލުހުގައި ހާޟިރުވެ ދުވަހު މަޝްވަރާކުރުމުގެ އިތުރުގެ ގޮތުން ކުރީ މަޝްވަރާ އޮތުމުގެ ޝަރީޢަތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ފަދަ މަޢުލޫމާތު އަދި ފުލުހުން ދައުލަތުން ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވުމާއި،

5. މި މައްސަލާގައި އަދާލަތު ދިނުން އިސްތިއުނާފުގެ މައްސަލަ ޤަބޫލު ކުރެވޭނީ ޝަރީޢަތުގައި ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ދުރުވެ ތަޙުޤީޤު ކުރުމުގެ ދަށުން ޝަރީޢަތުގެ ތަޙުޤީޤު ކޯޓަށް ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ޝަރީޢަތުގައި އަދި ފުލުހުން އިސްތިއުނާފު އަމުރުތައް ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވުމާއި،

6. ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމް ޝަރީޢަތުގައި ތަޙުޤީޤު ފަހުން ފާހަގަކޮށްފައިވާތީއެވެ."

މި ފަދައިންނެވެ.

އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅި ފަރާތުގެ ކަންކަމާމެދު

ތަޙުޤީޤު

23. އަހަރަކީ، 2017 ވަނަ އަހަރެވެ. މަހަކީ، އޮކްޓޫބަރު މަހެވެ. ދުވަހަކީ، އެ މަހުގެ 23 ވަނަ ދުވަހެވެ. ވަގުތަކީ، ހެންދުވަރުގެ ވަގުތެއްކަމެވެ. ތަނަކީ، މ.ސޫފީއާގެ ގެކަމެވެ. އެ ތަނުގައި އިންސާނުންގެ ހަރަކާތް ފެނިފައިވެއެވެ. އެ ހަރަކާތުގައި ބައިވެރިވި ހުރިހާ ފަރާތެއް ބަލައިފައެވެ. އެ ހަރަކާތުގައި ވިސްނުމާއި ނިޔަތެވެ. އެ ހަރަކާތުގައި ފާރަވެރިވުން ނުވެއެވެ. ފާހަގަ ނުކުރެ އެ ހަރަކާތަކީ، ސ.ފޭދޫ/ ހަވާދީގެ، އާދަމް ޙަސަން ޙުސައިނުގެ ހަރަކާތެވެ.

24. ފުލުހުން އެ މައްސަލައިގެ ތަޙުޤީޤު ފެށިއެވެ. ހެކިތައް ހޯދިއެވެ. ކުށުގެ ތުހުމަތު ކުރެވިއްޖެއެވެ. ދިފާޢުގެ ފުރުޞަތު ދެވިއެވެ. ތަޙުޤީޤު ކުރިއަށް ގޮސް ނިމިއްޖެއެވެ. ތަޙުޤީޤު ފައިލު ހުށަހެޅިއެވެ.

[illegible]

25. ބުނެވިދިޔަ ހާދިސާއާ ގުޅިގެން، ތޫނު އެއްޗެއް ބޭނުންކޮށްގެން [illegible] [illegible] ހަމަލާ [illegible] ކުށުގެ ދަޢުވާ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި އުފުލިއެވެ. އެ ދަޢުވާ އުފުލީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2010 (ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި އެ މާއްދާގެ (ށ) އާ ގުޅުވައިގެން އެ މާއްދާގެ (ނ)ގެ ދަށުންނެވެ. އެ ދަޢުވާ އުފުލުނީ، ޖުމްލަ 6 (ހައެއް) މީހެއްގެ މައްޗަށެވެ. ނަމަވެސް، ޝަރީޢަތް ނިންމުމަށްފަހު، އެ ކުށުގެ ދަޢުވާ ސާބިތުވާކަމަށް [illegible] ކަނޑައަޅައިދިނީ 2 (ދޭއް) މީހެއްގެ މައްޗަށެވެ. އެ [illegible] އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] އާއި [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކޮށްފައެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުން

26. މިއީ، ބުނެވިދިޔަ ދެމީހުންގެ ފަރާތުން، އެ ހުކުމް އިސްތިއުނާފުކުރުމުން [illegible] އިސްތިއުނާފު [illegible]. އެ ދެމީހުން ބުނާ ގޮތުގައި، އެ ޝަރީޢަތަކީ، އިންސާފުވެރި ޝަރީޢަތެއް ނޫނެވެ. އެ ދެމީހުން ބުނާ ގޮތުގައި، އެ ޝަރީޢަތް ހިންގައި ހުކުމްކުރުމުގައި [illegible] ޤާނޫނީ ގޮތުން ގޯސްތަކެއް ހިނގައިފައެވެ. އެ ދެމީހުން ބުނާ ގޮތުގައި، އެ ދަޢުވާ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހެޅުނު ހެކިތަކުން [illegible] [illegible] [illegible]. އެ ދެމީހުން ބުނާ ގޮތުގައި، އެ ހުކުމް [illegible]، [illegible] [illegible] ނޫނެވެ.

27. އެއާ [illegible]، ދައުލަތުން ބުނާ ގޮތުގައި، އެ ޝަރީޢަތަކީ، އިންސާފުވެރި ޝަރީޢަތެކެވެ. ދައުލަތުން ބުނާ ގޮތުގައި، އެ ޝަރީޢަތް ހިންގައި ހުކުމްކުރުމުގައި [illegible] ޤާނޫނީ ގޮތުން ގޯސްތަކެއް ހިނގައިފައެއްނުވެއެވެ. ދައުލަތުން ބުނާ ގޮތުގައި، އެ ދަޢުވާ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހެޅުނު ހެކިތަކުން [illegible] [illegible] [illegible]. ދައުލަތުން ބުނާ ގޮތުގައި، އެ ހުކުމް [illegible]، [illegible].

ދޭތެ ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަންކަން

28. މި އިސްތިއުނާފާ ގުޅިގެން ދޭތެ ކަނޑައަޅަންޖެހޭކަންކަން ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަވާ ކަންކަމަކީ:

28.1. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ކ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤު ހަނިވާގޮތަށް ސިއްރުހެކިވެރިޔާ-1 އަދި 2 އާއި، އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގައި، އެ ހެކިބަސްތަކަށް ބަރުދަންދީފައިވާތީ؛ އާއި

28.2. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި (ނ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ޢާންމުކޮށް ހުޅުވާލެވިގެން ބާއްވާ އަޑުއެހުމެއްގައި އިންސާފުން ޝަރީޢަތްހިންގުމުގެ ޙައްޤަށް އުނިކަން ލިބޭގޮތަށް ސިއްރުހެކިވެރިޔާ-1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގައި، އެ ހެކިބަސްތަކަކަށް ބަރުދަންދީފައިވާތީ؛ އާއި

28.3. ސިއްރުހެކިވެރިއެއްގެ ހެކިބަހުން ތުހުމަތު އެދިފައިވާ ބާރުވުމުގައި، އެކަން ބަލައިގަތުމަށް އެ ފަރާތުގެ ހެކިބަސް ބަލައިގަތުން، އެ ހެކިބަހަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ބަރުދަންދީފައިވުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާއާއި، 142 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޤާޟީކަމުން އަމަލުކުރަމުން އަންނަ އުޞޫލާ ޚިލާފުވުމާ؛ އާއި

28.4. ކަމަށް ފުރުސަތު ހަމަހަމަ ދިފާޢުކުރުމުގެ ތުހުމަތުން އަދުލުވެރި ކޯޓުން އިސްތިއުނާފު ފުރުސަތު ކަމަށް ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 2 ގެ ފާޅުކުރުން ބަރުވެއިވާ ބަދަލުން ސަބަބުތަކުން ބަރުދަން ދީފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހެކީގެ ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާ އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހަމަތަކާ ޚިލާފުވުމާ؛ އާއި

28.5. ސިއްރުހެކިވެރިޔާ-1 އަކީ އާންމު މީހެއް (lay person) ކަމަށްވީނަމަވެސް، ޤާޟީއަށް ނޫނީ ވަކީލުގެ ލިޔުއްވުމުން ފެނުނު ފާޅުކުރެވޭގޮތަށް ކަން ބަލައި ކަމާބެހޭ އެނގޭ ތަޖުރިބާ އެއް ހެއްކެއް ކަމަށް ބަލައިގަނެފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2010 ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހެކީގެ ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުވުމާ؛ އާއި

28.6. ވީޑިއޯ އެންޑް އިމޭޖް އެންހޭންސްމެންޓް ރިޕޯޓް ތައްޔާރުކުރި ފަރާތުގެ ހެކިބަހަށް ބަރުދަންދީފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާ އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހަމަތަކާ ޚިލާފަށްތޯ؛ އަދި

28.7. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ހައްޤު ހަނިވާގޮތަށް އަދި، ފާޑުކުރު އަމިއްލަ ވަކީލް ނެތި ޝާހިދުގެ މައްސަލައެއްކަމުގައި ވީއިރު، ހެކިބަހުގެ ތަސްދީޤުކުރެވުމާއި (Credibility) އާއި، ހެކިބަހުގެ މަޢުތަބަރުކަމާ (Reliability) ގެއްލިފައިވާ ހެކިބަސްތަކަކަށް ބަރުދަންދިނުމުގެ ސަބަބުން އެ ހެކިބަހުގެ މައްސަލައިގެ ނިންމުމުގައި ސަޕްލިމެންޓަރީ "އެއްވެސް ސަބަބެއް ނެތް" މިންގަނޑެއް ޤާބިލުކަމާ ކަން ސަޕްލިމެންޓަރީން ކަނޑައަޅާފައިވޭތޯ؟

ވޫޓު ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަންކަމުގެ ފުރަތަމަ ކަންކަން

ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ހައްޤު ހަނިވާގޮތަށް ސަޕްލިމެންޓަރީ 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގައި، އެ ހެކިބަސްތަކަށް ބަރުދަންދީފައިވޭތޯ؟

29. އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން މި އިސްތިއުނާފުގައި ނަގާފައިވާ މައްސަލައަކީ ދަށުކޯޓުން ފުރަގަސްކޮށްފައިވާކަމުގައި އަރާފައިވާ ދެކެވޭ. އެގޮތުން، ފުރަގަސްކޮށްފައިވާ ފުރަތަމަ ކަމަކީ، ސަޕްލިމެންޓަރީ 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގައި، އެ ހެކިބަސްތަކަށް ދަށުކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުން ބަރުދަންދީފައިވާކަމަށް ބުނާ ބުނުންކަން އެނގެއެވެ. އަދި ދެވަނަ ކަމަކީ، ސަޕްލިމެންޓަރީ 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގައި، އެ ހެކިބަސްތަކަށް ދަށުކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުން ބަރުދަންދީފައިވަނީ އެ ފަރާތަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގެ ދަށުން ލިބިދޭ ހައްޤު ހިމާޔަތްކުރެވިފައިނުވާ ގޮތަށް ބުނާ ބުނުންކަން އެނގެއެވެ.

30. ސަޕްލިމެންޓަރީ 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގައި، އެ ހެކިބަސްތަކަށް ދަށުކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުން ބަރުދަންދީފައިވާކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ބުނާ ބުނުމާމެދު ދަށުކޯޓުން

އިންސާފުވެރިކަމާއި ޚިލާފުވާކަން އެނގެއެވެ. އެގޮތުން، އެކަމާމެދު ހުށަހެޅުމުގެ މަރުޙަލާގައި އެއްވެސް ފަރާތަކުން ވަކާލާތުކުރާ ވަކީލަކު މެދުވެރިކޮށް ދެކެވިގެންދާ ހެކިބަސްތަކުގެ އަޑުއަހާ ދައުލަތުން ހުށަހެޅި ހެކިބަސް އަޑުއެހުމުގައި ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ބަރޯސާވެފައިވާ ސިއްރު ހެކިވެރިންގެ ޝަހާދަތްތައް އެނގެން އޮންނަކަން ޤާނޫނީގޮތުން ކަށަވަރުކޮށްފައިވާ ބާރުގެ ގޮތުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ފުރުސަތު ލިބިދީ، ހާމަކޮށްދިނުމަށް ފަރާތްތަކުގެ މެދުގައި ބަލައިގަތުމަށް ދޫކޮށްފައި ނުވާކަން ފާހަގަކުރަމެވެ.

31. ދެން އޮތީ، ސިއްރު ހެކިވެރިޔާ 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގައި، އެ ހެކިބަސްތަކަށް ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ބަރޯސާވެފައިވުމަކީ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ލިބިގެންވާ ޙައްޤު ހަނިކޮށްފައިވާކަމަށް ބުނެފައެވެ.

32. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަކީ، ޖިނާއީ ކުށެއް ކުރިކަމުގެ ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ ބައެއްކަން އެނގެއެވެ. އެ މީހުންގެ މައްޗަށް އުފުލިފައިވާ ދަޢުވާއަކީ، ޙައްދު އެއްކަމަށް ބަލައިގަނެވޭ ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ދަށުން ކުރެވުނު ދަޢުވާއެކެވެ. ޖިނާއީ ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ ފަރާތެއްގެ ޙައްޤުތައް ހަމަހަމަކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަމުގެ ތެރެއިން ކުށުގެ ތުހުމަތުކުރެވިފައިވާ ދާއިރާގައި ލިބިގެންވާ ޙައްޤުތަކުގެ ތެރޭގައި، ކުށެއް ކުރިކަމުގެ ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ މީހުންގެ ޙައްޤުތައް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

33. އެގޮތުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ:

> **ކުށެއް ކުރިކަމުގެ ތުހުމަތު ކުރެވިފައިވާ މީހުންގެ ޙައްޤުތައް**
>
> 51 ކުށެއް ކުރިކަމުގެ ތުހުމަތު ކުރެވިފައިވާ ކޮންމެ މީހަކަށް:
>
> (ހ) އޭ މީހެއްގެ މައްޗަށް ތުހުމަތުކުރެވިފައިވާ ކުށަކީ ކޮބައިކަން، އޭ މީހަކަށް ވިސްނޭ ބަހަކުން، ލަސްނުކޮށް، އަންގައިދޭންވާނެއެވެ.
>
> (ށ) އެކަށީގެންވާ މުއްދަތެއްގެ ތެރޭގައި އޭ މީހާގެ މައްސަލަ ސަރީޢަތްކޮށް ނިންމުމުގެ ޙައްޤު ލިބިގެންވެއެވެ.

(ސ) ތިމާ ދެކޮޅަށް [illegible] ބަޔާނެއް ނުދިނުމުގެ ހައްޤު ލިބިގެންވެއެވެ.

(ޑ) އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހައްޤު ލިބިގެންވެއެވެ.

(ޒ) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

(ޓ) އެ [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހައްޤު ލިބިގެންވެއެވެ.

(ޔ) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހައްޤު ލިބިގެންވެއެވެ.

(ޕ) އެ [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހައްޤު ލިބިގެންވެއެވެ."

މިފަދައިންނެވެ.

34.[illegible] ކުރިމަތީގައި އޮތް މައްސަލައިގައި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން، މި އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގައި ފާހަގަކުރަނީ، [illegible] [illegible] [illegible] އެ މާއްދާގެ (ޓ) ގައި ބަޔާންކޮށް[illegible] [illegible] [illegible] ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގައި، އެ ހެކިބަސްތަކަށް ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible] ފާހަގަކުރާ [illegible] ނުކުތާއެވެ. އެ [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible]، [illegible] [illegible]، އެ [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

35. ބައެއް [illegible] އަމަލުކޮށްފައިވާކަމަށް ބުނެ ޝަކުވާކުރާ [illegible]، [illegible] ބުނު ޝަކުވާކުރާ [illegible] އެ ޝަކުވާކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ ޝަކުވާކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، ބައެއް [illegible] އަމަލުކޮށްފައިވާކަމަށް ބުނެ އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ ބައެއް [illegible] [illegible] [illegible].

36. ހައިކޯޓުގެ ކުރިމަތީގައި އޮތް މައްސަލައިގައި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެ ފަރާތަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަމަލުކޮށްފައިވާކަމަށް [illegible]، އެ [illegible] އެ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible]، އެ ފަރާތަށް [illegible] [illegible] [illegible]. އެ ފަރާތަށް އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

37. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]، އެ [illegible]، އެ ފަރާތަށް [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

38. ހައިކޯޓުގެ ކުރިމަތީގައި އޮތް މައްސަލައިގައި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ދައުވާ ހުށަހަޅާ ފަރާތުން ޝަރީޢަތަށް ހާޒިރުކުރާ ހެކިން ސާބިތުކުރުމުގައި، އެ މީހަކު ބޭނުން ހެކިން ޝަރީޢަތަށް ހާޒިރުކުރުވުމުގެ ޙައްޤުގައި އޮތުމާއި، އެ ހެކިން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތީގައި ސުވާލުކުރުމުގެ ޙައްޤު ދިފާޢުގެ ތުހުމަތުކުރެވޭ ހެކިވެރިޔާ ކުރިމަތިލުމުގެ ޙައްޤު ވަނީ ދީފައެވެ

39. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤެއް، އަސާސީ ޙައްޤުތަކުގެތެރެއިން، އެއީ ހެކިވެރިޔާ ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތީގައި އެއްޗެހިދެއްކުމުން ސުވާލުކުރުމުގެ ޙައްޤުކަމުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނަމުންގެންދެއެވެ. އެއީ ހެކިވެރިޔާ ކުރިމަތިލުމުގެ ސުވާލުކުރުމުގެ ޙައްޤު (right to confront a witness) ކަމަށްވެސް އެ ފަރާތުން ބުނަމުންގެންދެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައިވާ ޙައްޤުގެ މާނައަކީ، ހެކިވެރިޔާ ކުރިމަތިލުމުގެ ޙައްޤު އެއްވެސް ޝަރުޠެއްނެތި ދިނުންކަމަށްވެސް އެ ފަރާތުން ބުނަމުންގެންދެއެވެ. އަދި އެ ޙައްޤުގެ ސަލާމަތްކަން އިސްތިއުނާފު ކުރުމުގައި ބުނަމުންގެންދިޔައެވެ.

40. ދައުލަތުން ފާހަގަކުރާ ގޮތުގައި، އެ މާއްދާގެ އިބާރާތުގެ މާނައަކީ، ހެކިވެރިޔާ ޝަރީޢަތަށް ހާޒިރުވުމެވެ. ދައުލަތުން ފާހަގަކުރާ ގޮތުގައި، އެ މާއްދާގެ މާނައަކީ ދައުލަތުން ހާޒިރުކުރާ ހެކިވެރިޔާ ސުވާލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދިފާޢަށް ލިބިދޭން ވާނެ ކަމެވެ. ދައުލަތުން ފާހަގަކުރާ ގޮތުގައި، އެ މާއްދާގެ މަޤްޞަދަކީ، ދައުލަތުން ހާޒިރުކުރާ ހެކިވެރިޔާ ސުވާލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދިފާޢަށް ލިބިދިނުމެވެ.

41. ނަމަވެސް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މި އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާގައި ފާހަގަކޮށް ހުށަހަޅާ ޝަކުވާއަކީ، ސުވާލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބިފައިނުވާކަމަށް ބުނާ ފާހަގަކުރާ ޝަކުވާއެއްނޫންކަމުގައި އަރިއަޅައިނުލެވޭ ދެކެމެވެ. އެ ފަރާތުގެ ޝަކުވާއަކީ، ޖިނާއީ ދަޢުވާ ސުވާލުކުރުމުގެ ލިޔެކިޔުން ހުށަހެޅުމަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތުން ހެކިވެރިންގެ ހެކިބަސް ނަގައިދިނުމަށް، އެ ހެކިބަސް ހަމަޖެހޭ އެއްވެސް ޝަރުޠެއް ނުފޫޒުކުރުމަށް ޖެހޭކަމަށް ޝަކުވާއެއްކަމުގައި އަރިއަޅައިނުލެވޭ ދެކެމެވެ.

42. ގާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައިވާ ޙައްޤުގެ ދާއިރާގެ ތެރެއަށް، ހެކިވެރިޔާއާ ކުރިމަތިލުމުގެ ޙައްޤު ވަންނާނެކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނާ ބުނުމާމެދު ދައުލަތުން ދެކޭގޮތަކީ ކޮބައިކަން ސާފުކުރާތީ، އެކަން ސާފުކުރުމުގެ ގޮތުން، މި ކޯޓުން ސުވާލުކުރުމުން ދައުލަތުން ބުނެފައިވަނީ އެ ޙައްޤުގެ ދާއިރާގެ ތެރޭގައި، ހެކިވެރިޔާއާ ކުރިމަތިލުމުގެ ޙައްޤު ނުހިމެނޭނެކަމަށެވެ.[3]

43. ސުވާލަކީ، ގާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤު އަމަލީގޮތުން ދެވިގެންދާނީ، އެކަމުގައި އަދަބުކުރުވޭ އާންމު ދުސްތޫރީ [illegible]؟ ސުވާލަކީ، ދަޢުވާ ހުށަހަޅާ ފަރާތުން ޝަރީޢަތަށް ހާޒިރުކުރާ ހެކިން އާންމު އުސޫލުން ހެކިބަސް އަދާކުރަނީ ދަޢުވާ ކުރިމަތިލާ މީހާ [illegible]؟ ސުވާލަކީ، ދަޢުވާ ހުށަހަޅާ ފަރާތުން ޝަރީޢަތަށް ހާޒިރުކުރާ ހެކިން އާންމު އުސޫލުން ހެކިބަސް އަދާކުރަނީ ދަޢުވާ ކުރިމަތިލާ މީހާ [illegible]؟ ސުވާލަކީ، ދަޢުވާ ހުށަހަޅާ ފަރާތުން ޝަރީޢަތަށް ހާޒިރުކުރާ ހެކިން [illegible] ދަޢުވާ ކުރިމަތިލާ މީހާ އާންމު އުސޫލުން ސުވާލުކުރުމުން ފުރުސަތު ދޭތީ [illegible]؟ ސުވާލަކީ، ދަޢުވާ ހުށަހަޅާ ފަރާތުން ޝަރީޢަތަށް ހާޒިރުކުރާ ހެކިން [illegible] ދަޢުވާ ކުރިމަތިލާ މީހާ އާންމު އުސޫލުން ސުވާލުކުރުމުން ފުރުސަތު ދޭތީ ދަޢުވާ ކުރިމަތިލާ މީހާ [illegible]؟

44. ބުނެވިދިޔަ ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބު ހޯދުމަށް ގާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކުރާ ޙައްޤު އަމަލީގޮތުން ދެވިގެންދާނީ، އެކަމުގައި އަދަބުކުރުވޭ އާންމު ދުސްތޫރީ، [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]، އާންމު އުސޫލުން، ދަޢުވާ ކުރިމަތިލާ މީހާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

---

[3] މި ކޯޓުގައި ބޭއްވުނު ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއެހުން، 09 ޖަނަވަރީ 2025

45.[illegible] ދައުލަތުން ކުރިއަށް ގެނައި ހެކިބަސް [illegible] ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ކަންހިނގާފައިވާގޮތް ބަލާއިރު،

ހެކިބަސް [illegible]:

45.1. ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ ޗާޖާއި ހެކިވެރިޔާއަށް ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި [illegible] [illegible] [illegible]ކަމާއި،

45.2. ދަޢުވާ އުފުލިފައިވާ ޗާޖާއި ހެކިވެރިޔާ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ކަމާއި،

45.3. ހެކިވެރިޔާއަކީ [illegible] [illegible]ކަމާއި،

45.4. ހެކިވެރިޔާ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ދަޢުވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ކަމާއި، އަދި

45.5. ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި[illegible] [illegible] ފާހަގަކުރަމެވެ.

46.[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަލާއިރު، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކުރަމެވެ. މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަލާއިރު، މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކުރެވެއެވެ. [illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

47.[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 51 [illegible] [illegible] (ހ) ގެ [illegible] އަދި މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤު ހަނިވާގޮތަށް ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސްތަކާއި، އެ ހެކިބަސްތަކަށް ބުރަވަންދީފައިވާތޯ؟

48.ފަނޑިޔާރުންގެ ކުރިމަތީގައި އޮތް މައްސަލައަށް ބަލާއިރު، މި މައްސަލައިގައި، ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނަގާފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤު ހަނިވާގޮތަށް [illegible]

49.އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މި ނުކުތާގައި އުފައްދާ ސުވާލަކީ، އެ ޙައްޤު [illegible]

[illegible]

50. [illegible]

މި މައްސަލައިގައި [illegible]

[illegible]

[illegible]

51. ދައުލަތުގެ ފަރާތުން [illegible]، މި

މައްސަލައިގައި، [illegible]

[illegible] އެނގެއެވެ.[4] މި [illegible]،

[illegible]

[illegible]

[illegible] އެނގެއެވެ.[5] [illegible]

[illegible] އެނގެއެވެ.[6] [illegible]، [illegible] އެނގެއެވެ.

[illegible]

52. [illegible]

[illegible]

[illegible] އެނގެއެވެ.

---

[4] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ [illegible] 711/Cr-C/2017 ގެ [illegible] 17 ވަނަ [illegible]، ސަފުހާ 137 ގެ 37 ވަނަ [illegible] ސަފުހާ

[5] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ [illegible] 711/Cr-C/2017 ގެ [illegible] 19 ވަނަ [illegible]، ސަފުހާ 137 ގެ 38 ވަނަ [illegible] ސަފުހާ

[6] މި ކޯޓުގައި [illegible] ޝަރީޢަތުގެ [illegible] 09 ޖަނަވަރީ 2025

53. ސިއްރު ހެކިންނަށް [illegible] މައްސަލަތަކުގައި [illegible] އަމަލުކުރެވެމުން ދިޔައީ [illegible] މި މައްސަލައިގައި [illegible] އަދި [illegible] [illegible] އެނގެއެވެ. [illegible] މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] އެނގެއެވެ.

54. ސިއްރު ހެކިންނަށް [illegible] މައްސަލަތަކުގައި [illegible] އަމަލުކުރެވެމުން [illegible] އެނގެއެވެ. [illegible]

55. މި [illegible] މި މައްސަލައިގައި [illegible] އެނގެއެވެ.[7]

ސިއްރު ހެކިންނަށް [illegible]

56. މި މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން، މި މައްސަލައިގައި، ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެއްގެ ގޮތުގައި ހެކިބަސްދޭ މީހާއަށް ހިމާޔަތް ލިބިދެވުމަށް ހެކިބަސް ނެގުމަށް އެދި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 5 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން

---

[7] [illegible] 09 ޖަނަވަރީ 2025

ދައުލަތުން ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހެޅިއެވެ. އަދި ހެކިބަސްދޭ މީހާއަށް ހިމާޔަތް ލިބިދެވޭގޮތަށް ހެކިބަސް ނެގުމަށް [illegible] [illegible] ނިންމިއެވެ. އެހެންކަމުން، ހެކިބަސްދޭ މީހާއަށް ހިމާޔަތް ލިބިދެވޭގޮތަށް ހެކިބަސް ނެގިއެވެ.

57. ހެކިބަސްދޭ މީހާއަށް ހިމާޔަތް ލިބިދެވޭގޮތަށް ހެކިބަސް ނެގުނުގޮތަށް ބަލާއިރު، ހެކިބަސް ނެގިފައިވަނީ ސިއްރު ހެކިވެރިޔާއީ ކާކުކަން [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

58. [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[8]

---

[8] މި ޤަޟިއްޔާގައި ބޭއްވުނު ޝަރީޢަތުގެ މަޙްޟަރުން، 09 ޖަނަވަރީ 2025

[illegible] ހިމާޔަތް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި
ގެއްލުންތަކަށް ބަލާ އެކަން ފާހަގަކުރެވެނީ، އިސްތިއުނާފުގައި އެ އަދި ގެއްލުންތަކަށް ބަލަން

59. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެ ބަހުގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވަނީ މި ކޯޓުގައި މިހާރު އުފައްދާ ބަހުސަކީ ދަށުކޯޓުގައި ހުށަހަޅާފައިނުވާ އައު ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އުފައްދާ ބަހުސްތަކުގައި ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. އަދި އެ ބަހުސަކީ، ދަށުކޯޓުގައި އެ ބަހުސް އުފައްދާފައިވާ ހުށަހެޅުމުގެ ދިގު އުފައްދާފައިނުވާ ބަހުސްތަކުގެވެސް އަލަށްނަގަނީ ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

60. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނުގެ[9] 32 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކުރަނީ، ހައިކޯޓުން މައްސަލަތައް ބަލާނީ ދަށުކޯޓުގައި ހުށަހެޅި ހެކިތަކާއި ދިފާޢުތަކާއި އަސާސްތަކުގެ ބިނާގައިކަމަށެވެ. އަދި ހަމަ މި އުސޫލު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ގަވާއިދުގައިވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[10]

61. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މި އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާގައި ހުށަހަޅާ ކަންކަމަކީ، ދަށުކޯޓުން ޤާނޫނީ މާއްދާއާ އެއްގޮތަށް ހުށަހަޅާ ކަމުގެ ދަށުކޯޓުގައި ނުކުތާތަކެވެ. ސަބަބަކީ، އެ ފަރާތުން މި އިސްތިއުނާފުގައި ހުށަހަޅާ ފަހުން ދަށުކޯޓުގައި އެކަން އެގޮތަށް ހުށަހަޅާފައިވާކަން އެނގެން ނެތެވެ.

62. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފުގައި މިހާރު ހުށަހަޅާ ފަހުން ދަށުކޯޓުގައި އެކަން އެގޮތަށް ހުށަހެޅުން އިޢުތިރާޟެއް ހުށަހަޅާފައި ނުވުމުގެ ނަތީޖާއަކީ، ދަށުކޯޓުގައި އެކަމުގެ ބަހުސްކުރުމުގައި ނުވުމެވެ. ދަށުކޯޓުގައި އެކަމުގެ ބަހުސްކުރުމުގައި ނުވުމުގެ [illegible] [illegible] ނަތީޖާއަކީ، އެކަމުގެ ދަށުކޯޓުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅައިދީފައި ނުވުމެވެ. ދަށުކޯޓުގައި އިޢުތިރާޟްކޮށްފައިނުވާކަމުގައި، އެކަމަކަށް އިސްތިއުނާފީ ކޯޓުގައި އެކަން ހުށަހެޅުމުގެ ނަތީޖާއަކީ، އިސްތިއުނާފުގައި ފުރުސަތު ނެތް ބަހުސްކަމަށް ދުރުކުރެވިދާނެ ދިއުމެވެ. އިސްތިއުނާފުގައި ފުރުސަތު ނެތް ބަހުސްކަމަށް ދުރުކުރުވުމަކީ، ވާހަކަ އުފެދުމުން، އިސްތިއުނާފީ ކޯޓުން ކަންކަން

---

[9] ޤާނޫނު ނަންބަރު 2010/22 ("ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނު" ކަމަށް [illegible] އެގޮތަށް މި ޤާނޫނަށް ރިފަރކޮށްފައެވެ.)

[10] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ގަވާއިދުގެ 44 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ހަމަޔެއް ނޫންކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުގެ ޤާނޫނުގެ 32 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ އުޞޫލަށް ބެލުމުން އަރުވެންނަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

63. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފުގައި އައްޔަން މި ހުކުމަކީ ބަހުސްކުރި، ޢާންމު އުޞޫލުން ބަލާއިރު، ބަލައިގެން އެއާއެކު މި މަރުޙަލާއިން ދިޔަ ގޮތް ކަނޑައަޅައިދީފައިވާ ބަރުސާތަކާގުޅޭ އަރުވާފައިވާކަމާ ނުބެލޭކަމަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

އަސާސީ ޙައްޤުތަކާ ދިފާޢުވުމުގެ ހ ބަރުސާ ހުށަހެޅުއްވުނުކަމުގެ ބަލައި، ބަރުސާތަކުގެ ގޮތް ކަނޑައެޅުން

64. ދެން އޮތް ސާބިތުކުރި، ހ ކަމަށް، އަސާސީ ޙައްޤާ ދިފާޢުވާ ކަމަކަށްވާތީ އަދި އެކަން ދިޔަ މި ޤާޒީގެ ސާބިތުކަމަށް އަދިސްފައިވާތީ، އިސްތިއުނާފުގައި އުސޫލުން ދިފާޢުވާކަން އެކަމާމެދު މި ޤާޒީން ގޮތް ކަނޑައެޅި ދާއިރާ އޮތް ސާބިތުވެފައެވެ. މި މަރުޙަލާގައި، އޮތް ބަރުސާ އަސާސީ ޙައްޤާ ދިފާޢުވާ ބަރުސާކަމަށް، މި މަރުޙަލާގައި އެކަން ބަލައިގަތް، އެކަމާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅުމަށް ބެލުމަށްވުރެ އަރުވެންނަން ފާހަގަކުރާ ކަންކަން ދިމާގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

65. އެގޮތުން، ފުރަތަމަ ކަމަކަށް އަރުވެންނަން ފާހަގަކުރީ، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އޮތް ހަމަޔަކީ ރައްކާ، އިސްތިއުނާފުކުރި ފާހަގަވާ ފާހަގަކުރަން ރައްޔިތު އެކަކީ ނޫންކަމެވެ. އެއީ ދިމާވެސް، ޤާނޫނުއަސާސީގައި އެއްޗެހިވެސް ފަރުދީ ރައްޔިތުންނަށް ދެވިފައިވާ ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤުތަކުގެ ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން އަރުވަން ފާހަގަކުރަމެވެ.

66. ދެވަނަ ކަމަކަށް އަރުވެންނަން ފާހަގަކުރަނީ، އިސްތިއުނާފުކުރި ފާހަގަކުރަން ސިފަކުރަން މަސައްކަތްކުރި ފަރާތުން، މި މަރުޙަލާގައި ހ ރައްޔިތު ދަރުކާރުން ހުށަހެޅުމުގައި ނުވާ ނުކުތާއެވެ. ހ ރައްޔިތު ހުށަހެޅުމުގެ ބަރުސާގައި ދަރުކާރުން އަމަލުކުރެއްވުމުގެ އޮތީ، ވެރިކަމުގެ ކަންކަމުގެ ފަރާތުގެ ހ ރައްޔިތާއި، ހުށަހެޅުމުގެ ރައްޔިތާއި މެދު މުޖުތަމަޢުގެ ރައްޔިތު ބިނާވެގެންވާ ރައްޔިތުގެ ބަލައިވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އަދި އެއްގޮތް ފާހަގަވާ އެއްގޮތް ރައްޔިތު ހުށަހެޅި ދިމާވެގެން ބޮޑުވުމުގައި ޙައްޤުތަކާ މި މަރުޙަލާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އަރުވެންނަން ފާހަގަކޮށްލެވެއެވެ.

67. ތިންވަނަ ކަމަކަށް އަހުރެމެންނަށް ފާހަގަވަނީ، މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] ފަރާތުގެ ބަޔާނާއި، ހެކިވެރިންގެ [illegible] އަދި މުޖުތަމަޢުގެ ބައެއް [illegible]، އެ [illegible] [illegible] ވާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެ [illegible] ފަރާތުން [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] އެ [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

68. ހަތަރުވަނަ ކަމަކަށް އަހުރެމެންނަށް ފާހަގަވަނީ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނު [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible].

69. ފަސްވަނަ ކަމަކަށް އަހުރެމެންނަށް ފާހަގަވަނީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާއާއި އެ މާއްދާގެ [illegible] ބަލާއިރު، އެ މާއްދާގައި [illegible] [illegible]، އަސާސީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީއާ [illegible] [illegible]. ނަމަވެސް، ދަޢުވާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

70. ހަވަނަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކުރެވޭނީ، ބައްޔިތުންގެ އަމާނާތްތަކުން އެއްވަނަ އެކަމަށް ބައްލަވައި ކޯޓުތަކުގެ ތެރޭ ކޯޓުތަކަށް ދިޔަފައިވާތީ، ފާހަގަ ކުރެވޭ ޝަރީޢަތުގެ ތަރުތީބު ބަލާތަކުން ދީފައިވާ ކަމުގައި، އެ ބައްޔިތުންގެ އަދި ގައިދީފައިވާ ކަމަށް ދެއްކުނުކަމަށެވެ.

71. ހަތްވަނަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކުރަނީ، ޝާހިދުން ނުނަގާ ގޮތަށް ސިއްރު ހިފެހެއްޓުމުގެ ހައްގެއް ނުވާނެ ބަލާތަކުގައި ފާހަގަކުރެވޭ ކަމަށް ދެއްކެވި ޝަރީޢަތުގައި ނިޔާވުން، ހަމަ ހައްގެއްގެ ތަޙުޤީޤު ބައްޔިތުން ރައްޔިތުންނާ ގުޅޭ ބައްޔިތުން ދެކެއެވެ. ކޯޓުގެ އެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބައްޔިތުން ކަނޑައެޅުމުގެ ޤާނޫނީ އެއް ހެޔޮއެއްނުވާނެ. ނަމަވެސް ގޮތުގެ ޤާނޫނީ އެއް ހަމައެކަނި ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން، ދަޢުވާގެ އެ ދިވެހިރާއްޖެ، ޝަރީޢަތް އުސޫލުތަކުން ތަޙުޤީޤުކުރުމުގެ ތެރެއިން ދިނުމާއި ދަޢުވާކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި އެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ އަމާޒު ހިނދު، އިންސާފުވެރިކަމާއި އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި އެ ހަމަތަކުގެ ބައްޔިތުން އެ ހަމަތަކަށް ތިބޭނެ ޝަރީޢަތްތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލާލީއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ދިވެހިރާއްޖެތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން އެއްބަސްވާ ނުވެއެވެ.

72. އަށްވަނަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކުރަނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވ. ހުސައިން ސަޢީދު**[11] ގެ މައްސަލާގައި އެ ކޯޓުގެ **އެއްބަސްވުމުގެ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ރައްޔިތުން ވ. ޕީ ޖީ ނުހާއި** **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވ. ޢަބްދުﷲ ޢަލީ**[12] ގެ މައްސަލާގައި ހުކުމް ކުރުމުގައި އިސްތިޢުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކުރާ ފާހަގަކުރެވިއްޖެއެވެ. އެއާއެކު، ޝަރީޢަތުގައި ގެ މައްސަލައަކީ ހުކުމްގައި އިސްތިޢުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކުރާކަމަށް ދެކެނީ، ގާނޫނުތަކުން ބައްޔިތުން ނަމަވެސް މިނިވަން ކަމަކުން ހުކުމްގެ ޤާނޫނީ ހައްގުތައް، އެ ބައްޔިތުންގެ މިނިވަންކަމާއި ދިނުމަށް ގަސްދުކުރެވިއްޖެ އެއީ އެކަށް ފުރާ މިނިވަންކަމުން ޝަރީޢަތަށް ގެ މައްސަލައިގައި ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ބަލާބަލަށް ދަށަށް ބަލާފައެވެ. އަދި

---

[11] 2014/SC-A/18

[12] 2018/SC-A/40

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ލިބޭ ޙައްޤުތަކެއް ލިބެންވާނީ އޭގެ އެންމެ ފުރާ މަރުޙަލާއިގައިކަމަށް ބުނެވިދާނެއެވެ. އެކަމާމެދު [illegible] ފޯރުކޮށްދިނުމަށް [illegible]. އެއް ޙަޤީޤަތެއް، ކޯޓުން ޙައްޤުގެ އެ ޙައްޤުތައް އެނގެން ޙައްޤުވާ ވަގުތުން މުސްތަޤްބަލުގައި ފުރުޞަތު ދޭންޖެހޭނެއެވެ. [illegible] ޙަޤީޤަތެއް، ކޯޓުން ޙައްޤުތަކެއް ލިބޭ ރިސާލާ ފަރުމާކޮށް ކޯޓުން ޙައްޤުތަކެއް ނިމުނުރިސާލާ ފޯނުކުރެވެ. މި މައްސަލައިގައި އޮޅި ހަމައެކަނި އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ޙައްޤު އަސާސީ އުސޫލުތަކެވެ. އެ ފަރާތުގެ ޙައްޤުގެ އިތުރުން، ހަރުދަނާގެ ޙައްޤާއި މުޤައްރަރު ޙައްޤުތައް ހިފެހެއްޓުމެވެ. އެއީ ނުތަ ޙައްޤު ނޫނެވެ. އަދި ބަންދުކުރުމަކީ ޙައްޤުތަކުގެ މައްޗަށް އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ޙައްޤު އިސްކަން، އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ޙައްޤު ފަސްކަން، ހަމައެކަނި އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ޙައްޤު އެކަނި އޭގެ އެންމެ ފުރާ މަރުޙަލާއިގައި ދިނުން އެއީ ސަލާމަތް ކޮޅުގެ ބަންދުކުރަން ދާއިރާތަކުގައި ކަނޑައަޅައިފައިވާ ހަމައެއް ކަމަށް އަދުލުއިންޞާފުގެ އެއްބަސްވުންތަކެވެ. ބަންދުކުރަން ދާއިރާތަކުގައި ބައްލަވާފައިވާ ފަހަރެއް ކޯޓުގެ ޙައްޤުތަކެއް ދީނުވާނީ އެއް އެންމެ ފުރާ މަރުޙަލާއިގައި ބަލާނަމަ، ހުކުމްކުރުމަށް ޙައްޤުވާ މުޤައްރަރު ޙައްޤުތަކެއް ބަޔާންކޮށްދީފައި ހަމަ އެ ހަމައެކަނި އަދުލުއިންޞާފު ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކެވެ. ހަމައެކަނި ކޯޓުތަކުގައި ކަނޑައަޅައިފައިވާ ފަރާތުގެ ޙައްޤުތަކުގެ ޙައްޤުގެ އެއް އެންމެ ފުރާ މަރުޙަލާއިގައި ދިނުމަށް ކަނޑައަޅާފައި، އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ޙައްޤުތަކެއް ޙަވާލުކުރުމަށް ސަލާމަތް ކޮޅުގެ ބަންދުކުރަން ދާއިރާއިން އިޙްތިރާމްކުރަންޖެހޭނެ އަދުލުއިންޞާފުގެ ޝަރުޠެވެ.

73. ނުވަތަ ކަމަކަށް އަދުލުއިންޞާފުން ފުރުޞަތުދީ، ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ[13] 149 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އެއްބަސްވުމުން އިސްތިއުނާފުކުރި ޙަވާލުކުރެވުނު، އެއީ ހުކުމުގެ ޤާނޫނުގައި ބަންދުކުރުމަކީ ޙައްޤުތަކުގައި، އަދި އެ ޤާނޫނުގައި ހުކުމްކުރި ފަރާތް ބަލަން ރިޢާޔަތްކުރެވޭ، ހުކުމްތަކުގެ ތަރުތީބުން ގޮތަށް ހުކުމް ދިނުމަށް ކަނޑައަޅައިފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ގޮތަކަށް ހުކުމް ދިނުމަށް ބަލަނީ، އެ ހުކުމްތަކުގެ އެ ގޮތްތަކު

---

[13] ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 ("ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބަދަލުކޮށްފައި އެވަނީ މި ޤާނޫނަށް އިސްލާހުގެނައުމުން.)

ކޮބައިކަން ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނެއް ނެތްނަމަ، [illegible] [illegible] [illegible] ދިނުމުގެ [illegible] ޝަރީޢަތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަސާސީ ޙައްޤު ހަނިނުކުރެވޭނެކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނާ ބުނެއެވެ. ނަމަވެސް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ޢަބްދުﷲ ސަޢީދު[14] ގެ ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ އެ ބުނުމާ ދެކޮޅަށް ފެންނަން އޮތް ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެންމެ މަތީ ކޯޓުގެ ނިންމުމެއްކަން [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މި ނުކުތާގައި ހުށަހެޅި [illegible] ބުނުމުންވެސް އެނގެއެވެ. އަދި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދުނު ނަމަވެސް، އެ ޤަޟިއްޔާގައި ނިންމާފައިވާ އެއްވެސް ނިންމުމަކީ، per incuriam ނިންމުމެއްގެ ގޮތުގައި މި ކޯޓުން ކަނޑައަޅަންޖެހޭ އެއްވެސް ސަބަބެއް އޮތްކަން ޤާނޫނީ ހަމަތަކުގެ މަތިން [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible].

74. ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤު [illegible] [illegible] 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު [illegible] [illegible] އެ [illegible] [illegible] މި އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible].

---

[14] 2020/SC-A/30

ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ށ) ގެ ދަށުން ޙިމާޔަތްކުރާ ޢަދުލުވެރި ޝަރީޢަތެއް ލިބިގަތުމުގެ ޙައްޤު ޤަބޫލުކުރެވޭގޮތުގައި އިންސާފުން ޝަރީޢަތްތައް ހިނގަމުންދާ ގޮތުގެ އުސޫލު ހިފެހެއްޓުމަށް ސަބަބުތަކެއްކަމުގައި 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް ދިފާޢު ހުށަހެޅުމުގެ ހުށަހެޅުން ދެކޮޅު ހަދައިގެން ބަލަހައްޓައިފައިވާ ދަރަޖައިގެ ހަމަތަކެއްތޯ؟

75. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ:

"42. (ހ) ކޮންމެ މީހެއްގެ މަދަނީ ޙައްޤުތަކާއި ވާޖިބުތައް ކަނޑައެޅުމުގައި ނުވަތަ ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ތުހުމަތެއް ކަނޑައެޅުމުގައި، ޤާނޫނަކުން ޤާއިމުކޮށްފައިވާ މިނިވަން އަދި ފަރާތެއްގެ ނުފޫޒު ނުފޯރާ ކޯޓެއްގައި ނުވަތަ ޓްރައިބިއުނަލެއްގައި، ޢަދުލުވެރި ހާމަ ޝަރީޢަތެއް، ރަނގަޅު މުއްދަތެއްގެ ތެރޭގައި ލިބިގަތުމުގެ ޙައްޤު ކޮންމެ މީހަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ.

(ށ) ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހިނގާ އެންމެހައި ޝަރީޢަތްތައް ހިނގަންވާނީ އާންމުކޮށް ހާމަކޮށް، ވަކި ފަރާތަކަށް ނުޖެހި ހުޅުވާލެވިގެންނެވެ.

(ނ) ޝަރީޢަތެއް ހިނގަމުންދާއިރު އިންސާފު ލިބިގަތުމަށް ކުރިމަތިވެދާނެ ކަމެއް ތިރީގައި ވާ ސަބަބުތަކާހުރެ، ދިމިޤްރާޠީ އުޞޫލުތަކާ ޚިލާފުނުވާ ގޮތުން ފަނޑިޔާރަށް ޝަރީޢަތުގެ ބައެއް، ނުވަތަ ޝަރީޢަތުގެ މުޅި ބައެއް، އާންމުންނާއި ނޫސްވެރިންނަށް ބަނދުކޮށް ޝަރީޢަތެއް ކުރިއަށް ގެންދެވިދާނެއެވެ.

1. މުޖުތަމަޢުގެ އަޚްލާޤު ރައްކާތެރިކޮށް ހިފެހެއްޓުމަށް، ނުވަތަ މުޖުތަމަޢުގެ އަމަންއަމާންކަން ޤާއިމްކުރުމަށް، ނުވަތަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ސަލާމަތަށްޓަކައި ބޭނުންވާނަމަ.

2. ކުޑަކުދިންގެ މަޞްލަޙަތުގައި ނުވަތަ ދައުވާގެ ފަރާތްތަކުގެ ޝަޚްޞީ ޙަޔާތް ރައްކާތެރިކުރުމަށް، ނުވަތަ ޢާއިލީ ކަންކަމުގެ ސިއްރު ހިފެހެއްޓުމަށް ބޭނުންވާނަމަ.

3. އިންސާފު ހޯދުމުގައި ޝަރީޢަތް ހާމަކުރުމުން، އިންސާފަށް ގެއްލުން ލިބިދާނެ ކަމަށް ފެންނަ ޙާލަތްތަކުގައި.

(ރ) މި މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ސަބަބުތަކުން ކޮށް ކުޅަދާނަ ކޯޓަކުން ބަންދުކުރާ ޝަރީޢަތެއްގެ ޙުކުމް އާއްމުކޮށް ހާމަ ނުކުރުމުގެ ޙައްޤު ކުޑަކުދިންގެ މަޞްލަޙަތާ ނުބެހޭ ޢާއިލީ ދައުވާތަކުގައި ޝަރީޢަތް ބަލަހައްޓާ

މަޖިލީހުގައެވެ. އަދި ހުކުމުގައިވެސް ޝާއިޢު ސަރުކާރުގެ މަޖިލިސްތަކުން ނޫން ކޯޓުގެ އަމުރުތަކާއި ކުރާ ހުކުމްތައް ބޭނުންވާ ފަރާތްތަކަށް ފެންނަން ހުންނަން ވާނެއެވެ."

މިފަދައިންނެވެ.

76. މި އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށް ހުށަހަޅާ ސަބަބުތަކަށް، ގާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ށ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ އާންމުކޮށް ހުކުމްކުރުމުގެ ބާރު އަޑުއަހާމުއްދަތުގައި އިންސާފުން ސަރީޙަކޮށްދީފައިވާ ބަހުގެ އުސޫލުން ތިބޭކަމަށް ސަބްކޮންޓްރެކްޓަރު 1 އަދި 2 އާއި، އަދިވެސް އިތުރު ހުށަހެޅި ނަގައި، އެ ހުށަހެޅުންތަކަށް ބަލައިނުލައިވާތީ ބޭނުން ކަމާ ސަބަބުތަކެއްކަން އެނގެއެވެ.

77. ކުރިންވެސް ފާހަގަކުރެވުނު ދިރާސާތަކުން، ސަބްކޮންޓްރެކްޓަރު 1 އަދި 2 އާއި، އަދިވެސް އިތުރު ހުށަހެޅި ނަގައި، އެ ހުށަހެޅުންތަކަށް ބަލައިނުލައިވާތީ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބަލާ ބަލައިފި، ކަމުގެ ބަޔާންތަކާ އިތުރުން ބަލާ ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަރާތްތަކަށްވުރެ އިތުރުން ދިފާޢުކުރުމަށް އެނގެއެވެ.

78. ފޯރާއިރު، މި ކޯޓުގެ ކުރިމަތީގައި ހުށަ ބަހުސްކުރި، ސަބްކޮންޓްރެކްޓަރު 1 އަދި 2 އާއި، އަދިވެސް އިތުރު ހުށަހެޅި ނަގާފައިވަނީ، ގާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ށ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ އާންމުކޮށް ހުކުމްކުރުމުގެ ބާރު އަޑުއަހާމުއްދަތުގައި އިންސާފުން ސަރީޙަކޮށްދީފައިވާ ބަހުގެ އުސޫލުން ސަރުކާރުގެ އަމުރުތަކާ ފާހަގަކުރެއްވިއެވެ.

79. އިސްތިއުނާފީ ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ، ފުރަތަމަ ނުކުތާއާއި ގުޅިގެންވާ ދެނުކުތާކަމުން، މި ނުކުތާއާމެދު ކަނޑައަޅާ ގޮތުގެ ބިނާވާ އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި ކަނޑައަޅާ ގޮތުގެ މައްޗަށްކަމަށް މި މައްސަލައިގެ ދެފަރާތުގެ ވަކީލުންވެސް ބަޔާނުގައިވާކަން އެއްބަސްވެފައިވާ ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި، ބަޔާން ޖ ކޮންޓްރެކްޓަރސްއާއި ގުޅޭގޮތުން ހުށަހަޅާ ބަހުސްކުރި ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގައި ތަޢާރުފުކުރުއްވާ ފާހަގަ އަސާސެއްކަމަކީ މި ނުކުތާގައި ހުށަ ބަހުސްކުރުމުން ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގައި

ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ ގޮތުން އަސާސީޤާނޫނުގައި ލިޔެވިފައި، މި ނުކުތާގައި އެއް ބަހުސްގައި ވަކާލާ ނަޒީރާއަކަށް ވާސިލުވެވިދާނެކަމަށް އަދުލުއިންސާފާއި ފާހަގަކޮށްލަމެވެ.

80. ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން އެކުލަވައިލެވުނު، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ށ) ގެ ދަށުން ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤު ހަނިވާގޮތަށް ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 1 އަދި 2 އާއި އަދިވެސް އިތުރު ހެކިންގެ ހެކިބަސްތަކުގައި، އެ ހެކިބަސްތަކަށް ބަރަބަރުދީފައިވާކަމަށްބުނެ، މި އިސްތިއުނާފުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ބަހުސް ފަރާތުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ހަމަޖެހޭ ޤާނޫނީ ނިސްބަތުން ވަކިން ފަރާތް އިސްތިއުނާފުކުރާ ބަރާބަރުވެފައިވާކަމަށް އަރުވާފައިވާކަމަށް އެއްބަސްވެފައެވެ.

ސިއްރުހިފެހެއްޓުމުގެ ހެކިބަހުން ތުހުމަތުން ސާބިތުކުރުމުގައި ޝަރީޢަތުގައި ހެކިބަހަށް ބަރޯސާވެގެން، އެ ހެކިބަހަށް ރިޢާޔަތްކުރުން ބަރަބަރުދީފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާ އާއި، 142 ވަނަ މާއްދާ އާއި ޚިލާފުވާކަން އިޖުރާއަތުގައި ޢަދުލު އިންސާފު ލިބިފައިވޭތޯ؟

81. ދައުލަތުން ދައުވާ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހެޅި ހެކިބަހުގެ ތެރޭގައި އެކަކަށްވުރެ ގިނަ ސިއްރު ހެކިން ހިމެނެއެވެ. މިއީ އެއްވެސް ދެބަސްވުމެއް އޮތް ކަމެއްނޫނެވެ. ސިޓީ ޤާނޫނީގޮތުން ބުނާ ސިއްރު ހެކިވެރިޔާއަކީ، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް ކުރީގެ ވެރިން ތަފާތު ފުށުނުއަރާ ބޭނުން ހެކިބަސް އަދާކުރި ހަމައެކަނި ހެކިވެރިޔާއެވެ. މިއީ އެއްވެސް ދެބަސްވުމެއް އޮތް ކަމެއްނޫނެވެ. ދައުލަތުން ދައުވާ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހެޅި އިތުރު ހެކިބަހުގެ ތެރޭގައި އެހެން ސިއްރު ހެކިޔާއި، ވީޑިއޯ ފޫޓޭޖާއި، ހާދިސާ ހިނގިތަނުގައި ހުރި ކެމެރާއިން ނެގި އިމޭޖުގެ ނުސްޚާ ހިމެނެއެވެ. މިއީވެސް އެއްވެސް ދެބަސްވުމެއް އޮތް ކަމެއްނޫނެވެ.

82. މި މައްސަލައިގައި ކަން ހިނގާފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، ދަފްތަރުން ދިރާސާ ބަޔާން ހުށަހަޅާފައިވަނީ 18 ނޮވެންބަރު 2021 ގައެވެ. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް ހައްޔަރުކުރީ ފުލުހުން ބަދަލުގައި

މަޖުބޫރުކުރެވިފައިވާކަމަށް ބުނެ އެ ސިވިލްސަރވިސްއަށް ކޯޓަށް ސިޓީ ފޮނުއްވާފައިވަނީ 12 ޑިސެމްބަރު 2021 ގައެވެ.[15] ބުނުއްވާފައިވަނީ 19 ޖަނަވަރީ 2022 ގައެވެ.

83.ނަމަވެސް، ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން، އެ ސިޓީގައި އޮތް އެއްޗެއް ބަލައިގަތް ކަމަށް ފާހަގަކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އެ ސިޓީގައި އޮތް އެއްޗެއް ދިފާޢުގައި ފާހަގަކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އެ ސިޓީއާ ގުޅިގެން ކަމެއް ފާހަގަކުރެވޭ ދަތުރުތަކުގެ ފޮނުވުމެއް ބަލައިގަތް ދިފާޢުގައިވާތީވެއެވެ. އެ ސިޓީއާ ގުޅިގެން ކަމެއް ފާހަގަކުރެވޭ ދަތުރުތަކުގެ ފޮނުވުމެއް ދިފާޢުގައިވާތީވެއެވެ. އެ ސިޓީއާ ގުޅިގެން އަޅުއްވަވާފައިވާ ބާރުތައް ހިފެހެއްޓުމަށްވާތީވެއެވެ. އެހެން ކަމަކުން އެ ސިޓީ ސިވިލްސަރވިސްއަށް ފޮނުވިފައިވާ ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން ބަލައިގަތް ފާހަގަކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ދިފާޢުގައި އެކަން ފާހަގަކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އިޖުރާއަތު ސަރުކާރުގެ ބަލާފައިވާ ސަރުކާރުގެ ނިޔުނުތަކުގެ ނިޒާމު ތަރުތީބުކުރުމުން، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ދިފާޢުގައި އެ ސިޓީގެ މުއްދަތު ފާހަގަކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ.

84.ނަމަވެސް، ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން ކުރީ ބަލާފައިވާ އެ ސިޓީއަށް ބަދަލުން ނުދިނުމުން ނިންމި ސަރަޙައްދުގެ ކަމެއް ނެތް އަދިއަދު އިސްނަގައިގެ ސަރަޙައްދުގެ ފާހަގަކުރެވޭ، އެ ސަރަޙައްދު ބިނާ ބައްޕަކުރެވިފައިވެއެވެ.

85.މި އިސްތިއުނާފާ ނުވާތީވެ މައުލޫމާތު ބިނާވެފައި، ބަލައިދިނަ ސިޓީއާ ގުޅިގެން ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން އަދާކުރަންޖެހޭ މަސްއޫލިއްޔަތެއް އަދާނުކުރުން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.

86.އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ މަޤާމުގެ ސަލާމަތީ، ސިވިލް ހުކުމްތަކުގެ ސިޓީއާ ގުޅިގެން ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން އަދާކުރަންޖެހޭ، ގާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާ އާއި 142 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ކަނޑައަޅާފައިވާ އިންސާފުވެރި ސަލާމަތީގެ އަސާސީ ޙައްޤު ތަޙުޤީޤުކުރެވުނު ކަމެއް ނެތް ކަމާ ސަލާމަތީކަން އަދާނުކުރުން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.

---

[15] ބަލާ ކޮރުގެ ފައިލުގައި، 12 ޑިސެމްބަރު 2022 ކަމަށް ކުރިއަށްދިޔަ ކުރުގެ ކަރުކަތުތަށް.

ސިޔާސަތު ގޮތް ނިންމުމުގައި ވާހަކަ ދެއްކުމާއި އިންސާފު ވަޒަންކުރުން

87. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެފައި ވަނީ އަދުލުވެރިކަމާ ހަމަހަމަކަމާއެކު އިންސާފުން ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ހައްޤު ކޮންމެ ފަރުދަކަށްވެސް ލިބިގެންވާ ކަމަށެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީ އާއި ޤާނޫނާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތިން، ވަކި ފަރާތަކަށް ނުބެލި މިނިވަންކަމާއެކު ފަރާތްތެރިނުވެ ވާޖިބު އަދާކުރަން ޖެހޭނެ ކަމަށެވެ. އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 68 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެފައިވަނީ، އަސާސީ ހައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން މާނަކުރުމުގައި، ހުޅުވިގެންވާ ދިމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢުތަކުން ޤަބޫލުކުރާ އުސޫލުތަކާއި އަދި ބައިނަލްއަޤްވާމީ މުޢާހަދާތަކާއި ނަޒަރަށް ހިފަންޖެހޭނެ ކަމަށެވެ.

88. ޤާނޫނުއަސާސީގެ ބުނެވިދިޔަ މާއްދާތައް މަޢުނާކުރާއިރު، ލިބިގެންވާ ހައްޤުތަކާއި އިލްތިޒާމު ކުރުވޭގޮތަށް ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާ ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށްފަހު އަދުލުއިންސާފު ގާއިމުކުރުމެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ ބުނެވިދިޔަ މާއްދާތައް މަޢުނާކުރާއިރު، ލިބިގެންވާ ހައްޤުތަކާއި އިލްތިޒާމު ކުރުވޭގޮތުން، ކްރިމިނަލް ޖަސްޓިސް ސިސްޓަމުގެ އަމާޒު ކުރިމަތިވެފައިވާ އަދުލުއިންސާފު ފޯރުކޮށްދިނުމެވެ.

89. އިންސާފުން ޝަރީޢަތް ކުރުމުގެ ހައްޤަށް ބަލާއިރު، ނެޗުރަލް ޖަސްޓިސްގެ އުސޫލުގެ އެންމެ އަސާސީ އެއްކަލަކީ، އަޑުއެހުމުގެ ހައްޤު ކަށަވަރުކުރުމެވެ. އެއީ، "އޯޑީ އަލްޓެރަމް ޕާޓެމް" ގެ އުސޫލެވެ. އެއީ، ހަމައެކަނި ދެފަރާތުގެ ނޫނެވެ. އެއީ، ނިންމުމުގެ ކުރިން، އެކަމުގައި ސާބިތުވާ ހުރިހާ ފަރާތްތަކުގެ އަޑުއަހައި، ހުޖްޖަތް ދޭ ގޮތްތައް ހަމަޖައްސައިދިނުން، އެކަށީގެންވާ ރިޢާޔަތްކުރުންކަން ކަނޑައެޅިފައިވާ އަސާސީ ބައެއްވެއެވެ.

90. މި ނުކުތާގައި އޮތް ސުވާލަކީ، އިންސާފުން ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ހައްޤު ލިބިގެންވޭތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ އޮތް ސުވާލެއްނޫނެވެ. އެއީ މިގޮތުން، މި ނުކުތާގައި އޮތް އެންމެ އަސާސީ ސުވާލަކީ، އެ ސިޔާސީ ޕާޓީގެ ދުސްތޫރުގެ ހަމަޖެހިފައިވާ އަމަލުކުރިގޮތުން، އިންސާފުވެރި ޝަރީޢަތެއް ލިބިފައިވާކަމަށް ވޭތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ އޮތް ސުވާލެވެ.

91. ބަޔާނުގައިވާ ސިޓީއަކީ، ދައުލަތުގެ ސިއްރު ހެކިވެރިއަކު ކޯޓަށް ފޮނުވި ސިޓީއަކަށްވާއިރު، ހަމަ ބަޔާނުގައިވެސް އެ ސިޓީ ފޮނުވި އެ ހެކިވެރިޔާކަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުގައި ނުކުރުން، އިންސާފުވެރިތޯ؟ އެ ސިޓީގައި އޮތް އެއްޗެއް ދައުލަތަށް ހާމަނުކުރި ނުކުރުން، އިންސާފުވެރިތޯ؟ އެ ސިޓީގައި އޮތް އެއްޗެއް ދިފާޢަށް ހާމަނުކުރި ނުކުރުން، އިންސާފުވެރިތޯ؟ އެ ސިޓީއާ ގުޅިގެން ކަމުގެ ފާހަގަކުރެވުނު ޝަރީޢަތުގެ ބަޔާނާއި ދައުލަތަށް ނުދިނުން ނުދިނުން، އިންސާފުވެރިތޯ؟ އެ ސިޓީއާ ގުޅިގެން ކަމުގެ ފާހަގަކުރެވުނު ޝަރީޢަތުގެ ބަޔާނާއި ދިފާޢަށް ނުދިނުން ނުދިނުން، އިންސާފުވެރިތޯ؟ އެ ސިޓީއާގުޅިގެން އަޅައިލުމަށް ނުދޭއިރު ނުދެއްވުން، އިންސާފުވެރިތޯ؟ އެ ސިޓީ ސިއްރުކުރެއްވީ ހެކިވެރިކަން ދައުލަތަށާއި ދިފާޢަށްވެސް ހަމަ ނުކުރެއްވުމުން، އިންސާފުވެރިތޯ؟ ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ސިއްރު ސިއްރުކުރުން އެ ސިޓީއާމެދު އަދިއަޅުއްވައި ގޮތް ކަނޑައެޅި އެގޮތް، އިންސާފުވެރިތޯ؟ ބޭނުވުމަށް ކަނޑައަޅަނީ، ޝަރުޢީގެ ސަލާމަތިއަށްޓަކައި އަސާސީ ޙައްޤުތަކަށް ކަނޑައެޅުމަށްވެއްޖެތޯ؟

92. ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުގެ ކުރިމަތިގައި އޮތް ބަޔާނަކީ، ކޮންމެ ދައުލަތެއްގައިވެސް ދިމާވާ ބަޔާނެއްނޫނެވެ. ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުގެ ކުރިމަތިގައި އޮތް ބަޔާނަކީ، އެ ޖަރީމާ ހިނގި ގޮތުން، ކޯޓުގެ ތެރޭގެ ސަރަހައްދުން ތަރުތީބު ފުރިހަމަކޮށް ބޭނުން ހެކިބަސް އަދާކުރުމަށް ހަމައެކަނި ހެކިވެރިޔާ، އެކަން އެ ދިނުން އަޅައިނުލައިގެން ފުރިހަމަ ބިރުދެއްކުމަށް ފަހު ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމަށް ބޭނުން ސިޓީއެއް ހުށަހެޅި ގޮތުގެ އެއްގޮތަށް ބަލައިގަނެވޭނެ.

93. އެ ސިޓީއަކީ، ހަމަ ބަޔާންކޮށްގައި ސިއްރުކުރެވިފައިވާ ހުކުމްކުރި ސިޓީއެއްކަމަށް ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާކަން އެނގެން ނެތްކަން އަރުވާލުމަށް ފާހަގަކުރައްވާފައެވެ. އެ ސިޓީއަށް ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ދިން ޙުކުމަކީ، ސިއްރުން ދިން ޙުކުމެއްކަން ފާހަގަކުރައްވާފައެވެ. އެ ސިޓީއަށް ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ދިން ޙުކުމަކީ، އެ ސިޓީގެ ނުޖެހޭ ދިފާޢުގައި ދިން ޙުކުމެއްކަން ކަނޑައަޅުއްވާފައެވެ. އެ ސިޓީއަށް ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ދިން ޙުކުމަކީ، ސިއްރުން ދިން ޙުކުމެއްކަން ކަނޑައަޅުއްވާފައެވެ. އެ ސިޓީއާމެދު ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ކަމަށްވާ ޝަރީޢަތްކުރެއްވި އެއް ޙުކުމަކީ، އިންސާފުން

[illegible]

94. [illegible]

95. [illegible]

96. [illegible]

ނުވުމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، އެ ހުކުމުގެ ބަޔަކާމެދު އުފެދިފައިވާ ސުވާލަށް ޖަވާބުދާރީވުމުގެ ފުރުސަތު ދައުލަތަށް ގެއްލިފައިވާކަމެވެ.

97. ހަތަރުވަނަ ސަބަބަކީ، ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު އެ އަމަލުކުރެއްވީ ޤާއިމުކުރައްވާ ޤާނޫނީ ކަން އިޖުރާއަތާ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ކަން އުސޫލަކާ ނުވަތަ ކަން [illegible] އެއްގޮތްވާކަން [illegible] [illegible].

98. ފަސްވަނަ ސަބަބަކީ، ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު އެ ސިޓީއާމެދު އަމިއްލައަށް ގޮތް ކަނޑައަޅައި، އެއްވެސް ފަރާތެއްގެ ބަހެއްނުލައި، [illegible] ޤަޟިއްޔާގެ އަސްލު [illegible] [illegible] ފަނޑިޔާރުގެ އިޖުރާއަތު ނިންމުމަށް [illegible]، އެ ސިޓީއާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅުމަށް އެއްވެސް އިޖުރާއަތެއް ހިންގުމަކާނުލައި، [illegible].

99. ހުކުމަކީ [illegible] [illegible] [illegible]، އެ ހުކުމަކީ [illegible] [illegible]، ހައިކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާއާއި[16] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާއާއި[17] ހަވާލާދީ، ދަށުކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި [illegible] [illegible] [illegible]، މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] ހުކުމަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މި ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] [illegible]، ހުކުމެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ހުކުމަކީ [illegible] [illegible] ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

100. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

[16] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2013/HC-A/346 ޤަޟިއްޔާ ([illegible] ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް)

[17] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/SC-JC/08 ޤަޟިއްޔާ (ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ނަޒީމް)

އިންސާފުވެރި ޝަރީޢަތެއް ލިބުމުގެ ދުސްތޫރީ ޙައްޤާ ޚިލާފު ކަމެއްކަމުގައި އަދުވެސްނަން އެއްބަސްވެވެއެވެ.
އިންސާފުވެރި ޝަރީޢަތެއް ލިބުމުގެ ޙައްޤު ކަށަވަރުކޮށްދީފައިނުވާތީ، ހަމަ އެކަނި ސަބަބަކީ ނަޒާހަތް ބިނާކޮށް
އަކަށްޓަކައި. އެ ނަޒާހަތާ ގުޅިގެންވާ ގޮތުގައި ހުށަހެޅި ހަމަތަކާ އެއްގޮތްވާ ގޮތަށް ނިންމާފައިވާ ކަމަށްވާތީ
އިންސާފުވެރި ޝަރީޢަތެއް ލިބުމުގެ ޙައްޤު ކަށަވަރުކޮށްދީފައެވެ.

101. އެހެންކަމުން، މި ޙާލަތުގައި، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަމަށް ފަރާތްތަކުގެ ޝަކުވާތަކާއި، ސިއްރު ހެކިވެރިޔާގެ
ހެކިބަހަށް ބުރަވެގެން ދިނުމަށް ދަޢުވާކުރުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ސަބަބަކީ ނިންމުމުގައި، ފުރިހަމަ،
ބެލޭގޮތުން ނިންމާފައި އަދުވެސްނަން އެއްބަސްވެވެއެވެ.

102. ބުރަވެގެން ކަންކަން އެހެންކަމުގެ ގޮތުން، މި އިސްތިއުނާފު ނުކުތާގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ބަޔާން އިސްތިއުނާފުގެ
ފަރާތް ދެކޭގޮތް ނިންމުމުގެ ޤާނޫނީ ހަމައާ ދެކޮޅަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމަށް އަދުވެސްނަން
އެއްބަސްވެވެއެވެ.

ހުކުމް ކުރުމުގެ ބުރަވެފައިވާ ބަޔާން ދެއްކުމުގެ ޝަރީޢަތް އަދާލަތު ލިބުން އިސްތިއުނާފު ބަޔާން ކަމަށް ސިއްރު ހެކިވެރިޔާ
2 ގެ ފެށުމުން ބުނެވިފައިވާ ޝަރީޢަތް ޝަރީޢަތެއް ލިބިދިނުމަށް ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހެކިބަހުގެ
ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާ އާއި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ
ހަމަތައް ޚިލާފުވޭތޯ؟

103. މި އިސްތިއުނާފު ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވާ ބައެއް ގޮތްތަކާ ގުޅޭގޮތުން ހުށަހަޅާފައިވާ
ހެކި ހުށަހެޅުމުގެ ބާރު ޝަރީޢަތުގެ ހަމަތަކާއި ބެހޭގޮތުން ހުށަހެޅުމަށް ބަލާއިރު އެ ހުށަހެޅުމަކީ ސިއްރު ހެކިވެރިޔާގެ
ހެކިބަހުގެ ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާ އާއި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޢަބްދުﷲ ޙުސައިން ވ ޕްރޮސިކިއުޓަރ

ޑޯބަރޓްގެ ޓެސްޓް[18] ގެ ސިފަތަކުން ފަންނީ ހެކިވެރިންގެ މައްސަލަ މަތިކޮށްފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާމެދު ނަޒަރުކޮށް އެކްސްޕަރޓުން ހުށަހަޅާ ހެކީގެ މައްސަލައިގައި ދުސްތޫރުގެ ފަރާތްތަކުން އެބައިމީހުން ބަލައިގަންނަން ޖެހޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ސައިކޮލޮޖިސްޓް 2، އެކްސްޕަރޓުންގެ ހައިސިއްޔަތުން ހެކިދޭ ގޮތް ބަލާ ދެން އެކްސްޕަރޓުންގެ ހައިސިއްޔަތުން ސާބިތުވެފައިވެއެވެ. އެކްސްޕަރޓުންގެ ހައިސިއްޔަތުން އުފެއްދި ސާބިތުކަން، ހާއްސަ ހިނދެއް، ސައިކޮލޮޖިސްޓް 2 އަށް ފުރުސަތުދެވުނު ބައެއް ދެވިފައިވާ ރިޕޯޓު ނިޔާކުރުމުގެ ސަބަބަކަށް ހެދުނުކަމަށްވާތީ، އެއީ އެކްސްޕަރޓުންގެ ހައިސިއްޔަތުން ބަޔާން، ސައިކޮލޮޖިސްޓް 2 އެ ދިފާއުން ރިޕޯޓު ނިޔާކުރުމަށް އަދިވެސް ހަމަޖެހިފައިވާ ޤަރާރުތަކުގެ ބައްޓަން ބަލައިގަންނާތީއެވެ، އެ ހުށަހަޅާ ބަޔާނާއި ހުރިހާ ނުކުތާތަކަކީވެސް ނަތީޖާކަމުގައި، އަދި އެ ހުށަހެޅި ބަޔާން އެކްސްޕަރޓުންގެ ނުކުތާގައި ބެލުމުގައި ބެލެވޭނެއްކަމަށް ބެލެވޭ އުސޫލު ސާބިތުވެފައިނުވެއެވެ.

104. މި ނުކުތާގައި ހަރަކާތްތެރިވާ ބަޔާންތަކުގެ ގޮތް ކަނޑައެޅުމަށް ފަރާތްތައް ގެނެސްފައި، ކޮންމެ ބޭފުޅަކާއި މުޤައްރަރުގެ ނުކުތާތަކުން އެކްސްޕަރޓުންގެ ހައިސިއްޔަތުން ހެކިދިނުމާއި ދެން މި ހުށަހެޅި ފަރާތު ނޫނީ ސާބިތުކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ފަރާތްތަކުން ޓަކައި ބަޔާން ނިންމުމަށް ރިޕޯޓު ބަލާނެ ބޭނުން ހުރިކަން ނިންމާ ފަރާތްތަކުގެ އަދި ބަޔާނުގެ ހުރި ނިޔާކޮށް ނުވާ ހިސާބު މި ނުކުތާގައި މަސައްކަތް ދެވޭނެ މި ހުށަހެޅި ފަދަ ދެވޭނެ ކަނޑައެޅޭ ގޮތް ވާނީ ބަލައިގެން ނިންމާފައެވެ. ސަބަބަކީ، މި ހުށަހެޅި އެކްސްޕަރޓުން ހެކިދީފައި އެކްސްޕަރޓުންގެ ބަޔާންތަކުގެ ބައެއް ކަމުގައި ނިޔާ ސާބިތު އުފެއްދުމާއި ހިމެނިފައެވެ.

ސައިކޮލޮޖިސްޓް-1 އަކީ އާންމު މީހެއް (lay person) ކަމަށްވީހިނދު، ހެކިވެރިޔާ ހުށަހެޅުމުގެ ރިޕޯޓާއި ފުރަތަ ހިސާބުތަކާއި ބައެއް ބެހޭގޮތުން ގާނޫނު ނަންބަރު 17/2010

---

[18] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ގެ ޤަޟިއްޔާ

(ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ހުއްދަނެތް ޤާނޫނު)ގެ 6 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުވާގޮތުން ބުނާ ބަހުސް

105. ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ[19] 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ:

" 18. (ހ) މި ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން 9 ވަނަ މާއްދާގެ ނިޔަލަށް ހުރި މާއްދާތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމެއްގެ ތަޙުޤީޤުގައި ހޯދޭ އަންނަނިވި ބޭނުމެއްގެ ދަށުން، އެ ކަމުގެ ތަރުތީބުގައި ޝަރީޢަތަށް ޘާބިތުކުރެވިއްޖެނަމަ ކުރި ކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ.

(1)އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ހުރި ގޮތުގައި ފާހަގަކުރެވޭ ކަމަކާ އެއްވެސް؛

(2)ކަސްބު ކުރިޔަށް އެރުވުމަށް، މިގޮތަ އަތުރުކަމަށް، ނުވަތަ ދިރުމަށް، ނުވަތަ އުފެއްދުމުގެ ކަންކަން، ޝަރީޢަތުގެ މަޤާމުގައި ދިފާޢީނުގައި ދިފާޢު؛

(3)މިގޮތަށް މަސައްކަތް، ދަރިވަރުން ގެންގުޅުމަށް ރަސްމީ ކަންތައްތަކަށް ކުޅިވަރުތަކުގައި ކަންތައް، ޢާންމު މަސައްކަތްތަކުގައި އޮންނަ ބާބު އެއްވެސް؛

(4)ކުރުމުގެ ތަރުބިއްޔަތުކުރުމާއި މިނޫން ފަރާތްތަކުގެ ރަސްމީ ޤާނޫނީ ހިމާޔަތް ލިބިދީފައިވާ ކަންކަން، އެއްވެސް މަޢުލޫމާތުކުރެވޭ ނިޔަ؛ ކުރުމުގެ ތަރުބިއްޔަތުކުރުމާއި މިނޫން އަދި އެހެން ދިރާސާކުރުމުގައި ބޭނުން؛

(5)ކުރުމުގެ އަމަލުތަކާ ވަކި ކަމެއް ފުރުޞަތުކުރުމުގެ ނިޔަލަށް އަޅާކަށް ނުވަތަ އެހެން ކަމެއް ފުރުޞަތުކުރުމުގެ ކުރުމުގެ ތަރުބިއްޔަތުކުރުމާއި މިނޫން ތަޢުލީމީ ދާއިރާތަކުގެ އެއްވެސް އަމަލެއްގެ މައްސަލަތައް؛

(6)ފުލުހުންގެ ސަރވިސް؛

(7) ދިފާޢީ ބާރުން."

މިހެންނެވެ.

---

[19] ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2010 ("ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު" ގެ ބަދަލު ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible] ޤާނޫނަށް ނިސްބަތްކުރެވޭ.)

106. ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ[20] 6 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ:

"6. ހަޤީޤަތެއް ސާބިތު ވެއްޖެކަމަށް ޝަރީޢަތުން ބެލޭނީ، އެކަން ސާބިތު ކުރުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ހަމަތަކުގެމަތިން އެކަމެއް ހިނގާކަމަށް ނުވަތަ ހިނގާފައިވާކަމަށް ހެކިއެއްގެ މަޢުލޫމާތު ގޮތުގައި ކުރިމަތިލާ ހިނދެއްގައެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ސަމާލުކަމަށް ގެނޭ ވީނަމަ އެކަމެއް ހިނގާފައިވާކަމަށް ބެލޭ، އެފަދަ ހާލަތެއް ނުވަތަ ކަނޑައެޅޭ ފަދަ ވިސްނުމަކަށް އެކަމެއް ހިނގާފައިވާކަމަށް ޝަރީޢަތުގެ މަޢުލޫމާތު ބިނާކުރެވިއްޖެނަމަ، އެފަދަ ހާލަތް ހޯދުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލުތަކާގެމަތިން އެކަމެއްގެ ހަޤީޤަތް ސާބިތު ވެއްޖެކަމަށް ޝަރީޢަތުގެ ޤަބޫލުކުރުން ނިންމާލެއްވެ."

މިހެންނެވެ.

107. މި ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކުރަނީ، ކޯޓުބަޔާނަކުން ސާފުވާ ވީޑިއޯ ފޫޓޭޖުތަކުން ފެންނަ ފަރާތަށް އެއީ ވަކި މީހެއް ފަރާތެއްކަމަށް ބުނެވޭނެ ފޫޓޭޖެއްގެ މިނޫން ފޯރުކޮށްދޭ ހެއްކެއް ނުވަތަ މިބާވަތުގެ އެއްވެސް ކަމެއް ސާބިތުކުރުމަށް ބޭނުންކުރެވިދާނެ ހެއްކެއްކަމަށް ދަލީލެއް ބަލައިގަނެވިފައިވާކަމެވެ. އަދި އެ އިރުގައި ހެއްކެއް ބަލައިގަނެވޭނީ ޖިނާއީކަމުގައި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާގޮތަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކުރަނީއެވެ. އޭގެ އިތުރުން، އެ ނިންމުން ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާއާވެސް ޚިލާފުކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކުރެވެ.

108. ޖިނާއީކަމުގައި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކުރަނީ "...ތަޙުޤީޤުގައި ހޯދާ އަންނަނިވި ބާވަތުގެ ހެއްކަކީ، އެ ކުށުގެ ދަޢުވާގައި ޝަރީޢަތަށް ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ހެކި ކަމުގައި ބަލައިގަނެވޭނެއެވެ." މިހެންނެވެ. އަދި އޭގެ 1 ވަނަ ނަންބަރުން 7 ވަނަ ނަންބަރަށް ވީޑިއޯ ރިކޯޑިންގ، އެ ވީޑިއޯ އެކްސްޕާޓް (ރެކޯޑިންގް) ވީޑިއޯގެ ނުވަތަ އިންޓަރނެޓު (ޑިޖިޓަލް) ވީޑިއޯގެ ބާވަތުން، އެ މާއްދާގައިވާ އިބާރާތުގައި މި އަންނަނި "...ތަޙުޤީޤުގައި ހޯދާ އަންނަނިވި ބާވަތުގެ ހެއްކަކީ، އެ ކުށުގެ ދަޢުވާގައި ޝަރީޢަތަށް ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ހެކި ކަމުގައި

---

[20] ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 ("ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު" ގެ ނަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެއްގޮތަށް މި ޤާނޫނަށް ރިފަރކޮށްފައެވެ.)

ބުރަވާނުއެވެ." މިފަދައިންކަން އެނގެއެވެ. ނަމަވެސް، ހަމައެކަނި ބަލައިގަންނާނީ އެ ޓެސްޓުގައިވާ [illegible] [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible]. އެ ޓެސްޓަކީ އޮބްޖެކްޓިވް (ރެސްޓްރިކްޓިވް) ޓެސްޓެއްކަމުގައި [illegible] [illegible].

109. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ-1 އަކީ ޢާންމު މީހެއް (lay person) ކަމަށްވިހިނދު، ހާދިސާ ހިނގިތަނުގެ ވީޑިއޯއިން ފެންނަ ފަރާތްތަކަކީ [illegible] ބައްލަވާލެއްވުމުން އެނގޭ [illegible] އެއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ [illegible] [illegible] [illegible].

110. ކޮންބައެއްކަން ސާފުނުވާ ވީޑިއޯ ފުޓޭޖުން ފެންނަ ފަރާތްތައް އެއީ ވަކި [illegible] ފަރާތްތަކެއްކަމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] އެއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ފުޓޭޖު [illegible] އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ 1 އަށް [illegible]، އެ ފުޓޭޖު [illegible] އެ ފުޓޭޖުން ފެންނަ [illegible] ކޮންބައެއްކަން [illegible] [illegible] އެނގެއެވެ. އަދި އެއީ ކޮންބައެއްކަން [illegible] އެނގެއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެނގޭ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެނގެއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެނގެއެވެ. އެ ފުޓޭޖުން ފެންނަ ބައެއް ކޮންބައެއްކަން އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ 1 [illegible] [illegible] އެއީ، އެ [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

111. [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ 1 އާ ވީޑިއޯ ފުޓޭޖުން ފެންނަ ބައެއް ކޮންބައެއްކަން [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ނުވަތަ ހިޔާލެއް ހެއްކެއްކަމަށް ބަލައިގެންފައިވާކަން އަޅުގަނޑަކަށް ފާހަގައެއްނުކުރެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރުން، ސިއްރުހެކިވެރިޔާ 1 ގެ ވިޑީއޯ ފުޓޭޖުން ފެންނަ ބަޔަކީ ކޮންބައެއްކަން ބުނެދިން ދިނުން އެއީ އާންމު މީހެއްގެ ރައުޔެއް ނުވަތަ ހިޔާލެއް ހެއްކެއްކަމަށް ދަށުކޯޓުން ބަލައިގެންފައިވާކަމަށް މި ކޯޓުން މި މައްސަލައިގައި ބަލަންޖެހޭ ޤާނޫނީ ހަމައެއްވެސް އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން މި އިސްތިއުނާފުގައި ބުނެދެވިފައިވާކަމަށް އަޅުގަނޑަކަށް ފާހަގައެއްނުކުރެވެއެވެ.

112. އާންމު އުސޫލެއްގެ ގޮތުން ބަލާއިރު، [illegible] ސަބަބަކީ، [illegible]

113. [illegible]

114. [illegible]

---

[21] R v Turnbull [1977] QB 224 (CA)

[illegible] ހެކިވެރިޔާ ކުރިންވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެނގެއެވެ.

ހެކިވެރިޔަކު، މި ބަދަލުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިވެރިޔަކު، މި [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިވެރިޔަކު،

މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]

[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

115. ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން އަޑުއަހުއްވުމުން، މި އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ބަހުސް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް [illegible] [illegible] ޤާނޫނީ ހަމައެއް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 ([illegible] ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާ އާއި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ގަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ހަމަތަކާ ޚިލާފުވޭތޯ؟

116. [illegible] ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާ އާއި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/01 ގަޟިއްޔާއާ ބަލާލާއިރު، މި ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ހަމަ އެކަނި [illegible] އޮޕިނިއަން [illegible] [illegible] ބިނާކޮށް މީހެއްގެ މައްޗަށް ކުށް ސާބިތުކުރެވޭނެކަމަށެވެ. އަދި އެކަމުގެ [illegible] [illegible]، އެ [illegible] އަދި އެހެން ހެކިތަކުން [illegible] ނުވަތަ އެހެން [illegible] [illegible] [illegible]

ޙާލަތުގެ ހުއްދަކަން [illegible]

އޮސްޓްރޭލިއާގެ ނިއު ސައުތު ވޭލްސްގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ [illegible].[22]

117. ދައުލަތުންނެސް [illegible]

118. [illegible]

119. [illegible]

120. [illegible]

---

[22] [illegible] 6.3 [illegible]

[23] [illegible] 155 އިން 157

އުސޫލުތަކަކަން ދިމިޤްރާޠީނިޒާމުގެ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މި ދަޢުވާގައި އެދިފައިވެއެވެ.[24] ދައުލަތުން، އެގޮ ޖަވާބުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، އެ އުސޫލު ބޮޑުފުޅުކަމަކީ އަދި ދާއިރާގައި ބަޔާންކުރާ ފަދަ އުސޫލުތަކަކަށް ބުނެވުނުކަމަކަށް ނުދެކޭކަމަށެވެ. އެގޮތުން ދީން ސަޤާފަތުގެ ގޮތުގައި ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު އަދި އެ ޤާނޫނު ޤާނޫނުއަސާސީގައިވެސް ވީހާ އެންމެ ރަނގަޅު އެއްވެސް ވަޒަންކުރުމުގެ އުސޫލުން ބަލާނެ ގޮތް ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

121. މިހެންވެސް، މިއީ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދަޢުވާގައިވެސް ހިމާޔަތްދެއްވުން އެދުނުކަމަށް ބުނެ، ދަޢުވާކުރުން އެކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މި އިސްތިއުނާފުގައި ކަމާ ސިޔާސަތުތަކުގައި ބުނެ، އެކަން އެގޮތުން ފާހަގަކުރުމުގައި ނަމަވެސް ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އަދި، އެ އުސޫލު ބެހެއްޓުމުގެ މި ޤާނޫނުގައި ބުނާ ގޮތަށް ކަމާބެހޭ އުސޫލުތަކުގެ ދަށުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ނުކުތާތަކަށް ބަލާއިރު ފާހަގަކޮށްފައެވެ.

122. މި މައްސަލާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދީން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ޝަރީޢަތުން އެއްބަސްވުމާ އެކުލެވޭ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތަކާ ގުޅޭ ނުކުތާތަކެވެ. އަދި ފަރާތުން ފާހަގަކުރާ އެކުލެވޭ ދަޢުވާ އެއީ ދީނުގެ އަޙުކާމު ބަދަލުވާ ސަބަބު އަދި މި އިސްތިއުނާފުގައި ނުކުތާ ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައެވެ.

123. ޝަރީޢަތުން އެއްބަސްވުމާ ގުޅޭގޮތުން ދަޢުވާގެ ފަރާތުން ފާހަގަކުރި ކަންކަމުގެ ސަބަބު ހިމެނޭގޮތުގެ ތަފްޞީލުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާނެއެވެ. އެގޮތުން، މި ޤާނޫނުގެ 125 ވަނަ މާއްދާއާއި 126 ވަނަ މާއްދާގައި އެކަން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، 126 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، މި މައްސަލައިގައި، ވީހާ އެންމެ އެކަށީގެންވާ ޤާނޫނު އަދި ފަރާތުން، ޝަރީޢަތުން އެއްބަސްވުމުގެ ގޮތުން

---

[24] އިސްތިއުނާފު ބާބުގެ 6.6 ވަނަ ނުކުތާ

ކުރިކަމުގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާކަމީ ހަމައެކަނި، އެއްގޮތްވުމުން ސިފަ ބަޔާންކުރާކަން އެކަށީގެނެވޭ. ނަމަވެސް އެފަދައިން އެއްވެސް ރިޕޯޓުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ނުވުމުން، މިއީ އެކަށީގެންވާ މިންވަރެއްގައި ޝައްކުސާބިތުން އެއްބާރުވުރަން މަސައްކަތްކުރުން ކަމުގައި ނުދެކެވޭ." މިފަދައިންނެވެ.

124. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ޝަރީޢަތަށް ގެނެސްދޭ ދަލީލުތަކުން ފާހަގަކުރާ ކަންތައްތަކުން މި މައްސަލައިގައި ތުހުމަތުކަން ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ބަލައިގެން އަޑުއަހާފައިވާ ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

125. ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު އަ ޢަބްދުއްލަތީފު ނިޝާމް ގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓުން އެނގެއެވެ. އެގޮތުން، އެ ރިޕޯޓުގެ 125 އަދި 126 ވަނަ ނަންބަރުގެ ޕެރެގްރާފުގައި ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން ފާހަގަކުރެއްވިކަން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސިފަކުރާ ގޮތް މިފަދައިން، ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު އަ ޢަބްދު ބަލައިގަތީ، އެކަމާ ގުޅުންހުރި ޙަދީޘާއި ދެކޮޅަށް، އަ ޢަބްދު ބަލައިގެން އިތުރު ސާބިތުކޮށްދީފައިވާކަމާއި، މައްސަލައިގައި ހުށަހަޅާފައިވާ އެހެން ހެކިތަކާ ގުޅޭގޮތުން ކަންތައްތަކުން ހުރިހާ ފުރިހަމަކޮށް ހުށަހެޅުމުން ސާބިތުވާނެ އެކަމުން ޝަރީޢަތުން ބަލައިގަތްކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން އެ ރިޕޯޓުގެ 126 ވަނަ ނަންބަރު ޕެރެގްރާފުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން އެނގެއެވެ.

126. އެގޮތުން، ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ "...އިސްލާމް ދުނިޔޭގެ ތަފާތު ގޮތްގޮތުގެ ތެރެއިން މައިގަނޑު ހުރިހާ ތަފާސްހިސާބު އެހެންވެސް އިސްލާމީ ފިޤުހާގެ ތަޢުލީމުދޭ ގޮތުގައި ފެންނަން އޮތެވެ. އަދި މި ތަފާސްހިސާބު އެއްބާރުލުން ދޭހާ އެކި ހެކިހެކި ޙަވާލާދީ ޝަރީޢަތުގައި ދެންނެވިފައިވުމުން، މި ހެކިތަކުން ޝަރީޢަތުން ރިޢާޔަތްކުރިއިރު، އިތުރު ސާބިތުކޮށްދީފައި މި ހެކިތައް މައްސަލާގައި ހުށަހަޅާފައިވާ އެހެނިހެން ހެކިތަކާ ގުޅިގެންދާ ކަންތައްތަކުން ހުރިހާ އަދިވެސް ހުރިހާކަމެއް ފުރިހަމަކޮށް އެކަމުން ޝަރީޢަތުން ބަލައިގަތެވެ." މިފަދައިންކަން އެނގެން އޮވެއެވެ.

127. ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު އަ ޢަބްދު ބަލައިގަތް އަ ޢަބްދު ކަންތައްތަކުން މިންވަރުގެ ބަދަލުގައި ތިލާވަޅި ބަލައިގަނޑު އިތުރުކަންކަން ހުރިކަން ފާހަގަކުރެވިއްޖެ އެކަމުން ސާބިތުވެފައިވާކަމުގައި އަދިހުރިހާ ބަދަލު

128. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދެން ފާހަގަކޮށްފައި އޮތް އަނެއް ކަމަކީ، [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ސައިންޓިފިކް ޓެސްޓް [illegible]، އެ ފަރާތުން [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ ފަރާތުން
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] ފަރާތުން އެ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
މި ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

129. މި ނުކުތާގައި ވާހަކަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]،
[illegible] [illegible]، [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މި [illegible]
[illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

130. މި ނުކުތާގައި ވާހަކަ [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] "Amped FIVE" ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]، އެ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެ [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]

އިތުބާރުކުރާނީ ބުނެ، އެއްވެސް އަސާސެއްނެތި، ދޮގު އާއި ލިބިއެއް ފުރުސަތު ފަރާތުގެ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތްތަކުގައި އޮތް ބުނުމަކީ މިނުވަރުކަންވެސް އެނގެއެވެ. އެއީ ބަރުދަގައި އެންމެހާ އެކަން ދުރުގެ ގޮތުން ބަރުނުކުރި ޙުކުމު އާއި، އެ ޙުކުމު ބޭނުންކުރަންޖެހޭ އޮތް ކުރި ކަންކަމުގެތެރޭގައި، އެއްބަޔަކު އެއް ދަލީލުގެ ގޮތުގައި، ނަޒަރުން ބާވަތުގެ މަކަ ކަންތައްތަކާއި ފަހަރެއްގައި ފާހަގަކުރެވިފައިވާތީ، އަދި އެކަންކަމަކީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅިފައިވާކަން މަޢުލޫމާތު ސަރުކާރުގެ މަޖިލީހުގައި ދިން ބަޔާނުން ބެލުމުން އެނގެއެވެ.[25] އަދި ދަރާޖާގެ ފަރާތަށްވެސް އެކަންކަން ސަރުކާރު ދެމުންގެންދާ ދިފާޢުގައިވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން އެނގެއެވެ.

131. ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން އެހެންކަމުން، މި އިސްތިއުނާފު ނުކުތާގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ބަޔާނެއް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް ދެއްކެވުން ނިންމައިދޭން ފާހަގަ ކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްފައިވާގޮތަކުން ދަރުބާރުކަން އެއްބަސްވެފައިވެއެވެ.

ޝާހިދުގެ ބަސްތަކަށް 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ލިބިދޭފައިވާ ބަލައި ގަބޫލުކުރަން އަދި، ގޮތެއް އޮތުމަށް ވޯޓިން ހިފާ ބާވަތުގެ މަޢުލޫމާތުކުރުމުގައި ލިބިދޭ، ދެކެވޭގެ ޝަހާދަތުގައި (Credibility) އާއި ދެކެވޭގެ މަޢުލޫމާތުގައި (Reliability) ގޮތުގައިވާ ދެކެވޭލިބިގަތުން ބައަދަށްވިޔަސް ބަލަހަށް އެ ބާވަތުގެ މަޢުލޫމާތު ހިމެނޭގޮތުގައި ޝަހާދަތްދޭކަށް "އެއްވެސް ސަބަބެއް ނެތި" ވިދާޅުވުމަށް ވޯޓިންގކުރައްވައިވާނެ ކަން ޝަހާދަތްކުރުން ކަނޑައެޅިފައިވޭތޯ؟

132. ސިޓީގެ ދިވެހިރާ 2 އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް އަރިހުގައިވާކަން ފުރުޞަތު ބުނުއްވުމަށް މަޖިލީސްގެ ކުރިމަތީ ބަސް ފޮނުވައިވާ ސިޓީއާ ގުޅިގެން ދަރާޖާގެ ނިންމުން ނިންމެވުން ބިނާކުރުމަށް

---

[25] ސިވިލްކޯޓްގެ ކުރިމަތީގައި ސަރުކާރު ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން 27 ޑިސެމްބަރު 2019 ގައި ކުރިމަތިވި ކޯޓުގެ ބަޔާނުގެ ދަޢުވާގެ ތިރީގައި ބަޔާން

[illegible] 2 [illegible]

[illegible]

[illegible]

133. [illegible]

[illegible]

134. [illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]

135. [illegible]

[illegible] [illegible] ޖުމްލަ [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފެނެއެވެ.

136. އެ ހެކިވެރިޔާގެ ހެކިބަސް ބަލައިގަންނަން [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިބަހުން [illegible] [illegible] ޖުމްލަ [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible] ރައުޔު

137. ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible] ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible] ރައުޔު

138. ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible] ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަމެވެ.

ނަންބަރު 2022/HC-A/154 ޤަޟިއްޔާ (އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ހަސީބު ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފު)

ފަރިޔާދު [illegible]

139. ނަންބަރު 2022/HC-A/154 އިސްތިއުނާފުގައި އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ހަސީބު ހުށަހަޅާފައި ވަނީ ޖުމްލަ 8 އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއެވެ. މި ނުކުތާތަކުގެ ތެރެއިން 7 ނުކުތާއަކީ ނަންބަރު 2022/HC-A/145 އިސްތިއުނާފުގައި އަޙްމަދު ޒިޔާން އިސްމާޢީލް ވެސް ހުށަހެޅި 7 ނުކުތާއެވެ. އެ ނުކުތާތަކުގައިވާ ޤާނޫނީ ބަހުސާއި ތަފްސީލުކޮށް ހުރީ އެއް ގޮތަކަށެވެ. މި 7 އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ މި ނިޔާގެ 6 ވަނަ ނުކުތާގައި، ފަރިޔާދު ހަސަން ސަޢީދުގެ ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެ ވަނީއެވެ. އަދި އޭގެ [illegible] ތަފްސީލުކޮށް ވެސް ބަޔާންކޮށްފައި އެ ހުރީއެވެ.

140. މި ހަވާލާދީފައިވާ 7 ނުކުތާއާ ގުޅޭ ގޮތުން ނަންބަރު 2022/HC-A/145 އިސްތިއުނާފުގައި ފަރިޔާދު ހަސަން ސަޢީދުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މި އިސްތިއުނާފުގައިވާ މި 7 ނުކުތާއާ ގުޅޭ ގޮތުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ފެންނަނީ، އެ ނުކުތާތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން ނަންބަރު 2022/HC-A/145 އިސްތިއުނާފުގައި ފަރިޔާދު ހަސަން ސަޢީދު [illegible] ގޮތަށް ގޮސް ނިންމާލީމެވެ.

141. އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ހަސީބު ހުށަހެޅި މި އިސްތިއުނާފުގައި އިތުރަށް އޮތް ނުކުތާއަކީ "[illegible] [illegible] [illegible] ރިޕޯޓުގައިވެސް، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު: 24/76 ގެ 5 ވަނަ މާއްދާ [illegible] ގެ ޤާނޫނީ [illegible] [illegible] [illegible]" މިއެވެ.

142. މި ނުކުތާގައި އިސްމާޢީލް ހައިސަމް ހަސީބު [illegible] ޤަޟިއްޔާ، ނަންބަރު K(d)/FCR/2017/036 "[illegible] [illegible] [illegible]" އަށް ބަލާއިރު، އެފްއައިއާރު ނަންބަރު QE1704925

ފިންގަރޕްރިންޓާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] [illegible]. މި [illegible] "[illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 14 [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible].

143. މި "ފިންގަރޕްރިންޓް ކޮމްޕެރިސަން ރިޕޯޓް" ގައި [illegible] ނަންބަރު QE1704925 [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]، މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

144. [illegible] ވެސް [illegible] [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

145. ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވެސް [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] - [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ގަޑުބަޑުކުރުން ފަދަ – ބޭނުން ކަމެއް ހިނގުމުން. އެ ނޫން އިތުރު އެހެންބޮޑު – މިސާލަކަށް، ފާހަގަކުރުމުގައި ނުވަތަ ދިރުމުގައި ނުވަތަ ކަންކަން ހަމައެކަން ހިފުމުގައި ޖާގަ ކުރިކުރި ކުރުމަށް – އެއީ އެކި ޖާގަގައި ހުރި ބަލައިގަތުމަށް އަސާސެއް ބަދަލުވެ، ވަގުތެއްގައި ގޮތަކަށް ބޭނުން އެކަށީގެންވާ ގޮތެއްގައި ސަބަބު ބައްޔިނާތުގެ ޝަރުތުތަކާ، އެކި ބަދަލުވުން މުޅި އަސާސް ކުރިއަށް ނެތް. ފަހަރެއް، އަމިއްލަ ހުއްޓަ ކުރި އަސާސް ކާމިލު ވަޒަންކުރުން ފާހަގަ ކުރި ކުރަސްލެއް ދަމަހައްޓާ، ހުރިހާ ސަބަބު ނިކަން ހަލާ އަމިއްލަ ފަރާތްތަކުން ބައްޔިނާތް ކުރަމުން.

146. ފިންގަރޕްރިންޓް އެވިޑެންސްއަށް ފުރިހަމަ ބަރޯސާވުން ދިނުމުގައި ތަނަވަސްކަން ބޮޑުކުރުމާއި ދެމެހެއްޓުމާއި ވާޖިބު އަދި ކަސްޓަމް އެޑްމިން ގޮތުގެ. އެއީ ހުރިހާ ނަޒާހަތްތެރިކަން ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަރަންޓުކުރުމުގެ ކަމުގެ. ގެއްލުން އަދި ކަސްޓަމްގައި އަމިއްލަ ވާހަކަ ނުވަތަ އެވަގަ އަމިއްލަ ފާހަގަ ތަނަވަސްކުރުމާއި ހަމަކަމަށް ވަނީ، އެކަށޭގައި ކޯޓުން ކުރިންޓަރ އަސާސީ ދިރާސާކުރިޔާ، އެ އަމިއްލަ ސަބަބުން ހުރިހާ ގެއްލުން އަދި ކަސްޓަމްއަށް ބައްޔިނާތް ނުހުރެ ގެނައުމާއި ނުވަތަ ހުރިހާ ގޮތަކުން އަމިއްލަ ހުރިހާ އެއް، ހުއްޓަ ކުރި ގަޑުބަޑު ކުރިއަށްދާނެ ހަމަޖެހޭ ގުޅުންހުރި އާއި، ހުރި އެކި ޖާގަގައި ބަދަލު ނުވެ ދެމެހެއްޓުމާއި ހުރިހާ.

147. މި މައްސަލާގައި ފާހަގަކުރާ ފުރަތަމަ އަދަބަކީ، ކުށުގެ ބާރު ކަލައިން ފިންގަރޕްރިންޓް ނަގައިން ހުއްޓަ ޤާނޫނު އިޖުރާއަތު ގެނައުމުން. މި ކަމާ ގުޅިގެން ފާހަގަ ގޮތް ކުރީގައި މި ބަލައިގަތުމަށް.

147.1. ކުށުތަކުގެ ބޭރު ކަރުދާސް ފިންގަރޕްރިންޓް ނެގުމުގައި ކެމިކަލް ގޮތް އެނގެން އޮތް ކުރީ ދިއުމަކީ، ނަންބަރު K(a)/SCOR/2017/161 "ސިން އަޒީ ކަރީމް ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް" އެވެ. މި ރިޕޯޓުގައި ފޮރެންސިކް އޮފިސަރ ސަރިއްޔާ (ސ.ނ 2076) ބަޔާނުގައި ވަނީ "މި ސިޓީގައި ރިޕޯޓުގައި ހުރި މެދުގައި ހަމަޖެހިފައި އިން ސ.ސ.ޖ.ވ ކުރެހުމުން ފިންގަރޕްރިންޓެއް ހުރިތޯ ބެލި ދިރާސާކުރުމުން ފިންގަރޕްރިންޓް ފެންނަ ބާވަތުގައި މަސައްކަތްކުރާ ފޮރެންސިކް ސަރވިސަސް އަދި

(ސ.ނ 3409) ސީންއަށް ގެނެވުނެވެ. މިގޮތުން ދެންނެވުނު ކެމެރާއިން ފިންގަރޕްރިންޓް ލިފްޓް ކުރީ އޭނާއެވެ." މި ފަދައިންނެވެ.

147.2. ޕޮލިސް އޮފިސަރ އަދުހަމް އަލީ (ސ.ނ 3409) ފިންގަރޕްރިންޓް ނަގަން ގެނައި ސަބަބު، 15 އޮކްޓޫބަރ 2019 ވަނަ ދުވަހު ޕޮލިސް އޮފިސަރ ސަރިއްޔާ (ސ.ނ 2076) ދީފައިވާ ހެކިބަހުން ސާފުވެއެވެ. ޕޮލިސް އޮފިސަރ ސަރިއްޔާ (ސ.ނ 2076) ހެކިބަސްދެމުން ބުނެފައި ވަނީ، ކެމެރާއިން ފިންގަރޕްރިންޓް ނަގާފައި ވަނީ "ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] [illegible] ގޮތުން [illegible] ކަމަށާއި، [illegible] ސަރިއްޔާ [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] "ކަމަށެވެ.

147.3. މި ކަން [illegible]، 15 އޮކްޓޫބަރ 2019 ވަނަ ދުވަހު ހެކިބަސްދެމުން ޕޮލިސް އޮފިސަރ އަދުހަމް އަލީ (ސ.ނ 3409) ބުނެފައި ވަނީ، ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] ކަމަށާއި، ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] ކަމަށާއި، ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] ކަމަށާއި، [illegible] ކަމަށާއި، މި [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] ކަމަށާއި، ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible]

ކުރުމާއިން ފިންގަރޕްރިންޓް ނަގަން އުނދަގޫވާނެކަމަށް ފެނިގެން ގުޅާފައި އަމުރަށް އެންގުމުން ކަމަށެވެ.

147.4. ލޭޓަންޓް ފިންގަރޕްރިންޓް އިމްޕްރެޝަން ނެގުމަކީ ކަމުގެ ފުރިހަމަ ފަންނީ ހުނަރު އަދި ތަޖުރިބާއަށް ހުނަރު ބޭނުންޖެހޭ ދަތި މަސައްކަތެކެވެ. ވީމާ އިންސާނެއްގެ ފުރާނަ [illegible] [illegible] ޖަރީމާއެއްގެ [illegible] [illegible] [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް ނެގުމަށް ފުރުޞަތުގެ [illegible] ހުރި ހާއްސަ މާރިކެއްގެ ބޭނުން ހިފިކަން އެއީ ކަށަވަރުކުރުމުގައި ފަރުވާތެރިވެ މިންވަރު [illegible] [illegible] ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެންކަމުން [illegible] އަދިވެސް އެއްވެސް ހާލަތެއްގައި [illegible] ކަމެއް ނޫނެވެ.

148. ދެން ފާހަގަކުރަނީ، ކެމެރާގެ [illegible] [illegible] ނެގި ފިންގަރޕްރިންޓްގެ ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީއާ ގުޅޭ ގޮތުން ފާހަގަކުރާ ބައިއެވެ. މި ކަމާ ގުޅިގެން ފާހަގަވާ [illegible] ތިރީގައި މި [illegible].

148.1. ފޮޓޯ ނަންބަރު 391 ގައިވާ މި ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީއަށް ބަލާއިރު، "ލިފްޓްކާޑު ޑީޓެއިލްސް"ގެ [illegible] [illegible] “p ser SARIYYA” މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސަރިޔާ (ސ.ނ 2076) ގެ [illegible] ސޮއިއެވެ. މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] “3409” މި [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަޙްމަދު އަލީ (ސ.ނ 3409) ގެ [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސަރިޔާ (ސ.ނ 2076) ގެ [illegible] [illegible] އަޙްމަދު އަލީ (ސ.ނ 3409) [illegible]. އަދި ނަންބަރު K(d)/FCR/2017/036 "ފިންގަރޕްރިންޓް ކޮމްޕެރިސަން ރިޕޯޓް"ގައި

ހިމަނާފައިވާ މި ގޮތިން އޮތް ކަސްޓަޑީގެ ނަކަލުގައި، ކުރިން މި ބަޔާންކުރި ފަދައިން ދުށި، ޕޮލިސް އޮފިސަރ [illegible] [illegible] (ސ.ނ 3409) ގެ ދެ ސޮއި [illegible] [illegible] މި [illegible] ކަންތައް އެ ގޮތުގައި މި ގޮތިން އޮތް ކަސްޓަޑީން ވެސް ފެންނަން ހުއްޓެވެ.

148.2. ކުރިން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން، ނަންބަރު K(a)/SCOR/2017/161 "ސީން އޮފް ކްރައިމް އޮފިސަރސް ރިޕޯޓް" އިން އަދި ޕޮލިސް އޮފިސަރ ސާޖަންޓް (ސ.ނ 2076) އާއި ޕޮލިސް އޮފިސަރ [illegible] [illegible] (ސ.ނ 3409) 15 އޮކްޓޫބަރު 2019 ވަނަ ދުވަހު ހިފައިވާ ބަޔާނުން އެއްގޮތަށް [illegible] [illegible] [illegible] އޮތް [illegible] [illegible] ގޮތިން އޮތް ކަސްޓަޑީއާ ވީ ފިންގަރޕްރިންޓްގައި ޕޮލިސް އޮފިސަރ [illegible] [illegible] (ސ.ނ 3409) ނޫން ފިންގަރޕްރިންޓެއްކަމެވެ. ވީމާ، ގޮތިން އޮތް ކަސްޓަޑީގައި "ޑިއުޓީ އޮފިސަރ"ގެ ގޮތުގައި ސޮއިކޮށްފައި ވަނީ ޕޮލިސް އޮފިސަރ [illegible] [illegible] (ސ.ނ 3409) ގެ ނަންބަރާމެދު ސުވާލު އުފެދުން ޖެހޭ ސަބަބެއް ނެތެވެ.

148.3. މި ގޮތިން އޮތް ކަސްޓަޑީގައި "ޑިއުޓީ އޮފިސަރ"ގެ ގޮތުގައި ޕޮލިސް އޮފިސަރ ސާޖަންޓް (ސ.ނ 2076) ގެ ނަން އޮންނަން [illegible] [illegible] ގޮތުން [illegible] ކުރި ސުވާލު [illegible]، 15 އޮކްޓޫބަރު 2019 ވަނަ ދުވަހު ދިން ބަޔާނުގައި ޕޮލިސް އޮފިސަރ ސާޖަންޓް (ސ.ނ 2076) ބުނެފައި ވަނީ "[illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް ނަގާފައި [illegible] ހަވާލުކުރި، [illegible] ސިސްޓަމްގައި ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވަނީ [illegible] ހަވާލުކުރެވުނީ [illegible] ސިސްޓަމް އޮފިސަރަކީ، ހަވާލުކުރެވޭ އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެ ގޮތުގެ [illegible] [illegible] މި [illegible] [illegible]" ކަމަށެވެ.

148.4. "ޑިއުޓީ އޮފިސަރ"ގެ ނަން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގޮތުން، 15 އޮކްޓޫބަރު 2019 ވަނަ ދުވަހު ޕޮލިސް އޮފިސަރ [illegible] [illegible] (ސ.ނ 3409) [illegible] ބަޔާނުގައި ވަނީ

ފިންގަރޕްރިންޓްގެ ތެރެއިން އޮތް ކަސްޓަޑީގައި ލިފްޓް ކުރި އޮފިސަރުގެ ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ނަން ކަނޑާލާފައި ވާނެކަމަށާއި، [illegible] ޖެހުނީ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހާދިސާގެ ނަން [illegible] އޮޅުވުން، އެއީ [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓްއެއް ކަމަށް [illegible] އެ ބައި [illegible] [illegible] އެ ނަން ޖަހައި ސްކޭންކޮށްފައި [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] ނުފެންނާތީ ކަމަށެވެ.

148.5 ނަންބަރު K(d)/FCR/2017/036 "ފިންގަރޕްރިންޓް ކޮމްޕެރިސަން ރިޕޯޓް" އިން އެނގޭ ގޮތުގައި މި ކޮމްޕެރިސަން ހެދީ ޕޮލިސް އޮފިސަރ އަދުހަމް އަލީ (ސ.ނ 3409) ކަން އެއީ ވެސް އެނގެން އޮންނަ ޙަޤީޤަތެކެވެ.

148.6 މި އެންމެހައި [illegible] ބަލާއިރު ސާފުވަނީ، [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް ނެގީ ޕޮލިސް އޮފިސަރ އަދުހަމް އަލީ (ސ.ނ 3409) ކަމާމެދު މި މައްސަލާގައި އެއްވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]، ޕޮލިސް އޮފިސަރ އަދުހަމް އަލީ (ސ.ނ 3409) [illegible] ފިންގަރޕްރިންޓް [illegible] [illegible] [illegible] "ލިފްޓް ކުރި އޮފިސަރ"ގެ ގޮތުގައި ޕޮލިސް އޮފިސަރ ސަނިއްޔާ (ސ.ނ 2076) ގެ ނަން [illegible] [illegible] ހުރެއެވެ. [illegible] ސާފުވަނީ އެ [illegible] ޕޮލިސް އޮފިސަރ ސަނިއްޔާ (ސ.ނ 2076)ގެ ނަން ކަނޑާލައި، ޕޮލިސް އޮފިސަރ އަދުހަމް އަލީ (ސ.ނ 3409) ގެ ސަރވިސް ނަންބަރު ޖަހައި [illegible] ޖެހުން ހާމަވެއެވެ. މި ހާމަވާ ތަފާތު ގޮތް މި ދެ ޕޮލިސް އޮފިސަރުން މި މައްސަލާގައި [illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] އެނގޭތީ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ޤައިސްފައި ނުވާ ކަމެވެ. ހެއްދާ ކުރި ގަޑީގައިވެސް ކާރުވީ ހާލަތުގައި ދުރުވެރިވެފައި ނުވާކަމެވެ. ހުރި

އެހެ ގޮތްތަކުގައި ބަރަދު ނުވާ ދުވަސްއެޅި ފައިވާކަމެވެ.

149. އިސްތިއުނާފު މި ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިތުރު ތަފްސީލުތަކެއް ބާރުދޭ، މި ބަޔާންކުރި ކަންކަމުގެ އިތުރަށް ވެސް، ނަންބަރު K(d)/FCR/2017/036 "ފިނޭންޝަލް ކޮމްޕްލަޔަންސް ރިޕޯޓް" އާ ގުޅޭ ގޮތުން ބައެއް ކަންކަން ފާހަގަކޮށްފައިވާއިރު، މިގޮތުން، ކުރުމުގެ ޞޫރަތުން ނެގި ފިނޭންޝަލް ރިޕޯޓު ގުޅޭ ރިޕޯޓުގައި އެ ރިޕޯޓް ނެގި ވަގުތާއި ތާރީޚު ނެތް ކަމަށާއި، އަދި ކުރަ ޖަމާކޮށްދޭ ތާރީޚުގައި ކުރެވުނު ފައިސާ ޖަމާކޮށްފައިވާ ރިޕޯޓެއް ވެސް ނުލިބޭކަމާއި، ފިނޭންޝަލް އެނަލިސިސް ކުރެވިފައިވާ ގޮތް ވަކި ކުރެވިފައިވާ އޮޑިޓުތަކުގެ ޒުރުސަތު ގުޅިގެންވާކަމާއި، ކުރިއާއި ފަހުން ގުޅިގެންވާ ބައިތަކެއް ގޮތް ކޮމްޕްލަޔަންސް ހިސާބުތަކެއް ކުރިއަށް ނުގެނައި އިސްވެރިން ހައިސިއްޔަތުން ފިނޭންޝަލް ރިޕޯޓުގެ ތަފްސީލް އެކިގޮތްގޮތަށް ކަމަށާއި، މި ބޮޑުބައި ބައެއް ކަންކަން ކުރި ގޮތަކަށް ފާހަގަކޮށްފައިވާތީ، މި ފާހަގަކުރި ބައެއް ކަންކަން ހިމެން ގޮތުން، "ފިނޭންޝަލް ކޮމްޕްލަޔަންސް ރިޕޯޓް" އާއި ގުޅިގެން އެކު ކަސްޓަމަރު ގުޅޭ އިއުތިރާފްވެފައި ސަރުކާރުން ދައްކަވާފައި ގޮތް، އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ ގެއްލުން ދަޢުވާގެ 95 ވަނަ ނުކުތާއިން ފެށިގެން 101 ވަނަ ނުކުތާއާ ހިމެނޭ ތަފްސީލީ ބައްޔަންކޮށްފައިވާ، މި ބައްޔަންކުރި ކަންކަން މި ނުކުތާގައި ބައްޔަންކޮށްފައި ހުރިހާ ދަފުތަރުތަކުން ދައްކަވާފައި ގޮތުގައި ހުރި ގާނޫނީ ގޮތަކީ ކޯޓަށް ބަލައިގަނެވޭ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. ނުވަތަ ވެސް ދައްކަވައިދޭ ބިދައްކަވާފައި ނުވެއެވެ. އިސްތިއުނާފު މައްޗަށް ހުށަހަޅާ ގާނޫނީ ހަމަތަކާ ސާބިތުކޮށް އޮޅުމެއް ފިލައިދޭކަށް ނުވެއެވެ. އިސްތިއުނާފު ބައި ކުޑަކޮށްލެވުނުކަމަށް ނުވެއެވެ.[26]

---

[26] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-L/91 (އިސްމާޢީލް ޒިޔާދު ވ. ހައުސިންގ ޑިވެލޮޕްމަންޓް ކޯޕަރޭޝަން ލިމިޓެޑް) "މައުސޫލު ބަލައިގަތުމުގެ ދިރާސާ ކުރުމުގެ ނިޔާ" ގައި ބައްޔަންކޮށްފައި ވަނީ، ފަރިދުވެރި ގޮތުން ގާނޫނީ ގޮތުން ބަލާ ހުކުމް ހަމަޖެހިގެންވާ ނަމަވެސް ދަޢުވާކުރެވިފައިވާ މުއްދަތުގެ ތެރެއިން ދަޢުވާ ނުކުރާނަމަ ގާނޫނީ ގޮތުން ދަޢުވާކުރުމުގެ ޙައްޤު ގެއްލިގެން ދާނެކަން ގާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގާނޫނީ ގޮތުން ބަލާ ހުކުމް ހަމަޖެހިގެން މައުސޫލު ދަޢުވާ ބަލައިގަނެވޭނީ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ކަމަށާއި ދަޢުވާކުރުމުގެ ހަމަ ބަލަން ތަޙުޤީޤުކުރަން ސާބިތުވާނީ ހުށަހެޅި ތާރީޚަށް ބަލާއިރު ކަމެވެ. މި މައުސޫލު ބަލައިގަނެ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާ ފަރާތުން 43 ވަނަ

150. ވީމާ، ނަންބަރު K(d)/FCR/2017/036 "[illegible] [illegible] ރިޕޯޓު" އަށް ބަލާއިރު ދިނުމުގައި ދަށުކޯޓުން [illegible] [illegible] ކަމަށް [illegible] ޖެހޭ ސަބަބެއް މި ނުކުތާއިން [illegible] [illegible] ނުފެނެއެވެ.

ނިންމަން ފެނުނު ގޮތް

151. ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތައް [illegible] ހުރުމުން، ނަންބަރު 2022/HC-A/145 އިސްތިއުނާފު ނިންމަން ފެންނަ ގޮތް ކަމަށް ފަރިޔާދު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދަށު ކޯޓުގެ ހުކުމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މި އިސްތިއުނާފު ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީމްގެ ރައުޔު

152. ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްޤާދިރު ޙުސައިންގެ ރައުޔަށް އަހަރެން ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފަޒީލްގެ ރައުޔު

153. ފަނޑިޔާރު އަބްދުލްޤާދިރު ޙުސައިންގެ ރައުޔަށް އަހަރެން ތާއީދުކުރަމެވެ.

[illegible]

- **ހުކުމް:**

ދެންފަހެ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 711/Cr-C/2017 މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] ނަންބަރު /11399 [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މި މައްސަލައިގައި[26] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) ގެ 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 711/Cr-C/2017 މައްސަލައިގެ [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މި މައްސަލަ[27] ބަލާ ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ނިންމާފައިވެއެވެ.

މި މައްސަލަ [illegible] ހުކުމް [illegible]:

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible]

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީމް
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible]

---

[26] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-A/145 މައްސަލަ އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-A/154 މައްސަލަ

[27] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-A/145 މައްސަލަ އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-A/154 މައްސަލަ